

Jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens 2016 - 2017

Woord vooraf

De rechten van de mens en de rechtsstaat zijn twee hoekstenen van de Belgische Staat en zijn verankerd in de Grondwet. In die geest bekrachtigde België in 1955 het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en onderwerpt ons land zich sindsdien aan het toezicht vanwege het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat waakt over de inachtneming van de verbintenissen die de Staten zijn aangegaan met de bekrachtiging van dit Verdrag.

De inachtneming van de fundamentele rechten is geen verworvenheid, zij maakt een voortdurende inzet binnen een sterk evoluerende maatschappij uit, waarbij steeds moet worden gestreefd naar een proportioneel evenwicht tussen de aangewende middelen en het doel van de maatschappelijke norm. Dat evenwicht staat centraal in de besprekingen, met name bij de kwesties rond samenleven, de gelijkheid tussen man en vrouw, de bestrijding van intrafamiliaal geweld, de detentie- en interneringsomstandigheden en de toegang tot justitie.

Tijdens het Belgische voorzitterschap van de Raad van Europa in 2015 hebben de 47 lidstaten de Verklaring van Brussel aangenomen. Die Verklaring benadrukt de gedeelde verantwoordelijkheid van het Hof, het Comité van Ministers van de Raad van Europa en de lidstaten bij de tenuitvoerlegging van het Verdrag. In het verlengde daarvan neemt het Comité van Ministers weldra een gids met goede praktijken voor de snelle tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof aan, waarin onder meer de bestaande synergieën tussen de rechterlijke, wetgevende en uitvoerende autoriteiten en het maatschappelijk middenveld in de lidstaten worden benadrukt. Bovendien zijn er tevens inspanningen geleverd op het stuk van de procedure voor de selectie en de verkiezing van de rechters bij het Hof om de kwaliteit van de uitspraken te waarborgen.

De tenuitvoerlegging van de uitspraken blijft de grootste dagelijkse uitdaging van alle lidstaten, zij geven immers aanleiding tot wetgevend werk en/of de aanneming van algemene beleidsmaatregelen. Het doel bestaat er niet alleen in de begane schendingen te herstellen, maar ook te vermijden dat ze zich opnieuw voordoen en aldus repetitieve veroordelingen te voorkomen. Dit verslag spitst zich vooral toe op de tenuitvoerlegging van de uitspraken.

In haar hoedanigheid van agent van de regering is mijn administratie verantwoordelijk voor de behartiging van de belangen van België voor het Hof en voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken voor het Comité van Ministers.

Als minister van Justitie heb ik dan ook het genoegen om u dit tweede jaarverslag betreffende het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens voor te stellen. Het verslag is uitgewerkt door de dienst Rechten van de Mens en schetst een beeld van het belang van het contentieux en van de impact ervan op België.

De verdediging van de Staat voor het Hof en de tenuitvoerlegging van de uitspraken vereist samenwerking van alle takken van de macht, waarmee wij reeds in dialoog zijn en dat zullen blijven doen.

Koen Geens,

Minister van Justitie

Inhoudsopgave

I. Inleiding	4
A. Doelstellingen	4
B. Context	5
C. Voorstelling van het Bureau van de agent van de regering	6
D. Inhoud van het verslag en referentieperiode	6
II. Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot België - van 01/08/2016 tot 31/07/2017	7
A. Synthese van de procedure voor het Hof	7
B. Uitspraken en beslissingen tijdens de referentieperiode	9
III. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht van het Comité van Ministers met betrekking tot België - van 01/08/2016 tot 31/07/2017	29
A. Synthese van de toezichtsprocedure voor het Comité van Ministers	29
B. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht tijdens de referentieperiode	31
1. Hangende zaken in uitvoering op 31 juli 2017	31
2. Zaken afgesloten in de loop van de referentieperiode	41
IV. Conclusie(s)	45
V. Bijlagen	48

I. Inleiding

A. Doelstellingen

Dit verslag wil **informatie bieden** over het contentieux van België voor het Hof en tevens de mogelijke impact ervan op nationaal niveau in het licht stellen. Met oog voor transparantie van de uitspraken en beslissingen van het Hof ten aanzien van België en van de maatregelen die zijn aangenomen voor de tenuitvoerlegging van de veroordelingen, wil dit verslag oriënterende pistes aanreiken met betrekking tot het **wetgevend werk**¹ en/of de **algemene beleidsmaatregelen**, meer bepaald die van budgettaire aard, die voortvloeien uit die veroordelingen. Daarmee zou het verslag tegelijk een instrument kunnen zijn waarmee eenieder de staat van tenuitvoerlegging van die uitspraken kan nagaan.

Hoewel dit verslag is **bepikt tot het contentieux van België**, waarbij het Hof zich uitsprekt over de conformiteit van nationale situaties (wetgeving, rechtspraak, bestuurlijke praktijken) ten aanzien van het Verdrag, moet steeds voor ogen worden gehouden dat de uitspraken van het Hof die gedaan zijn ten aanzien van andere Staten² eveneens het doorvoeren van maatregelen in België kunnen vereisen. Zij vallen evenwel buiten het bestek van dit verslag.

Voor een goed begrip van de impact van het Verdrag op de Belgische rechtsorde moeten twee wezenlijke systeemkenmerken van dit Verdrag in het achterhoofd worden gehouden.

Ten eerste is het Verdrag een levend instrument, wat betekent dat de interpretatie ervan evolueert met de rechtspraak van het Hof in het licht van de uitdagingen waarvoor de samenleving zich op een welbepaald moment gesteld ziet en met de evolutie van het recht binnen de Staten die partij zijn. Het Verdrag kan inzonderheid toepassing vinden op rechtstoestanden die destijds niet konden worden voorzien bij de aanneming ervan (bijvoorbeeld moderne technologieën zoals internet of, op gezondheidsvlak, in-vitrofertilisatie). Voor een goed begrip van de strekking van de fundamentele rechten en vrijheden die gewaarborgd zijn door het Verdrag

is de kennis van de **geactualiseerde rechtspraak** van het Hof dan ook van cruciaal belang.

Ten tweede zijn de **uitspraken van het Hof** declaratoir en hebben zij **bindende kracht**, waardoor zij de Staten die partij zijn bij het Verdrag ertoe kunnen brengen om hun wetgeving³, hun rechtspraak⁴ of hun bestuurlijke praktijken⁵ te wijzigen, in voorkomend geval preventief op grond van de veroordelingen die gedaan zijn ten aanzien van andere Staten⁶.

De Staten moeten dus beleidslijnen aannemen die conform het Verdrag zijn, naar de interpretatie van het Hof, in het kader van **hun dagelijkse normatieve, uitvoerende en gerechtelijke activiteiten**.

In dat verband moet worden benadrukt dat het Verdrag voor de Staten negatieve verplichtingen inhoudt (**zich onthouden van gedragingen** die indruisen tegen het Verdrag: bijvoorbeeld folterpraktijken, onmenselijke of vernederende behandelingen, rechtstreekse discriminatie) en ook positieve verplichtingen (de individuele rechten en plichten **beschermen**, bijvoorbeeld, door bestraffing van feiten die gepleegd zijn tussen particulieren en indruisen tegen het Verdrag – rechten en plichten **tot stand brengen**, bijvoorbeeld, door het aannemen van maatregelen die voor elke rechtzoekende een kwaliteitsvolle toegang tot justitie binnen een redelijke termijn garanderen, of door het aannemen van positieve maatregelen in het licht van het verbod op onrechtstreekse discriminatie).

Bovendien moet nadruk worden gelegd op de **zeer ruime strekking van de aangelegenheden** die zijn beoogd door het Verdrag en de aanvullende Protocolen daarbij: strafrecht, burgerlijk recht, bestuurlijk recht, fiscaal recht, familierecht en stedenbouwkundig recht, asiel en migratie, penitentiaire en politionele aangelegenheden, kindbescherming, recht op gezondheid en op een gezonde leefomgeving, recht op privéleven en familieleven, vrijheid van godsdienst, van meningsuiting en van vereniging, bescherming van eigendom, verbod op discriminatie, enz.

1 De problemen die aan de basis liggen van veroordelingen van het Hof doelen vaak op praktijken in het veld of in de rechtspraak. Weinig uitspraken van het Hof stellen aldus eigenlijke wetgeving ter discussie waarvan de wijziging noodzakelijk is met het oog op de tenuitvoerlegging ervan (enkele voorbeelden: zie *infra*).

2 Voor de algemene rechtspraak van het Hof kunnen wij verwijzen naar de website ervan (<http://echr.coe.int>), waarop al zijn uitspraken en beslissingen sinds 1959 alsook tal van thematische en periodieke publicaties vermeld staan.

3 Ingevolge de uitspraak in de zaak *Marckx v. België* va, 13 juni 1979 voorzag een wet van 31 maart 1987 in de wijziging van verscheidene bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de afstamming en in de opheffingen van de bepalingen die een discriminatie inhielden met betrekking tot de erfrechten van buitenhuwelijkse natuurlijke kinderen. Recentelijk nog voorzag een wet van 21 december 2009, ingevolge de uitspraak in de zaak *Taxquet v. België* van 10 januari 2009, in een hervorming van het hof van assisen, waarbij de beslissingen van de volksjury's over de schuldvraag voortaan gemotiveerd moeten zijn. Tot slot (zij het niet exhaustief) vormt de uitspraak in de zaak *Anakomba Yula v. België* ene ander voorbeeld in het kader van een wetswijziging die er kwam naar aanleiding van een uitspraak van het Hof (zie *infra*, deel III).

4 Zo heeft het Hof van *Sassatie* (arrest van 10 juni 2009) zich al snel geconformeerd naar voornoemde uitspraak in de zaak *Taxquet*, zonder een wetswijziging af te wachten. Verdere, niet exhaustieve voorbeelden: ingevolge de uitspraak in de zaak *Göktepe v. België* van 2 juni 2005 individualiseren de voorzitters van de hoven van assisen voortaan de vragen over de objectieve verzwarende omstandigheden; ingevolge de uitspraak in de zaak *El Haski v. België* van 25 september 2012 heeft het Hof van *Cassatie* zijn Antigoonrechtspraak gewijzigd met betrekking tot de kwaliteit van de bewijzen aangewend in rechte - die uitspraak heeft ook aanleiding gegeven tot preventieve maatregelen vanwege de parketten, die ertoe gebracht werden om meer omzichtigheid aan de dag te leggen bij het vergaren van bewijselementen in het Buitenland.

5 Bijvoorbeeld, ingevolge de uitspraak van 24 mei 2007 in de zaak *Da Luz Domingues Ferreira v. België* ging de kennisgeving van bij verstek uitgesproken vonnissen al snel gepaard met de vermelding van de vormvereisten waarvan moet worden voldaan om "verzet" aan te tekenen, en zulks wel degelijk voordat de wetgeving in die zin was aangepast. In het kader van de vreemdelingenrecht kan worden vermeld dat, ingevolge de uitspraak in de zaak *M.S.S. v. België en Griekenland* van 21 januari 2011, België onmiddellijk gestopt is met het overbrengen van asielzoekers naar Griekenland, krachtens de Dublin II-Verordening 343/2003.

Hoewel de uitspraken die door het Hof zijn gedaan ten aanzien van België tot dusver hoofdzakelijk betrekking hebben op federale aangelegenheden kunnen de impact en de tenuitvoerlegging van het Verdrag in België tot de bevoegdheid van andere entiteiten behoren⁷. Het doel van dit verslag bestaat dus erin alle betrokken actoren te informeren, zowel de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht als de instellingen en ngo's die zich inzetten voor de bescherming van de rechten van de mens in België. Dit verslag is een oproep tot samenwerking en waakzaamheid.

B. Context

Dit verslag past binnen een meer algemene denkoefening voor een effectieve tenuitvoerlegging van het Verdrag. Onder leiding van de roterende voorzitterschappen van de Raad van Europa werd in het kader van de **conferenties op hoog niveau** van Interlaken (2010), Izmir (2011), Brighton (2012) en Brussel (maart 2015) gewerkt aan voorstellen met betrekking tot instrumenten om het systeem te verbeteren.

Bijgevolg konden forse stappen worden gezet in het wegwerken van de achterstand van de verzoekschriften voor het Hof. De nieuwe werkmethode van het Comité van Ministers van de Raad van Europa hebben bovendien bijgedragen tot de verdere responsabilisering van de Staten die partij zijn op het stuk van de tenuitvoerlegging van de uitspraken.

In het licht van de resterende uitdagingen, waaronder de verzoekschriften met repetitief karakter en de problemen met de tenuitvoerlegging van bepaalde uitspraken, heeft de **Conferentie op hoog niveau van Brussel** (maart 2015) zich vooral gefocust op de gedeelde verantwoordelijkheid van het Hof, het Comité van Ministers en vooral van de lidstaten, bij de tenuitvoerlegging van het Verdrag, met inbegrip van de uitspraken van het Hof.

Om de **nationale tenuitvoerlegging van het Verdrag** te bevorderen, verzoekt de Verklaring van Brussel de Staten die partij zijn om velerlei maatregelen te beogen, hetzij **voor het Hof de zaken heeft behandeld**, hetzij **nadat het**

Hof uitspraak heeft gedaan. Voorbeelden daarvan zijn de oprichting van een nationaal mensenrechteninstituut, meer opleidingen over het Verdrag, betere toetsing van de verenigbaarheid van het Verdrag met de wetsontwerpen, bestaande wetgevingen en nationale bestuurlijke praktijken en een reguliere debatvoering over de tenuitvoerlegging van de uitspraken met participatie van alle nationale actoren. Dit verslag ligt in het verlengde daarvan, aangezien het strekt tot een vlottere toegang tot de uitspraken van het Hof, de Actieplannen en -balansen en de beslissingen en resoluties van het Comité van Ministers.

Tot slot besteedt de Verklaring van Brussel aandacht aan de nationale instellingen door de verhoogde betrokkenheid van de uitvoerende en rechtsprekende autoriteiten, de parlementen en, in voorkomend geval, de nationale mensenrechteninstellingen en de vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld bij de tenuitvoerlegging van de uitspraken te bevorderen. Daarbij wordt gesuggereerd dat de betrokken uitvoerende, rechterlijke en wetgevende autoriteiten netwerken zouden creëren om de goede tenuitvoerlegging te waarborgen.

In het verlengde daarvan neemt het Comité van Ministers weldra een thematische gids aan, met goede praktijken voor de snelle tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof⁸⁹. Wat de nationale synergieën betreft, onderstreept de gids dat in België de identificatie van de algemene maatregelen die moeten worden genomen allereerst in handen is van het departement dat verantwoordelijk is voor de schending, in overleg met het Bureau van de agent. Voorts heeft een comité van deskundigen in december de commentaar bij Aanbeveling 2110 (2017) van de Parlementaire Vergadering over de tenuitvoerlegging van het Hof goedgekeurd in het licht van het antwoord van het Comité van Ministers. In voornoemde Aanbeveling pleit de Vergadering eveneens voor een grotere rol van het maatschappelijk middenveld en de nationale instellingen voor de bescherming van de mensenrechten bij het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken.

⁶ Aldus in België, ingevolge de uitspraak in de zaak-Salduz v. Turkije, overgegaan tot aanneming van een wet van 13 augustus 2011, die voortaan meer bepaald de toegang tot de advocaat mogelijk maakt vanaf de invezekeringstelling.

⁷ Bij wijze van niet-exhaustief voorbeeld kunnen de volgende uitzonderingen worden vermeld: uitspraak in de zaak-Hamer v. België van 27 november 2007 (stedenbouwkundige aangelegenheid in Vlaanderen - een soortgelijk verzoekschrift is thans hangende voor het Hof en heeft ditmaal betrekking op het Waals Gewest), de groep van zaken L.B. die de geïnterneerdensituatie, in het bijzonder in Vlaanderen, beoogt (zie infra, deel III), de ontvankelijkheidsbeslissing Vergauwen et alii v. België van 10 april 2012 (in casu was inzonderheid de conformiteit van een uitbreidingsproject van de Antwerpse haven ten aanzien van het communautaire recht inzake natuurbehoud in vraag gesteld).

⁸ Guide de bonnes pratiques sur la mise en oeuvre de la Recommandation (2008)2 du Comité des Ministres sur des moyens efficaces à mettre en oeuvre au niveau interne pour l'exécution rapide des arrêts de la Cour européenne des Droits de l'Homme.

⁹ De gids buigt zich over diverse aspecten van de tenuitvoerlegging: 1) de coördinator en de middelen <aarover hij beschikt, 2) de rol van de coördinator bij de identificatie van tenuitvoerleggingsmaatregelen en de uitwerking van Actieplannen en -balansen, 3) de nationale synergieën, 4) de zichtbaarheid en de bewustwording van de tenuitvoerlegging, 5) de samenwerking met het Comité van Ministers en de dienst voor de tenuitvoerlegging en 6) de substantiële en aanhoudende problemen bij de tenuitvoerlegging.

C. Voorstelling van het Bureau van de agent van de regering

De functie van agent van de regering voor het Hof valt toe aan de FOD Justitie sinds België in 1955 partij is geworden bij het Verdrag. Het Bureau van de agent behoort tot het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden en bestaat uit een agent en twee co-agenten, die lid zijn van de dienst Rechten van de Mens.

Het Bureau heeft tot taak **België te verdedigen in de zaken** die voor het Hof worden gebracht alsook de **tenuitvoerlegging van de veroordelingen ten aanzien van België te coördineren**.

Het Bureau van de agent verspreidt de uitspraken onder de betrokken autoriteiten (waaronder de gerechtelijke autoriteiten in een groot aantal gevallen) en publiceert ze op de website van het Hof van Cassatie. Voorts geeft het Bureau de impuls tot betaling, binnen de opgelegde termijn van de bilijke genoegdoening, die is toegekend door het Hof.

Na een veroordelingsuitspraak wordt een eerste ontwerp van Actieplan of -balans uitgewerkt in overleg met de autoriteiten die betrokken zijn bij de tenuitvoerlegging ervan. Het richt vragen tot hen om aldus gezamenlijk met hen de tekortkomingen en gebreken te identificeren met het oog op de vaststelling van de individuele en/of algemene maatregelen teneinde de problematiek(en) op te lossen zoals die naar voren trad(en) in de uitspraak. Naargelang de aard ervan, kan de dialoog tussen de agent van de regering en de betrokken autoriteit(en) bestaan in elektronische uitwisselingen, formele vergaderingen, informele contacten of de oprichting van een specifieke werkgroep.

Het gegeven dat het Bureau van de agent is ondergebracht bij het directoraat-generaal Wetgeving en Fundamentele Rechten en Vrijheden van de FOD Justitie, dat belast is met de uitwerking van de strafwetgeving en burgerlijke wetge-

ving, vormt een waardevolle hulp voor het identificeren van de individuele en/of algemene maatregelen die moeten worden genomen voor de tenuitvoerlegging van tal van uitspraken met betrekking tot justitie en, in voorkomend geval, voor het doorvoeren van wetswijzigingen.

Tot slot neemt het Bureau van de agent ook **deel aan de werkzaamheden** binnen de Raad van Europa **voor de opwaardering van het systeem van het Verdrag** en aan de jaarlijkse ontmoetingen tussen de griffie van het Hof en de agenten van de regeringen voor de bespreking van procedurele aangelegenheden.

D. Inhoud van het verslag en referentieperiode

In het kader van de opvolging van de Verklaring van Brussel werd reeds beslist dat het Bureau van de agent van de Belgische regering bij het Hof jaarlijks het federale parlement in kennis zou stellen van een verslag betreffende het contentieux van België voor het Hof, met de uitspraken en beslissingen van het Hof in de periode van **1 augustus van elk jaar tot 31 juli van het daaropvolgende jaar** (deel II) en van de uitspraken – vaak van oudere datum – waarvan de tenuitvoerlegging, tijdens diezelfde referentieperiode, onder toezicht stond van het Comité van Ministers (deel III).

Het verslag 2016-2017 is een voortzetting van het verslag 2015-2016 en is een tabel van de huidige stand van het zaken van het contentieux van België voor het Hof en het Comité van Ministers. Het is de bedoeling dat de lezer dit document als uniek referentie-instrument kan gebruiken, zonder dat hij het vorige verslag moet raadplegen of aanschaffen. Wat bepaalde oude zaken betreft, is een deel van de huidige informatie een herhaling van de informatie uit het vorige verslag.

Alle informatie in dit verslag is afkomstig van openbare documenten die terug te vinden zijn op verschillende pagina's van de Raad van Europa (www.echr.coe.int). Dit verslag is louter bedoeld om de toegang en het gebruik ervan in een nationaal perspectief te bevorderen.

II. Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot België - van 01/08/2016 tot 31/07/2017

Het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, het "Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens" genoemd (hierna "het Verdrag"), werd aangenomen op 4 november 1950 en trad in werking op 3 september 1953. Sindsdien werden 16 aanvullende Protocolen aangenomen¹⁰ – waaronder de Protocolen nr. 15 en 16 van procedurele aard, die nog niet in werking zijn getreden¹¹. Het Verdrag "creëert" het Hof met het oogmerk in laatste aanleg¹² de naleving van de verbintenissen van de Staten die partij zijn bij het Verdrag te verzekeren.

Het Hof, opgericht in 1959, is belast met de interpretatie en toepassing van het Verdrag en van de Protocolen daarbij en heeft tot dusver niet minder dan 19 570 veroordelingsarresten geveld, waarvan 229 ten aanzien van België¹³.

A. Samenvatting van de procedure voor het Hof

Algemene beginselen

Door de ondertekening en bekrachtiging van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (het "Verdrag") hebben de Staten die partij zijn zich ertoe verbonden een ieder, die ressorteert onder hun rechtsmacht, de rechten en vrijheden welke zijn vastgesteld in de Eerste Titel van dit Verdrag, te verzekeren (artikel 1).

Artikel 34 - Individuele verzoekschriften

"Het Hof kan verzoekschriften ontvangen van ieder natuurlijk persoon, iedere niet-gouvernementele organisatie of iedere groep personen die beweert slachtoffer te zijn van een schending door een van de Hoge Verdragsluitende Partijen van de rechten die in het Verdrag of de Protocolen daarbij zijn vervat. De Hoge Verdragsluitende Partijen verplichten zich ertoe de doeltreffende uitoefening van dit recht op generlei wijze te belemmeren".

Artikel 33 - Interstatelijke zaken¹⁴

"Elke Hoge Verdragsluitende Partij kan elke vermeende niet-nakoming van de bepalingen van het Verdrag en de Protocolen daarbij door een andere Hoge Verdragsluitende Partij bij het Hof aanhangig maken".

Elk verzoekschrift kan worden ingediend in een van de officiële talen van de Staten die partij zijn¹⁵ – maar na de mededeling ervan – geldt principieel het gebruik van de officiële talen van de Raad van Europa (Frans en Engels).

Samenstelling van het Hof

Het Hof houdt permanent zitting te Straatsburg (Frankrijk) en is samengesteld uit 47 rechters, ofwel één rechter per Staat die partij is - gekozen door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa, op basis van een voordracht van 3 rechters per Staat.

Het Hof wordt bijgestaan door een griffie en komt samen in 4 **verschillende samenstellingen** naargelang de dossiers:

- Filtermechanisme: alleenzittende rechter (artikel 27)¹⁶
- Beperkte samenstelling: comités van 3 rechters (artikel 28)¹⁷
- Principiële samenstelling: Kamers van 7 rechters (artikel 29)¹⁸
- Uitzonderlijke samenstelling: Grote Kamer van 17 rechters (artikelen 30 en 31)¹⁹

¹⁰ Van die Protocolen van substantiële aard (nieuwe rechten) is enkel Protocol nr. 12, aangenomen in 2000, niet bekrachtigd door België. Er zijn dan ook tal van internationale aanbevelingen in dat verband tot ons land gericht. Tot dusver zijn alle Belgische parlementen, op het Vlaamse parlement na, overgegaan tot de aanneming van een wetgeving houdende instemming ermee.

¹¹ Protocol nr. 15 voorziet in verscheidene wijzigingen van procedurele aard; Protocol nr. 16 voorziet in de mogelijkheid voor de hoge interne rechtscollages om het Hof te verzoeken om advies.

¹² Protocol nr. 15 verwijst naar het subsidiariteitsbeginsel, waarbij eerst de Staten (inzonderheid hun hoven en rechtbanken) de naleving van de rechten en vrijheden van het Verdrag behoren te garanderen en daartoe een beoordelingsmarge onder toezicht van het Hof genieten.

¹³ http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_FRA.pdf, blz. 210 en 211: Jaarverslag 2016 van de activiteiten van het Hof. Opgelet, de referentieperiode voor dit rapport loopt van 1 januari tot 31 december 2016.

¹⁴ Wel moet hierbij het uitzonderlijke karakter ervan worden aangestipt, aangezien dergelijke zaken zelden worden ingeleid.

¹⁵ Artikel 34, § 2, van het Reglement van het Hof.

¹⁶ Wanneer uit een verzoekschrift voldoende blijkt dat het niet-ontvankelijk is of van de rol van het Hof zou moeten worden geschrapt, wordt het op principe onderzocht door een **alleenzittende rechter**. Aldus kan hij, bij wijze van **definitieve beslissing**, dat verzoekschrift niet-ontvankelijk verklaren of het schrappen van de rol van het Hof, of beslissen om het voor verdere behandeling door te verwijzen naar een comité van 3 rechters of een kamer van 7 rechters.

¹⁷ Een **comité van 3 rechters** kan ook, zonder nader onderzoek, een verzoekschrift niet-ontvankelijk verklaren of van de rol schrappen (bij wijze van **definitieve beslissing**) of ontvankelijk verklaren en tegelijkertijd een (eind)uitspraak doen over de gegrondheid indien de vraag die is opgeworpen in het verzoekschrift reeds behoort tot de vaste rechtspraak van het Hof.

¹⁸ Wanneer over een verzoekschrift geen beslissing is genomen door een alleenzittende rechter, of geen beslissing is genomen of uitspraak is gedaan door een comité van 3 rechters, doet een **kamer van 7 rechters einduitspraak na drie maanden** over de ontvankelijkheid en gegrondheid ervan. De beslissing inzake de ontvankelijkheid ervan kan afzonderlijk worden genomen.

¹⁹ De **Grote Kamer** beslist bij **einduitspraak** in de volgende beperkte gevallen: 1) afstand van rechtsmacht vanwege een kamer ten gunste van de Grote Kamer indien de zaak aanleiding geeft tot een ernstige vraag of wanneer de oplossing van een vraag een resultaat kan hebben dat indruist tegen een uitspraak van het Hof; 2) aanvaarde verzoeken tot verwijzing van reeds gevonniste zaken (zie infra); 3) verzoek wegens niet-nakoming ingevolge niet-uitvoering van een uitspraak (procedure die nog nooit is aangewend); 4) verzoeken om advies betreffende rechtsvragen die geen verband houden met verzoekschriften (vrij zeldzame procedure).

Mededeling van verzoekschriften

Belangrijk: enkel de verzoekschriften die a priori ontvankelijk zijn verklaard naar aanleiding van een voorafgaand onderzoek door het Hof worden meegedeeld aan de verwerende Staten²⁰. Volgens het jaarlijks Activiteitenverslag 2015 van het Hof werd aldus, op 79 750 verzoekschriften hangende op 31 december 2015 bij een rechterlijke samenstelling²¹, 30,9 % meegedeeld aan de Staten²². De overige verzoekschriften zijn dus niet-ontvankelijk verklaard zonder dat de Staten in kennis zijn gesteld van het bestaan ervan.

De mededeling van de verzoekschriften aan de verwerende Staten gaat vergezeld van een "Uiteenzetting van de feiten", opgesteld door de griffie van het Hof, en van de "Vragen gesteld aan de partijen" - waarmee het Hof de contouren van het juridische debat afbakent en bij die gelegenheid een of meer grieven van de verzoekers kan weren of herkwalficeren onder andere bepalingen van het Verdrag.

Bijzondere door het Hof gebruikte procedures

Voor de repetitieve zaken waarin de rechtspraak van het Hof duidelijk gevestigd is, is in een versnelde procedure voorzien waarbij enkel opmerkingen over de feiten worden uitgewisseld en niet over de rechtsaangelegenheden die het Hof reeds in soortgelijke gevallen heeft behandeld.

Teneinde de gerechtelijke achterstand verder terug te dringen, heeft het Hof eind september 2017 beslist om zijn vereenvoudigde methode voor de mededeling van niet-complexe zaken van categorie I tot IV (IMSI) geleidelijk aan uit te breiden naar alle verdragsluitende partijen, waarbij de griffie niet langer een samenvatting van de feiten opstelt maar de Staat verzoekt om zijn versie van de feiten te bezorgen indien hij niet akkoord gaat met de versie die door de verzoeker in zijn verzoekformulier is opgetekend.

Opties na mededeling van verzoekschriften

Na mededeling van een verzoekschrift zijn er drie mogelijke manieren van verweer voor de Staten: 1) betwisting, 2) minnelijke schikking en 3) eenzijdige verklaring.

In België stelt het Bureau van de agent van de regering een van die drie manieren voor aan de betrokken autoriteit(en) op basis van zijn analyse van een uitvoerige nota die is voorbereid door die laatsten en na analyse van de rechtspraak ter zake van het Hof.

1. Indien wordt gekozen voor de **betwisting**, stelt het Bureau van de agent opmerkingen op – alleen of in voorkomend geval met de hulp van een advocaat – op basis van een uitvoerige nota afkomstig van de betrokken autoriteiten. Zij vormen de "hoofdmemorïe" van de Staat - waarop kan worden gereageerd met een "memorïe van antwoord" vanwege de verzoekende partij, die ook haar eisen tot billijke genoegdoening (schadeherstel) voorlegt. Vervolgens kan de Staat nog een "aanvullende memorïe" indienen.

In het merendeel van de gevallen verloopt de **procedure** volledig **schriftelijk** aangezien het Hof slechts zeer uitzonderlijker zittingen houdt (maar vrijwel steeds voor de Grote Kamer).

2. **De minnelijke schikking** is een akkoord tussen de verwerende Staat en de verzoeker(s), bedoeld om het geschil af te sluiten – meestal via storting van een geldsom, maar ook soms middels het aangaan van specifieke verbintenissen (bijvoorbeeld het afleveren van een verblijfstitel). Indien het Hof oordeelt dat de naleving van de rechten van de mens de handhaving van het verzoekschrift niet rechtvaardigt, aanvaardt het Hof dit akkoord en schrappt het de zaak van de rol (artikel 39 van het Verdrag). Indien geen akkoord wordt bereikt, blijven de onderhandelingen vertrouwelijk en onderzoekt het Hof de zaak ten gronde. Een minnelijke schikking is mogelijk **in elk stadium van de procedure**.

3. De Staten kunnen ook een eenzijdige verklaring tot erkenning van de schending(en) van het Verdrag afleggen en een of meer verbintenissen aangaan ten aanzien van de verzoeker(s) met het oog op een passend herstel – waarbij een toereikende

20 Artikel 35 van het Verdrag preciseert de ontvankelijkheidsvoorwaarden: uitputting van de interne rechtsmiddelen en indiening van de verzoekschriften binnen een termijn van zes maanden; geen anoniem karakter; nieuwe feiten indien reeds een of meer grieven voorgelegd zijn aan het Hof of een andere internationale instantie voor onderzoek of regeling; verenigbaarheid van de verzoekschriften met het Verdrag; niet kennelijk ongegrond of geen misbruik betekent; bestaan van een wezenlijk nadeel tenzij de eerbiediging van de rechten van de mens noopt tot onderzoek van het verzoekschrift naar de gegrondheid ervan en/of de zaak niet naar behoren is behandeld door een intern gerecht.

21 http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_FRA.pdf, blz. 200 en 201: 361 verzoekschriften (op 79 750) betreffen België; de Staten die het meest te maken krijgen met verzoekschriften zijn: Oekraïne (22,8% van alle verzoekschriften), Turkije (15,8%), Hongarije (11,2%), Rusland (9,8%), Roemenië (9,3%).

22 http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_FRA.pdf, blz. 202.

basis wordt geboden opdat het Hof kan aanvaarden dat verzoekschriften zonder debat van de rol worden geschrapt (artikel 37 van het Verdrag) - in weerwil van het feit dat de verzoeker(s) de voortzetting van het onderzoek ervan zou(den) willen.

In de praktijk stelt het Bureau van de agent van de Belgische regering doorgaans aan de betrokken autoriteit(en) voor om een minnelijke schikking te treffen en/of een eenzijdige verklaring af te leggen wanneer uit de vaste rechtspraak van het Hof blijkt dat het recht (de rechten) van de verzoeker(s) miskend is (zijn).

Wanneer een kamer van 7 rechters uitspraak doet, kan (kunnen) de verzoeker(s) en/of de verwerende Staat **verzoeken om verwijzing van de zaak naar de Grote Kamer**, die is samengesteld uit 17 rechters. Een college van 5 rechters aanvaardt het verzoek indien de zaak aanleiding geeft tot een ernstige vraag betreffende de interpretatie of toepassing van het Verdrag of van de Protocollen daarbij, dan wel een ernstige kwestie van algemeen belang (artikel 43 van het Verdrag) inhoudt. Die procedure blijft **uitzonderlijk**, in de praktijk wordt slechts 5 % van de verzoeken tot verwijzing aanvaard (niet-gemotiveerde beslissing van het college). De zaak wordt dan aan een **volledig heronderzoek** door de Grote Kamer onderworpen - doorgaans na afloop van een zitting - en leidt tot een einduitspraak.

Tot slot, indien er voor de verzoeker(s) een dreigend risico is van onherstelbare schade, staat artikel 39 van het Reglement van het Hof bij uitzondering toe dat het Hof, vooraleer een verzoekschrift formeel wordt meegedeeld, de verwerende Staat een **voorlopige maatregel** oplegt (bijvoorbeeld een verwijdering van het grondgebied stopzetten of aangepaste zorgen aan een gedetineerde verlenen) – in afwachting van een uitspraak over de grond van de zaak of het verdwijnen van dat risico.

Bij ontvangst van de voorlopige maatregel neemt het Bureau van de agent contact op met de betrokken autoriteiten opdat zij de naleving ervan zouden waarborgen en het Bureau op de hoogte houden van elke wijziging in de situatie van de

verzoeker(s) die een weerslag kan hebben op die maatregel. De niet-naleving van een voorlopige maatregel is immers een schending van artikel 34 van het Verdrag (gebrek aan medewerking met het Hof) indien de autoriteiten van een Staat niet alle maatregelen treffen die redelijkerwijze konden worden overwogen om zich daarnaar te schikken.

B. Uitspraken en beslissingen tijdens de referentieperiode

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ("het Hof") heeft ten aanzien van België 35 uitspraken en beslissingen geformuleerd tussen 1 augustus 2016 en 31 juli 2017. Zij volgen hierna in verkorte weergave - niet in chronologische volgorde maar volgens de voornaamste verdragsartikelen in dat verband en de specifieke aangelegenheden die daarin worden behandeld.

Opmerking: artikel 13 van het Verdrag (procesrecht) – of-schoon dat in samenhang kan worden gelezen met eender welk substantieel recht²⁶ – wordt hierna weergegeven samen met artikel 6, aangezien het vaak wordt ingeroepen samen met die bepaling. Er wordt verwezen naar het Verdrag in bijlage voor de precieze formulering van de artikelen van het Verdrag.

Het is van belang erop te wijzen dat de samenvatting van die 35 uitspraken en beslissingen door het Bureau van de agent van de regering tot doel heeft de toegang tot en de kennis van de rechtspraak van het Hof in de hand te werken, maar dat enkel de integrale beslissingen van het Hof "authentic zijn". Die laatste zijn terug te vinden op: www.hudoc.echr.coe.int/ met verschillende mogelijke filters/zoekmachines, bijvoorbeeld per Staat, per type van schending(en) (artikel(en) in kwestie), per type van beslissing (uitspraken, beslissingen – van een comité, van een Kamer, van de Grote Kamer), etc.

²³ Zie *infra*, deel II: zaken V.M. v. België, Lhermitte v. België, Paposhvili v. België.

²⁴ Zie *infra*, deel III: zaak-Trabelsi v. België.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Artikel 13 van het Verdrag waarborgt het bestaan, in het interne recht, van een rechtsmiddel dat het mogelijk maakt zich te beroepen op de rechten en vrijheden van het verdrag zoals zij daarin verankerd kunnen zijn. Die bepaalt dus tot gevolg dat een intern rechtsmiddel wordt geëist waardoor de inhoud kan worden onderzocht van een 'verdedigbare grief' en waardoor passend herstel kan worden verkregen. (uitspraak in de zaak-Conka v. België van 5 februari 2002, § 75).

Artikel 2 - Recht op leven

Uitspraak in de zaak-GENGOUX v. België van 17 januari 2017²⁷

Niet-schending - met eenstemmigheid - artikelen 2 en 3 van het Verdrag - Vereiste medische verzorging verstrekt - Geen onmenselijke of vernederende behandeling te wijten aan de handhaving van de detentie.

Deze zaak betreft de handhaving van de detentie van de ernstig zieke vader van de verzoeker. De vader van de verzoeker werd ervan verdacht een man met vuurwapen en onder invloed van alcohol te hebben gedood, waarna hij in voorlopige hechtenis werd genomen terwijl hij reeds een zware medische behandeling volgde. Hij werd vervolgens overgebracht naar het ziekenhuis, waar hij in een beveiligde eenpersoonskamer werd ondergebracht en nadien overleed. De verzoeker riep voor het Hof de artikelen 2 en 3 in, waarbij hij klaagde over het feit dat zijn vader niet voldoende medische verzorging had genoten, waardoor zijn leven daadwerkelijk in gevaar was gebracht, en dat de handhaving van de detentie een onmenselijke en vernederende behandeling uitmaakte.

Het Hof beschikt echter over geen enkel element om de houding van de autoriteiten te bekritisieren en evenmin om te stellen dat de betrokkene in de gevangenis de passende medische verzorging zou hebben ontbeerd die zijn toestand vereiste. Het Hof is ook van oordeel dat absoluut moet worden opgemerkt dat de vader van de verzoeker niet werd gevelde door de gevolgen van een ontsteking of immuundeficiëntie, maar door uitzaaiingen van zijn kanker die reeds aanwezig waren vóór zijn opsluiting. Bovendien werd elke voorgeschreven chemokuur naar behoren afgerond. Het Hof kan bijgevolg geen oorzakelijk verband leggen tussen de opsluiting en het overlijden van de vader van de verzoeker. Artikel 2 is dus niet geschonden.

Wat artikel 3 van het Verdrag betreft, stelt het Hof vast dat regelmatige contacten tussen de behandelende arts van de vader van de verzoeker en de medische dienst van de gevangenis werden onderhouden en dat de nodige verzorging werd verstrekt. Bovendien hebben de interne rechtscolleges zich

gebogen over de argumenten die door de vader van de verzoeker zijn aangevoerd omtrent de gepastheid van de handhaving van zijn detentie ondanks zijn gezondheidstoestand. Zij zijn tot de conclusie gekomen dat, gelet op het gevaar dat hij vormde en het risico op herhaling, geen enkele alternatieve maatregel kon worden overwogen. Het Hof besluit dat er geen sprake was van een situatie waarin een behoorlijke strafrechtsbedeling vereiste dat andere maatregelen zouden worden getroffen dan degene die waren genomen en dat de handhaving van de detentie van de vader van de verzoeker, ondanks diens gezondheidstoestand en de evolutie ervan, geen onmenselijke of vernederende behandeling heeft uitgemaakt. Artikel 3 is dus niet geschonden.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-GENGOUX als einduitspraak sinds 17 april 2017.

Beslissing MINNEKER en ENGRAND v. België van 7 februari 2017²⁸

Niet-ontvankelijkheid - bij meerderheid - artikel 2: Recht op leven - Redelijke termijn.

De zaak betreft de veroordeling van een Franse onderdaan door de Belgische autoriteiten wegens het onopzettelijk doden van de dochter van de verzoekers. De verzoekers riepen artikel 2 van het Verdrag in en klaagden voor het Hof erover dat het vonnis van de politierechtbank van Brugge 5 jaar na uitspraak nog steeds niet ten uitvoer was gelegd.

Het Hof herinnert eraan dat de tenuitvoerlegging van de veroordeling, opgelegd in de context van het recht op leven, moet worden beschouwd als wezenlijk deel van de procedureverplichting ten laste van de Staat overeenkomstig artikel 2. De verplichting voor de autoriteiten om een effectief strafrechtelijk onderzoek te voeren in zaken van doodslag kan derhalve worden uitgelegd als een verplichting voor de Staten om de uiteindelijke veroordeling met bekwame spoed ten uitvoer te leggen. In casu is het Hof echter van oordeel dat niet kan worden aangenomen dat de Belgische gerechtelijke autoriteiten hebben afgezien van de tenuitvoerlegging van het vonnis tot veroordeling, dat in het bijzonder de vrijheidsbenemende straf betreft. Wel integendeel, er blijkt

²⁷ Verzoekschrift nr. 76512/11.

²⁸ Verzoekschrift nr. 45870/12.

dat diezelfde autoriteiten in samenwerking met de Franse autoriteiten gezocht hebben naar de passende juridische oplossing, rekening houdend met de bijzondere omstandigheden van deze zaak, te weten dat de betrokkene een Franse onderdaan is die in Frankrijk verblijft maar in België veroordeeld was tot een gevangenisstraf van minder dan twee jaar wegens onopzettelijke doodslag. Het Hof is van oordeel dat de termijn voor de tenuitvoerlegging van het vonnis niet als onredelijk kan worden beschouwd.

Het Hof, bij meerderheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Artikel 3 - Verbod van foltering en van onmenselijke of vernederende behandeling

Uitspraak in de zaak-W.D. v. België van 6 september 2016²⁹

Schending - met eenstemmigheid - artikelen 3, 5, §§ 1 en 4, juncto 3 en 13: detentie van geïnterneerde personen in penitentiaire inrichtingen met een onaangepaste begeleiding - afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel.

De zaak betreft een seksuele delinquent met een geestestoornis, die langdurig geïnterneerd is in de afdeling tot bescherming van de maatschappij te Merksplas, waarbij de opvang onaangepast is in het licht van zijn profiel.

Het Hof is bovendien van oordeel dat de verzoeker een vernederende behandeling ondergaan heeft, aangezien hij reeds meer dan negen jaar wordt vastgehouden in een gevangenisomgeving, zonder enige vorm van therapie die is aangepast aan zijn geestelijke gezondheidstoestand en zonder enig vooruitzicht op re-integratie. Dit is een zeer schrijnende situatie, waarbij hij wordt geconfronteerd met een staat van ontredering die het niveau dat onvermijdelijk inherent is aan de detentie overstijgt.

Het Hof is eveneens van oordeel dat de internering van de verzoeker op een plaats die niet is aangepast aan zijn gezondheidstoestand sinds 2006 heeft geleid tot een verbreking van het verband vereist overeenkomstig artikel 5, § 1, e), van het Verdrag, tussen het doel van de detentie en de omstandigheden waarin zij plaatsvindt. Het Hof wijst erop

dat de vasthouding van de verzoeker in een psychiatrische vleugel van een gevangenis het gevolg is van een structureel gebrek aan alternatieven.

Het Hof oordeelt ook dat het Belgische systeem als zodanig op het tijdstip van de feiten de verzoeker niet in de gelegenheid stelde te beschikken over een daadwerkelijk rechtsmiddel in de praktijk om zijn grieven in het verlengde van het Verdrag te laten gelden, dat wil zeggen een rechtsmiddel om herstel van de situatie waarvan hij het slachtoffer is te verkrijgen en de voortzetting van de vermeende schendingen te voorkomen.

Deze uitspraak sluit aan bij 14 andere uitspraken met betrekking tot de interneringsproblematiek, gedaan door het Hof tussen oktober 2012 en februari 2015.

In casu heeft het Hof bovendien beslist de **procedure van het pilootarrest** toe te passen, overwegende dat de situatie van de verzoeker niet los kan worden gezien van het algemene probleem dat voortvloeit uit een structureel disfunctioneren eigen aan het Belgische systeem van internering, dat reeds tal van personen heeft getroffen en in de toekomst nog kan treffen. Deze procedure houdt in dat het onderzoek van soortgelijke verzoekschriften wordt geschorst voor een periode van twee jaar, waarin de Belgische Staat een oplossing moet zoeken voor de algemene situatie en voor de situatie van de verzoekers die hun zaken voor het Hof hebben gebracht. Daartoe gelast het Hof de Staat om zijn systeem van internering van delinquente personen zodanig te organiseren dat de waardigheid van de gedetineerden in acht wordt genomen en moedigt het Hof de Staat in het bijzonder aan om actie te ondernemen teneinde het aantal geïnterneerde personen zonder aangepaste therapeutische begeleiding in de psychiatrische vleugels van de gevangenissen te verminderen, meer bepaald door de herdefiniëring van de criteria die een interneringsmaatregel verantwoordt, zoals beoogd door de wetgevende hervorming die thans aan de gang is in België.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 16 000 euro (morele schade).

²⁹ Verzoekschrift nr. 79548/13.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-W.D. als einduitspraak sinds 6 december 2016. In het stadium van de tenuitvoerlegging wordt deze uitspraak toegevoegd aan de 14 voorgaande uitspraken omtrent soortgelijke grieven, die samen de “groep van uitspraken in de zaak-LB” vormen (naar de naam van de eerste zaak). Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 15 februari en 6 november 2017 herziene Actieplannen ingediend, met een gedetailleerde beschrijving van de individuele en algemene maatregelen die werden genomen om die uitspraken ten uitvoer te leggen (infra, deel III, B).

Uitspraak in de zaak-PAPOSHVILI v. België van 13 december 2016 – uitspraak van de Grote Kamer³⁰

Schending - met eenstemmigheid - artikelen 3 en 8: verbod van onmenselijke en vernederende behandeling - Familie - en gezinsleven - Uitwijzing.

De zaak betreft de dreiging met uitwijzing van de verzoeker naar Georgië, gepaard gaande met een inreisverbod op Belgisch grondgebied. Aangezien de verzoeker overleden is, hebben zijn nabestaanden de procedure voortgezet. Zij klagen voor het Hof erover dat de uitwijzing van de verzoeker, die aan leukemie leed, naar zijn land van herkomst, waar hij niet zeker was dat hij de gepaste medische behandeling zou genieten, een schending van de artikelen 3 en 8 van het Verdrag inhield.

Het Hof is in het bijzonder van oordeel dat de nationale instanties, zonder enige evaluatie van het risico dat de verzoeker liep in het licht van de gegevens betreffende zijn gezondheidstoestand en van het bestaan van gepaste behandelingen in Georgië, niet over voldoende elementen beschikten om te kunnen concluderen dat de betrokkene bij terugwijzing naar Georgië geen concreet en reëel risico zou hebben gelopen op enige behandeling die indruist tegen artikel 3 van het Verdrag.

Het Hof is eveneens van oordeel dat de nationale autoriteiten de impact van de verwijdering van de verzoeker op diens familie- en gezinsleven hadden moeten evalueren, rekening houdend met zijn gezondheidstoestand. Om in overeen-

stemming te zijn met artikel 8 hadden de autoriteiten, in het licht van de concrete situatie van de verzoeker op het tijdstip van de verwijzing, moeten onderzoeken of redelijkerwijze kon worden verwacht dat zijn familie hem zou volgen naar Georgië. In het tegengestelde geval vereiste de inachtneming van het recht van de verzoeker op de eerbiediging van zijn familie- en gezinsleven dat hij in België zou mogen verblijven voor de tijd die hem nog restte.

Het Hof is dus van oordeel dat er wel degelijk sprake zou zijn geweest van schending van artikel 3 van het Verdrag indien de verzoeker was uitgewezen naar Georgië zonder enige evaluatie vanwege de Belgische autoriteiten met betrekking tot het risico dat hij zou lopen in het licht van de gegevens betreffende zijn gezondheidstoestand en het bestaan van medische behandeling in Georgië. Het Hof is eveneens van oordeel dat artikel 8 zou zijn geschonden indien de verzoeker was uitgewezen naar Georgië zonder enige evaluatie vanwege de autoriteiten met betrekking tot de impact van de uitwijzing op het recht van de betrokkene op de eerbiediging van zijn familie- en gezinsleven, rekening houdend met zijn gezondheidstoestand.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: het Hof is van oordeel dat het besluit waartoe het is gekomen inzake de artikelen 3 en 8 volstaat als billijke genoegdoening. Terugbetaling van kosten en uitgaven: 5 000 euro. De uitspraak in de zaak-PAPOSHVILI van 13 december 2016 werd gedaan in de Grote Kamer en geldt als einduitspraak met ingang van de dag dat zij gedaan werd. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 24 augustus 2017 een Actiebalans ingediend, met een gedetailleerde beschrijving van de individuele en algemene maatregelen die werden genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen (infra, deel III, B).

³⁰ Verzoekschrift nr. 41738/10.

Uitspraak in de zaak-B.V. v. België van 2 mei 2017³¹

Schending - met eenstemmigheid - artikel 3 van het Verdrag, wat het procedurele aspect ervan betreft: Onmenselijke en vernederende behandeling door de autoriteiten bij ontstentenis van een ernstig en grondig onderzoek naar aanleiding van een klacht wegens aanranding van de eerbaarheid en verkrachting.

De zaak betreft het onderzoek dat de Belgische autoriteiten hebben gevoerd naar aanleiding van de klacht van de verzoekster wegens aanranding van de eerbaarheid en verkrachting. Met aanvoering in wezen van de artikelen 3 en 13, klaagde de verzoekster erover dat zij niet had beschikt over een daadwerkelijk rechtsmiddel om de aanranding van eerbaarheid en verkrachting die zij naar eigen zeggen heeft ondergaan, aan te klagen. Wat artikel 6, § 1, betreft, klaagde zij erover dat geen volledig en uitvoerig onderzoek werd gevoerd en dat de redelijke termijn werd overschreden.

Het Hof is van oordeel dat de aantijgingen van de verzoekster verdedigbaar zijn en dat zij aldus kunnen worden beschouwd als klachten met betrekking tot behandelingen die indruisen tegen artikel 3 van het Verdrag. Daaruit volgt dat, rekening houdend met de verplichting ten aanzien van de Staat om een daadwerkelijk onderzoek te voeren, de autoriteiten onverwijld alle mogelijkheden hadden moeten benutten om klaarheid te scheppen in de feiten en, in voorkomend geval, de omstandigheden van de vermeende aanranding van de eerbaarheid en verkrachting vast te stellen zodra de klacht werd ingediend. Het Hof besluit dat in voornoemde omstandigheden niet kan worden aangenomen dat het onderzoek ernstig en grondig werd gevoerd. Het Hof oordeelt dat het zich niet apart moet uitspreken over de grief met betrekking tot artikel 6, § 1.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 20 000 euro (morele schade).

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 13 000 euro.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-B.V. als einduitspraak sinds 2 augustus 2017. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité

van Ministers moet België binnen een termijn van 6 maanden na de datum waarop de uitspraak definitief is geworden, een Actieplan of -balans voorleggen met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn of eventueel zullen worden genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

Uitspraak in de zaak-SYLLA en NOLLOMONT v. België van 16 mei 2017³²

Schending - met eenstemmigheid - artikel 3: verbod van onmenselijke of vernederende behandeling - Detentieomstandigheden.

De zaak betreft de detentieomstandigheden van twee verzoekers, respectievelijk in de penitentiaire inrichtingen te Vorst en Lantin. Met aanvoering van artikel 3 klagen de verzoekers over hun detentieomstandigheden.

Wat de eerste verzoeker betreft, is het Hof van oordeel dat het plaatsgebrek waarmee de verzoeker te maken kreeg - cel van 9 m² voor 3 gedetineerden - in combinatie met het gebrek aan activiteiten buiten de cel volstaat om te veronderstellen dat de graad van ernst overeenkomstig artikel 3 van het Verdrag is bereikt. Het Hof onderstreept dat de toegang tot de wandeling beperkt was tot een uur per dag en dat geen enkele andere activiteit buiten de cel was voorzien. Het Hof herinnert eraan dat, wanneer de ruimte toegekend per gedetineerde in een collectieve cel minder dan 3 m² bedraagt, een sterk vermoeden ontstaat dat artikel 3 van het Verdrag wordt geschonden; waarbij in die ruimte niet de ruimte voor de sanitaire voorzieningen mag inbegrepen zijn. Het Hof besluit derhalve dat artikel 3 van het Verdrag werd geschonden.

Wat de tweede verzoeker betreft, is het Hof van oordeel dat, gelet op de combinatie van een regime met amper activiteiten buiten de cel, de blootstelling aan passief roken en een gebrek aan privacy bij het gebruik van de toiletten op cel - die niet afgesloten zijn door een wand - de graad van ernst overeenkomstig artikel 3 van het Verdrag is bereikt. Het Hof besluit derhalve dat artikel 3 van het Verdrag werd geschonden.

³¹ Verzoekschrift nr. 61030/08.

³² Verzoekschrift nr. 37768/13 en 36467/14.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof:

Eerste verzoeker: 3 500 euro (morele schade).

Tweede verzoeker: 11 500 euro (morele schade).

Terugbetaling van kosten en uitgaven:

Eerste verzoeker: 800 euro.

Tweede verzoeker: 560 euro.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-SYLLA en NOLLOMONT als einduitspraak sinds 16 mei 2017. In het stadium van de tenuitvoerlegging wordt deze uitspraak toegevoegd aan de uitspraak in de zaak-Vasilescu, die eerder reeds gedaan is met betrekking tot soortgelijke grieven, en wordt zij aldus onderdeel van de "groep van zaken Vasilescu". Overeenkomstig de werkmethoden van het Comité van Ministers heeft België op 6 november 2017 een Actiebalans betreffende beide uitspraken ingediend, met een gedetailleerde beschrijving van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen of eventueel zullen worden genomen om deze uitspraken ten uitvoer te leggen (infra, deel III, B).

Uitspraak in de zaak-ROOMAN v. België van 18 juli 2017³³

Schending - met eenstemmigheid - artikel 3: verbod van onmenselijke of vernederende behandeling - Gebrek aan psychiatrische zorg in een landstaal van de verwerende Staat, enkel beheerst door de verzoeker; Niet-schending - 6 stemmen tegen 1 - van artikel 5, § 1: recht op vrijheid en veiligheid - Nood aan een verband tussen de reden voor de internering en de geestesziekte van de verzoeker.

De zaak betreft het gebrek aan psychiatrische zorgverlening in de inrichting waar de verzoeker was gedetineerd. Met aanvoering van de artikelen 3 en 5 klaagde de verzoeker over het gebrek aan Duitstalig medisch personeel en maakte hij melding van een ontbrekend verband tussen de reden voor de internering en zijn geestesziekte.

Het Hof oordeelt in het bijzonder dat de therapeutische moeilijkheden een gevolg zijn van de onmogelijke communicatie tussen het verzorgend personeel en de Duitstalige verzoeker. Ermeë rekening houdend dat het Duits een van de drie landstalen van België is, kan voornoemd onvermogen worden beschouwd als een gebrek aan passende opvang in het licht van de gezondheidstoestand van de verzoeker.

De handhaving van zijn detentie gedurende 13 jaar zonder gepaste medische begeleiding noch enige realistische hoop op verandering overstijgt het onvermijdelijke niveau van lijden verbonden aan de detentie. Het Hof besluit derhalve dat artikel 3 werd geschonden.

Het Hof vestigt evenwel de aandacht erop dat de vrijheidsbeneming van de verzoeker rechtmatig was aangezien er wel degelijk een verband bestond tussen de reden voor de internering en de geestesziekte van de verzoeker. Het gebrek aan gepaste zorgverlening is immers te wijten aan redenen die vreemd zijn aan de aard van de inrichting. Artikel 5 is dus niet geschonden.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 15 000 euro (morele schade).

Terugbetaling van kosten en uitgaven: nihil.

Een verzoek tot verwijzing van deze uitspraak dat werd ingediend door de verzoeker, werd aanvaard. De zaak-ROOMAN zal dus opnieuw worden onderzocht door de Grote Kamer.

Beslissing FEKETE v. België van 15 juni 2017³⁴

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 3: verbod van slechte behandeling - Slechte detentieomstandigheden - Laattijdige neerlegging van klacht.

De zaak betreft de detentieomstandigheden van de verzoeker in de gevangenis van Merksplas. De verzoeker beweerde dat hij in januari 2016 in die inrichting werd opgesloten. Uit het afschrift van het administratief detentiedossier blijkt echter dat de verzoeker er verbleef tussen 7 augustus 2014 en 24 augustus 2015. Aangezien het verzoekschrift werd ingediend op 18 april 2016 heeft de verzoeker de vereisten overeenkomstig artikel 35 van het Verdrag niet in acht genomen, met name de termijn van 6 maanden tussen het einde van de conflictsituatie en de neerlegging van de klacht. Het verzoekschrift werd bijgevolg laattijdig ingediend.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift aldus niet-ontvankelijk.

³³ Verzoekschrift nr. 18052/11.

³⁴ Verzoekschrift nr. 12208/16.

Artikel 5 - Recht op vrijheid en veiligheid

Uitspraak in de zaak-THIMOTHAWES v. België van 4 april 2017³⁵

Niet-schending - 5 stemmen tegen 2 - artikel 5, § 1: recht op vrijheid en veiligheid - Rechtmatige aanhouding of detentie - Uitwijzing - Voorkoming van illegale binnenkomst.

De zaak betreft de detentie, gedurende 5 maanden, van een Egyptische asielzoeker aan de Belgische grens. Met aanvoering van artikel 5 klaagde de verzoeker erover dat voornoemde detentie zijn recht op vrijheid en veiligheid in het gedrang had gebracht.

Het Hof oordeelt in het bijzonder dat alle vrijheidsbenemende maatregelen wettelijk moeten zijn. Indien die wettelijke bepaling haar oorsprong vindt in het internationale recht, behoren de interne rechtscolleges - behoudens willekeurige of kennelijk onredelijke interpretatie - het interne recht te interpreteren in overeenstemming met de supranationale normen. Het Hof controleert enkel of de uitwerking van die interpretatie conform het Verdrag is.

In casu is bij de wettigheidscontrole vanwege de nationale rechtscolleges ten aanzien van die vrijheidsbenemende beslissingen rekening gehouden met de rechtspraak van het Hof. Bovendien volstaat de geestelijke gezondheid van de verzoeker op zich niet om te besluiten dat zijn detentie willekeurig was. Tot slot laat de beoordeling van de omstandigheden van de zaak toe om te besluiten dat de duur van zijn detentie niet onredelijk was. Artikel 5 is dus niet geschonden.

Gelet op de verwerping van het verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-THIMOTHAWES als einduitspraak sinds 18 september 2017.

Beslissing DAVE v. België van 8 november 2016³⁶

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 5, § 1: recht op vrijheid en veiligheid - Internering - Invrijheidstelling op proef.

De zaak betreft de beslissing tot internering van de verzoekster, die vervolgd werd wegens strafrechtelijke feiten; genomen op basis van een deskundigenverslag waaruit blijkt dat de verzoekster, op het tijdstip van de feiten die haar ten laste worden gelegd alsook tijdens het deskundigenonderzoek, een staat van zwakzinnigheid vertoont waardoor zij de controle over haar daden is verloren. Met aanvoering van artikel 5, § 1 beweerde de verzoekster dat, bij ontstentenis van een recente medische evaluatie van haar geestelijke gezondheidstoestand, de beslissing tot internering niet rechtmatig was. Het vonnis van de correctionele rechtbank en het arrest van het hof van beroep, respectievelijk van 2013 en 2014, waren gebaseerd op een deskundigenverslag van 2009.

Het Hof kan enkel vaststellen dat, zoals de regering reeds heeft aangegeven en zonder dat de verzoekster dit heeft betwist, de beslissing tot internering, genomen door de feitenrechters, nooit aanleiding heeft gegeven tot een vrijheidsbenemende maatregel in de zin van artikel 5, § 1, van het Verdrag. De persoon in kwestie, "in vrijheid gesteld op proef" staat immers onder sociaal-geneeskundige voogdij, maar verblijft op haar thuisadres. Ofschoon de verzoekster in aanmerking zou kunnen komen voor een vrijheidsbenemende straf indien zij de voorwaarden van haar invrijheidstelling op proef niet zou naleven, gaat het om een geheel speculatieve hypothese en zou zij, in voorkomend geval, het voorwerp moeten uitmaken van een gemotiveerde beslissing van de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij, waartegen zij beroep zou kunnen aantekenen.

Daarnaast is het Hof, ten overvloede, van oordeel dat de voorwaarden van de invrijheidstelling op proef van de verzoekster evenmin verwant zijn aan een vrijheidsbeneming in de zin van artikel 5, § 1, van het Verdrag.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

³⁵ Verzoekschrift nr. 39061/11.

³⁶ Verzoekschrift nr. 66906/14.

Beslissing JANSSENS v. België van 10 januari 2017³⁷

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 5, § 1, van het Verdrag: afwezigheid van een verband tussen het doel van de detentie en de omstandigheden waarin die detentie plaatsvindt - Niet-uitputting van de interne rechtsmiddelen.

Deze zaak betreft de handhaving van de detentie en de talrijke overbrengingen van de verzoeker. De verzoeker werd in totaal meer dan 30 keer overgebracht, met afwisselend periodes van internering en periodes van invrijheidstelling op proef. Met aanvoering van artikel 5, § 1 klaagde de verzoeker over de afwezigheid van een verband tussen het doel van de detentie en de omstandigheden waarin zij plaatsvond, overwegende dat hij geen gepaste verzorging voor zijn pathologie kreeg.

Het Hof stelt vast dat de verzoeker geen hoger beroep heeft aangetekend tegen de beslissing van de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij (HCBM) om de verwerping van zijn verzoek tot invrijheidstelling te betwisten. Hij heeft de zaak evenmin aanhangig gemaakt bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, rechtsprekend in kort geding op grond van artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek, om de vermeende onrechtmatigheid van zijn internering te betwisten. Het Hof aanvaardt dat, zoals de verzoeker aanhaalt, een beroep voor de HCBM geen soelaas voor de aangeklaagde situatie zou bieden. Wat evenwel de mogelijkheid betreft om de zaak aanhangig te maken bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, is het Hof van oordeel dat de verzoeker geen argumenten heeft geleverd ter staving van zijn bewering dat de burgerlijke rechter zich systematisch onbevoegd zou verklaren wat de overbrenging of de controle op de omstandigheden van de opsluiting van geïnterneerden betreft. De verzoeker heeft evenmin argumenten aangehaald waardoor het Hof de doelmatigheid van dat rechtsmiddel in vraag zou kunnen stellen. Bijgevolg aanvaardt het Hof de exceptie van de regering en is het van oordeel dat de interne rechtsmiddelen niet uitgeput zijn.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing MUZAMBA OYAW v. België van 28 februari 2017³⁸

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 5, § 1, van het Verdrag: administratieve hechtenis - Recht op vrijheid en veiligheid - artikel 8 van het Verdrag: recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven - Zwangere (Belgische) partner - Kennelijk ongegrond karakter.

De zaak betreft de administratieve opsluiting van een Congolese onderdaan met het oog op zijn verwijdering van het grondgebied, terwijl zijn partner (Belgisch onderdaan) zwanger was.

Het Hof is in casu van oordeel dat de bevoegde Belgische rechtscolleges, overeenkomstig het interne recht, de noodzaak van de detentie voldoende hebben onderzocht. Het Hof merkt vervolgens op dat de bewering van de verzoeker dat hij melding zou hebben gemaakt van zijn gezinssituatie ten overstaan van de politie bij zijn inrekening betwist wordt door de nationale autoriteiten en dat de verzoeker voor het Hof geen enkel element heeft aangedragen waardoor anderszins zou kunnen worden besloten. Het Hof is bijgevolg van oordeel dat de Dienst Vreemdelingenzaken, die aldus niet op de hoogte was van de lastige gezinssituatie van de verzoeker bij diens plaatsing in hechtenis, niet kan worden verweten dat hij daarmee geen rekening heeft gehouden bij de plaatsing in hechtenis. Tot slot wijst het Hof erop dat de totale duur van de hechtenis van de verzoeker niet buitensporig was: zij bedroeg twee maanden en 19 dagen en eindigde met de invrijheidstelling van de verzoeker op 13 november 2014, dus wel degelijk voor het verstrijken van de wettelijke termijn. Daaruit volgt dat dit deelaspect van het verzoekschrift kennelijk ongegrond is in de zin van artikel 35, § 3, a) van het Verdrag en moet worden verworpen overeenkomstig artikel 35, § 4.

Wat artikel 8 van het Verdrag betreft, wijst het Hof erop dat de vrijheidsbeneming bij wet bepaald was, een legitiem doel nastreefde en evenredig was. Het Hof merkt op dat in casu de Belgische autoriteiten redelijkerwijs konden aannemen dat de verzoeker een risico vertoonde om zich aan de controle van de Belgische autoriteiten te onttrekken, waardoor zijn plaatsing in een gesloten centrum met het oog op zijn verdere verwijdering van het grondgebied gerechtvaardigd leek door een dwingende maatschappelijke behoefte. Wat de evenredigheid van de vrijheidsbenemende maatregel betreft, wijst het Hof onder meer erop dat het familie- en gezinsleven van de verzoeker evolueerde in een periode waar

³⁷ Verzoekschrift nr. 52464/09.

³⁸ Verzoekschrift nr. 23707/15.

hij wist dat de instandhouding van dat familie- en gezinsleven in België precair zou zijn, gezien zijn situatie in het licht van de immigratieregels. De partner van de verzoeker heeft bovendien contact met hem kunnen onderhouden tijdens zijn hechtenis. Het Hof houdt er overigens rekening mee dat de totale duur van de hechtenis van de verzoeker de wettelijke termijn niet heeft overschreden en dat hij uiteindelijk werd vrijgelaten op de bevallingsdatum van zijn partner. Het Hof is derhalve van oordeel dat de vrijheidsbenemende maatregelen niet onevenredig waren en besluit dat de Belgische autoriteiten niet kunnen worden verweten geen correct evenwicht tussen de betrokken belangen tot stand te hebben gebracht. Daaruit volgt dat dit deel van het verzoek kennelijk ongegrond is in de zin van artikel 35, § 3, a), van het Verdrag en moet worden verworpen overeenkomstig artikel 35, § 4.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing M.S. v. België van 27 juni 2017³⁹

Niet-ontvankelijkheid - artikelen 5, §§ 1 en 1c, 6, §§ 1 en 3, 8 en 13: Strafprocedure - Afwezigheid van advocaat - Zwijgrecht - Gebrek aan gronden - Kennelijk ongegrond karakter.

De zaak betreft de ondervraging en de voorlopige hechtenis van de verzoeker, die verdacht werd van het bezit van cannabis en de teelt van cannabisplanten. De verzoeker riep voor het Hof een schending van de artikelen 5, § 1, en 6, §§ 1 en 3 c) in, in de mening dat het gebrek aan toegang tot een advocaat tijdens de eerste verhoren hem zijn recht op een eerlijk proces had ontnomen en dat zijn voorlopige hechtenis derhalve onrechtmatig was. Hij werd bovendien niet in kennis gesteld van het zwijgrecht.

Aangaande artikel 5, § 1, had het Hof in de uitspraak in de zaak-Simon v. België (2012) reeds geoordeeld dat de wettelijke onmogelijkheid voor een beschuldigde, die van zijn vrijheid is beroofd, om te worden bijgestaan door een advocaat zodra hij in hechtenis is genomen, op zich niet volstaat om de hechtenis als strijdig met artikel 5, § 1, te beschouwen. Voor het overige en aangezien de verzoeker klaagde over het gebrek aan gronden om hem in voorlopige hechtenis te plaatsen, is het Hof van oordeel dat bij de lezing van de uitspraak van de kamer van inbeschuldigingstelling van het

hof van beroep geen twijfel erover bestaat dat de Belgische autoriteiten aannemelijke redenen hadden om te vermoeden dat hij een misdrijf had gepleegd. Deze grief is dus kennelijk ongegrond.

Aangaande de andere grieven met betrekking tot de artikelen 5, 6, 8 en 13 van het Verdrag, is het Hof van oordeel dat zij eveneens kennelijk ongegrond zijn, vermits zij geen enkele schending van het Verdrag laten uitschijnen. Het merendeel van die grieven werd bovendien niet opgeworpen voor de nationale rechtscolleges of waren voorbarig op het tijdstip van de indiening van het verzoekschrift⁴⁰, de interne rechtsmiddelen van de verzoeker zijn dus niet uitgeput in de zin van artikel 35, § 1, van het Verdrag.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Artikel 6 - Recht op een eerlijk proces

Artikel 13 - Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

Uitspraak in de zaak-MIESEN v. België van 18 oktober 2016⁴¹

Schending - met eenstemmigheid - artikel 6, § 1, van het Verdrag: Toepasbaarheid - Hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden - Administratieve procedure - Recht op toegang tot een rechtbank - Excessief formalisme.

De zaak betreft de verwerping, door de Raad van State, van het cassatieberoep dat de verzoeker heeft ingesteld tegen de beslissing van niet-ontvankelijkheid van zijn verzoek tot financiële hulp bij de Commissie voor financiële hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders. Op de memorie van antwoord van de Staat, die verwees naar de niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep omdat de verzoeker zijn rechtsmiddel had voorzien van het opschrift "verzoekschrift tot nietigverklaring", behelsde het wederwoord van de verzoeker een loutere herhaling van de inhoud van zijn oorspronkelijke verzoekschrift, waardoor de Raad van State besloot om het rechtsmiddel te verwerpen. Met aanvoering van artikel 6 klaagde de verzoeker erover dat de Raad van State blijk had gegeven van excessief formalisme door zijn cassatieberoep te verwerpen omdat de memorie van wederantwoord geen antwoord op de argumenten van de tegenpartij bevatte.

³⁹ Verzoekschrift nr. 57556/10.

⁴⁰ De verzoeker had het verzoekschrift ingediend in 2012, terwijl het gerechtelijk onderzoek nog aan de gang was.

⁴¹ Verzoekschrift nr. 31517/12.

Wat de ontvankelijkheid betreft, beriep de regering zich op het “politieke” en niet “burgerlijke” karakter van het recht waarop dit geschil betrekking heeft, aangezien de aanvragen tot tussenkomsst in het licht van de wet van 1 augustus 1985 niet berusten op de klassieke begrippen van burgerlijke aansprakelijkheid (bevoegdheid van de gerechtelijke rechtbanken), maar op de collectieve solidariteit die aanleiding kan geven tot een aanhangigmaking bij een administratief rechtscollege. Het Hof is evenwel van oordeel dat er overeenkomsten bestaan tussen het systeem voor hulp aan slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en een klassiek uitkerings- of verzekeringssysteem. Het Hof is derhalve van oordeel dat artikel 6, § 1, van toepassing is.

Ten gronde is het Hof niet overtuigd dat de naleving van de opgelegde voorwaarde (in de memorie van wederantwoord een antwoord op de argumenten van de tegenpartij opnemen) onontbeerlijk was teneinde de Raad van State in staat te stellen zijn controle in casu uit te oefenen, zelfs in vereenvoudigde vorm. In casu is het Hof van oordeel dat de lezing van enkel de memorie van wederantwoord zou hebben volstaan opdat de Raad van State kennis had kunnen nemen van “het geheel van argumenten” van de verzoeker en uitspraak doen. De bijzonder strikte interpretatie van artikel 14, derde lid, van het koninklijk besluit van 30 november 2006 heeft dus geleid tot een onevenredige beknotting van het recht van de verzoeker op een onderzoek ten gronde van zijn cassatieberoep. Het Hof besluit derhalve dat artikel 6, § 1, van het Verdrag werd geschonden.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 10 000 euro (morele en materiële schade).

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-MIESEN als einduitspraak sinds 18 januari 2017. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 23 augustus 2017 een Actiebaliens ingediend, met een gedetailleerde beschrijving van de individuele en algemene maatregelen die werden genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen (infra, deel III, B).

Uitspraak in de zaak-LHERMITTE v. België van 29 november 2016 – uitspraak van de Grote Kamer⁴²

Niet-schending - 10 stemmen tegen 7 - artikel 6, § 1: Strafprocedure - Recht op een eerlijk proces - Voldoende procedurele waarborgen.

De zaak betreft de veroordeling van de verzoekster tot een levenslange opsluiting door het hof van assisen wegens opzettelijke doodslag met voorbedachten rade van haar vijf kinderen. Volgens haar verdediging was zij op het tijdstip van de feiten zwakzinnig, waardoor zij de controle over haar handelingen had verloren. Hoewel de psychiatrisch deskundigen initieel een andere mening waren toegedaan, sloten zij zich bij dat standpunt aan, gelet op bepaalde nieuwe elementen die tijdens het proces naar voren kwamen. De jury antwoordde daarentegen met “ja” op de vraag inzake schuld en voorbedachtheid.

De verzoekster klaagde in het bijzonder erover dat haar recht op een eerlijk proces was geschonden wegens de afwezigheid van motivering van het juryoordeel over haar schuldvraag en van het arrest van het hof van assisen tot vaststelling van haar straf. Overeenkomstig een uitspraak van 26 mei 2015 heeft een kamer van het Hof besloten dat artikel 6, § 1 van het Verdrag niet was geschonden, zij was immers meer bepaald van oordeel dat de combinatie van de vragen die gesteld zijn aan de jury, het arrest van het hof van assisen tot vaststelling van de straf en het daaropvolgende arrest van het Hof van Cassatie kon volstaan om de verzoekster inzicht te geven in de redenen van haar veroordeling. Op 14 september 2015 werd de zaak doorverwezen naar de Grote Kamer, op vraag van de verzoekster.

Het Hof is van oordeel dat het proces in zijn geheel moet worden beschouwd, inclusief de rechterlijke beslissingen volgend op de verklaring van de jury, en die zijn redenen verduidelijken. Het Hof is bijgevolg van oordeel dat de gezamenlijke lezing van de arresten van het hof van assisen en het arrest van het Hof van Cassatie de verzoekster in staat stelden te begrijpen waarom zij strafrechtelijk aansprakelijk en dus schuldig was verklaard en tot een levenslange opsluiting veroordeeld. Het Hof besluit derhalve dat de verzoekster afdoende waarborgen heeft gekregen om inzicht te verwerven in de schuldigverklaring. Het Hof besluit derhalve dat artikel 6 van het Verdrag niet is geschonden.

De uitspraak in de zaak-LHERMITTE van 29 november 2016 werd gedaan in de Grote Kamer en geldt als einduitspraak met ingang van de dag dat zij gedaan werd.

⁴² Verzoekschrift nr. 34238/09.

Uitspraak in de zaak-HABRAN en DALEM v. België van 17 januari 2017⁴³

Niet-schending - met eenstemmigheid - artikel 6, § 1: Strafprocedure - Recht op een eerlijk proces - Gelijke wapens - Redelijke termijn.

De zaak betreft de strafrechtelijke veroordeling van de verzoekers wegens feiten van banditisme op grond van verklaringen van personen uit het criminele milieu, die als informanten en beschermde getuigen optraden.

Daar de akte van beschuldiging verwijzingen naar bepaalde "getuigenverklaringen" van "spijtoptanten" omvat, hadden de verzoekers kritiek geleverd op de bewijswaarde ervan omdat de samenwerking van de betrokkenen met het gerecht tot stand zou zijn gekomen dankzij de toekenning van voordelen. Met aanvoering van artikel 6 van het Verdrag klaagden de verzoekers over een belemmering van hun verdediging.

Het Hof is in het bijzonder van oordeel dat de integrale procedure kon bogen op voldoende sterke waarborgen en eerlijk is verlopen. Het Hof wijst er meer bepaald op dat de getuigen in het geding geen anonimiteit hebben genoten en dat een van hen door de verdediging is onderworpen aan een tegenverhoor. De verklaringen van de andere getuige, die ondertussen is overleden, werden door de voorzitter van het hof van assisen voorgelezen aan de juryleden. Bovendien kon de verdediging de betrouwbaarheid van de getuigen en de geloofwaardigheid van hun verklaringen doorheen de procedure en tijdens de debatten op tegenspraak betwisten, en heeft het hof van assisen de aangehaalde argumenten nauwkeurig onderzocht. Het Hof onderstreept tevens dat het hof van assisen en de juryleden ervan op de hoogte waren dat de getuigenverklaringen afkomstig waren van personen uit het criminele milieu die onrechtstreeks betrokken konden geweest zijn bij de feiten, en dat eerstgenoemden in staat waren om zich een oordeel te vormen over risico's van die getuigenverklaringen voor de eerlijkheid van het proces. Tot slot herinnert het Hof eraan dat beide getuigen elkaar amper kenden maar dat hun verklaringen wel overeenstemden, terwijl hun bronnen verschilden.

Het Hof is van oordeel dat de volledige procedure voldoende zorgvuldig werd gevoerd en dat de totale duur ervan de aannemelijke redelijke termijn niet heeft overschreden, gelet op het uiterst complexe karakter van de zaak. Het Hof besluit derhalve, met eenstemmigheid, dat artikel 6 van het Verdrag niet is geschonden.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-HABRAN en DALEM als einduitspraak sinds 29 mei 2017.

Uitspraak in de zaak-HIERNAUX v. België van 24 januari 2017⁴⁴

Niet-schending - met eenstemmigheid - de artikelen 6, § 1 juncto 13: Strafprocedure - Daadwerkelijk intern rechtsmiddel - Buitensporig lange duur.

Deze zaak betreft de duur van een strafprocedure (dossier Scientology-kerk), in totaal 19 jaar waarvan 17 jaar gerechtelijk onderzoek. De raadkamer van Brussel heeft in 2014 de overschrijding van de redelijke termijn vastgesteld. De rechtbank van eerste aanleg te Brussel had de vervolging echter niet-ontvankelijk verklaard, zij het niet om die reden, maar wegens partijdigheid van het onderzoek en afwezigheid van strafbare feiten. De rechtbank bevestigde niettemin de vaststelling van de overschrijding van de redelijke termijn.

Deels terugkomend op zijn rechtspraak in de zaak-Panju v. België (2014) is het Hof in casu van oordeel dat de constructie die voortvloeit uit het Belgisch recht op het stuk van de preventieve rechtsmiddelen zoals bedoeld in het Wetboek van Strafvordering⁴⁵ daadwerkelijk kan blijken en voldoen aan de daadwerkelijkheidsvereisten overeenkomstig artikel 13 juncto artikel 6, § 1, van het Verdrag. Dat neemt niet weg dat de daadwerkelijkheid van de rechtsmiddelen in casu moet worden aangetoond. Nu hebben de onderzoeksgerechten de overschrijding van de redelijke termijn niet bestraft, aangezien zij onherstelbare aantasting van het eerlijk proces hadden vastgesteld. Het feit dat de vervolging niet-ontvankelijk was verklaard, belette bovendien de mogelijkheid van een uitgestelde sanctie vanwege de feitenrechter krachtens artikel 21ter van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering. De verzoekster heeft aldus geen enkel concreet herstel kunnen genieten als tegemoetkoming voor de vertragingen die zij heeft aangeklaagd, derhalve zijn de rechtsmiddelen in casu niet daadwerkelijk gebleken.

Op basis van verscheidene voorbeelden van beslissingen van burgerlijke rechtscolleges, verstrekt door de regering, is het Hof daarentegen van oordeel dat het rechtsmiddel tot schadeloosstelling (artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek) de mogelijkheid biedt om schadeherstel te verkrijgen voor de buitensporig lange duur, niet alleen van burgerrechtelijke maar ook van strafrechtelijke procedures. Het Hof is derhalve

⁴³ Verzoekschrift nr. 43000/11 en 49380/11.

⁴⁴ Verzoekschrift nr. 28022/15.

⁴⁵ Artikelen 136, 136bis, 235 en 235bis.

van oordeel dat de verzoekster niet kan argumenteren dat haar elk daadwerkelijk rechtsmiddel is ontnomen. Het Hof komt hier geheel op terug in zijn rechtspraak in de zaak-Panju.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-HIERNAUX als einduitspraak sinds 24 april 2017.

Uitspraak in de zaak-J.R. v. België van 24 januari 2017⁴⁶

Schending - met eenstemmigheid - artikel 6, § 1: Buitensporig lange duur van het strafrechtelijk onderzoek - niet-schending - met eenstemmigheid - van de artikelen 6, § 1 juncto 13: Daadwerkelijke interne rechtsmiddelen.

De zaak betreft de duur van een strafrechtelijk onderzoek in een dossier van familiemoord (12 jaar), afgesloten met een buitenvervolginstelling ten gunste van de verzoeker wegens onvoldoende bewijslast. De overschrijding van de redelijke termijn is nooit vastgesteld op nationaal niveau.

Aangaande artikel 6, § 1, van het Verdrag verklaart het Hof de grief van de verzoeker ontvankelijk, op grond van zijn oordeel dat het onredelijk zou zijn om het hem kwalijk te nemen dat hij uit de bestaande parallelle rechtsmiddelen datgene gekozen heeft dat hem gepast leek en hij niet het rechtsmiddel tot schadeloosstelling heeft ingesteld, terwijl hij een preventief rechtsmiddel heeft uitgeoefend met het oog op de versnelling van de procedure. Wat de houding van de autoriteiten betreft, stelt het Hof vast dat het gerechtelijk onderzoek verscheidene periodes van vertraging en zelfs stagnatie heeft gekend. Aldus concludeert het Hof, op grond van alle elementen samen, dat de complexiteit van het gerechtelijk onderzoek en de houding van de verzoeker de lange duur van de procedure op zich niet verklaren. Bijgevolg is artikel 6, § 1, van het Verdrag geschonden.

Aangaande de artikelen 6, § 1 juncto 13 hanteert het Hof dezelfde redenering als in zijn uitspraak in de zaak-Hiernaux (supra), gedaan op diezelfde dag. Wat de preventieve rechtsmiddelen bedoeld in het Wetboek van Strafvordering betreft, oordeelt het Hof dat de verzoeker geen enkel concreet herstel heeft genoten als tegemoetkoming voor de vertragingen die hij heeft aangeklaagd. Voornoemde rechtsmiddelen zijn dus niet daadwerkelijk gebleken. Daarentegen stelt het Hof, terugkomend op zijn rechtspraak in de zaak-Panju v. België, vast dat het rechtsmiddel tot schadeloosstelling de mogelijkheid biedt om in België schadeherstel te verkrijgen voor de

buitensporig lange duur van burgerrechtelijke procedures, maar ook van strafrechtelijke procedures, ook in het stadium van het gerechtelijk onderzoek. Het Hof herinnert eraan dat het als excessief heeft beschouwd om van de verzoeker te eisen dat hij een tweede rechtsmiddel instelt om het herstel van de vermeende schending te verkrijgen, terwijl hij het preventieve middel heeft geactiveerd, dat a priori een afdoend en daadwerkelijk rechtsmiddel was. Dat neemt niet weg dat het rechtsmiddel tot schadeloosstelling voorhanden is om de buitensporig lange duur van het gerechtelijk onderzoek aan te klagen. Bijgevolg oordeelt het Hof dat de verzoeker niet kan argumenteren dat hem elk daadwerkelijk rechtsmiddel is ontnomen.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: 18 000 euro (morele schade).

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-J.R. als einduitspraak sinds 24 april 2017. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers heeft België op 18 augustus 2017 een Actiebalans ingediend, met een gedetailleerde beschrijving van de individuele en algemene maatregelen die werden genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen (*infra*, deel III, B).

Uitspraak in de zaak-VAN WESENBECK v. België van 23 mei 2017⁴⁷

Niet-schending - 4 stemmen tegen 3 - artikel 6, §§ 1 en 3d: Strafprocedure - Eerlijk proces - Gelijke wapens - Recht om getuigen te ondervragen.

De zaak betreft de veroordeling van de verzoeker tot een gevangenisstraf wegens deelneming aan een internationale criminele organisatie. Het strafdossier (toegankelijk voor de verdediging) was gedeeltelijk gevoed met de resultaten van een "proactief" onderzoek waarbij undercoveragenten waren ingezet. De verzoeker klaagde voor het Hof erover dat zijn rechten van de verdediging waren geschonden vermits hij de undercoveragenten niet heeft kunnen (laten) ondervragen en geen toegang heeft gehad tot het afzonderlijk vertrouwelijk dossier met het rechtstreekse resultaat van hun werk.

Wat de onmogelijkheid tot toegang tot het vertrouwelijk dossier betreft, is het Hof in het bijzonder van oordeel dat zulks gerechtvaardigd was en afdoende gecompenseerd werd door de controleprocedure van de kamer van inbeschuldigingstelling. Zij is immers nagegaan of de onderzoeksmethoden op regelmatige wijze zijn gehanteerd en heeft het strafdossier op zijn volledigheid gecontroleerd. Zij was dus

⁴⁶ Verzoekschrift nr. 56367/09.

⁴⁷ Verzoekschriften nr. 67496/10 en 52936/12.

bij machte om te concluderen tot de passende overeenstemming tussen het vertrouwelijk dossier en het strafdossier, waarin zowel het proces-verbaal van tenuitvoerlegging als de niet-vertrouwelijke elementen van het proactief onderzoek opgenomen waren. Bovendien heeft de kamer van inbesluidigingstelling kunnen vaststellen dat het opstarten van een proactief onderzoek gerechtvaardigd was door voldoende aanwijzingen, die zijn vermeld in processen-verbaal bij het strafdossier en omschreven in de schriftelijke conclusies van het openbaar ministerie, die op hun beurt toegankelijk waren voor de verzoeker.

Wat betreft de onmogelijkheid om de undercoveragenten te laten ondervragen, is het Hof van oordeel dat er ernstige gronden waren voor de weigering daartoe vanwege de Belgische rechtscolleges. Desalniettemin is het Hof van oordeel dat het toelaten van de verklaringen van de undercoveragenten problematisch kan geweest zijn voor de verdediging, maar dat daar afdoende procedurele waarborgen tegenover staan. Zo konden bijvoorbeeld de verslagen van de twee agenten en de resultaten ervan worden vergeleken en getoetst aan de objectieve elementen die tijdens huiszoekingen en telefoontaps waren verzameld. Aldus had de verzoeker de mogelijkheid om de door de undercoveragenten verzamelde elementen te betwisten. De onmogelijkheid om hen te laten ondervragen heeft de billijkheid van de procedure in haar geheel dus niet in het gedrang gebracht. Het Hof besluit derhalve, met vier stemmen tegen 3, dat artikel 6 niet werd geschonden.

Gelet op de verwerping van het verzoek tot verwijzing vanwege de verzoeker geldt de uitspraak in de zaak-VAN WESEN-BEECK als einduitspraak sinds 18 september 2017.

Beslissing GEUENS v. België van 22 november 2016⁴⁸

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 6, §§ 1, 2 en 3: Strafprocedure - Rechten van de verdediging - Toereikende motivering - Weigering om een getuige te horen à décharge - Kennelijk ongegrond karakter - Niet-uitputting van de interne rechtsmiddelen.

De zaak betreft de veroordeling van de verzoeker wegens faillissementsfraude nadat de rechtbank van koophandel te Turnhout de firma, waarvan de verzoeker samen met zijn vader directeur was, failliet had verklaard. De verzoeker klaagde voor het Hof erover dat hij tussen de neerlegging van het aanvullend verslag van een van de deskundigen en de daaropvolgende zitting niet over voldoende tijd beschikte

om zijn verdediging voor te bereiden. Hij was eveneens van mening dat het in dubio pro reo-beginsel⁴⁹ was geschonden vermits het hof van beroep te Brussel geen rekening had gehouden met het verslag van een van de twee deskundigen. Tot slot betwistte hij de weigering van de interne rechtscolleges om een van de twee deskundigen als getuige à décharge te horen en het eenzijdige karakter van het onderzoek van de andere deskundige, dat de verzoeker bijgevolg niet had kunnen betwisten tijdens de fase van het gerechtelijk onderzoek.

Het Hof is allereerst van oordeel dat de grief die verband houdt met de nodige tijd voor de voorbereiding van de verdediging, is hersteld in hoger beroep. Wat de ontoereikende motivering van het arrest van het hof van beroep te Brussel betreft, herinnert het Hof eraan dat - hoewel de rechtbanken hun beslissingen moeten motiveren overeenkomstig artikel 6, § 1 - zulks niet inhoudt dat de rechter aan alle stukken van het dossier moet refereren. Het Hof stelt bovendien vast dat de verzoeker in zijn cassatieberoep niet heeft aangeklaagd dat het hof van beroep te Brussel geen rekening had gehouden met een van de twee deskundigenverslagen. Wat de weigering om een van de twee deskundigen te horen als getuige à décharge betreft, onderstreept het Hof dat artikel 6, § 3, d), evenmin vereist dat alle getuigen worden opgeroepen en verhoord. Bovendien heeft de verzoeker zijn eis om de getuige te horen niet herhaald voor het hof van beroep te Brussel. Tot slot is het Hof van oordeel dat de beoordeling van de bewijselementen door de nationale rechtscolleges in casu niet als willekeurig of kennelijk onredelijk kan worden beschouwd. Derhalve besluit het Hof dat die grieven kennelijk ongegrond zijn.

Wat de schending van de rechten van de verdediging betreft, stelt het Hof vast dat de verzoeker deze grief voor het eerst heeft aangehaald voor het Hof van Cassatie en dat deze instantie de grief niet-ontvankelijk heeft verklaard, met verwijzing naar haar constante rechtspraak volgens dewelke het Hof van Cassatie geen grieven onderzoekt die nog niet voor de feitegerechten zijn gebracht. De verzoeker heeft zijn grief dus niet aangevoerd zoals vereist overeenkomstig het interne recht. Het Hof is bijgevolg van oordeel dat de verzoeker de interne rechtsmiddelen niet heeft uitgeput in de zin van artikel 35, § 1, van het Verdrag.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

⁴⁸ Verzoekschrift nr. 20867/07.

⁴⁹ Overeenkomstig dat beginsel kan de beschuldigde niet worden veroordeeld bij de minste twijfel over diens schuld.

Beslissing GEORGES v. België van 22 november 2016⁵⁰

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 6: Burgerlijke rechtspleging - Recht op verdediging en beginsel van de tegenspraak - Toegang tot een rechtbank - Niet-uitputting van de interne rechtsmiddelen.

De zaak betreft de weigering door de jeugd- en familierechtbank om de advocaat van de verzoekster ter zitting te horen in het kader van een geschillenprocedure met betrekking tot de plaatsing van de kinderen van de verzoekster. Met aanvoering van artikel 6 van het Verdrag klaagde de verzoekster erover dat de weigering van de Belgische rechtscolleges om haar advocaat ter zitting te horen, haar recht op een eerlijk proces had geschonden, in het bijzonder haar rechten op verdediging en het beginsel van de tegenspraak. Concreet had de jeugd- en familierechtbank geweigerd om haar advocaat ter zitting te horen terwijl de verzoekster zelf bewust niet aanwezig was uit vrees te worden aangehouden en in hechtenis te worden genomen, gelet op de strafvervolgning die op datzelfde tijdstip tegen haar liep.

Op het tijdstip van de neerlegging van het verzoekschrift bij het Hof had de verzoekster geen cassatieberoep aangekondigd aangezien zij, rekening houdend met de verplichting tot verschijning in eigen persoon van de partijen bij aangelegenheden van jeugdbeschermingsmaatregelen, van oordeel was dat het ondoelmatig zou zijn geweest om verzet aan te tekenen tegen het arrest van het hof van beroep vermits het Hof van Cassatie slechts de afwezigheid van de verzoekster ter zitting zou hebben kunnen vaststellen en een verstekvonnis wijzen. Het Hof herinnert evenwel eraan dat de verplichting voor de verzoekers om alle beschikbare interne rechtsmiddelen uit te putten alvorens de zaak aanhangig te maken een belangrijk aspect is van het beginsel dat stelt dat de beschermingsregeling zoals ingesteld door het Verdrag een subsidiair karakter heeft ten aanzien van de nationale systemen ter bescherming van de rechten van de mens. Het Hof is van oordeel dat het cassatieberoep in casu toegankelijk en daadwerkelijk was, zowel in theorie als in de praktijk, en dat geen enkel element van het dossier liet uitschijnen dat er geen redelijke kans op succes bestond. Bijgevolg aanvaardt het Hof de exceptie van de regering en is het van oordeel dat de interne rechtsmiddelen niet uitgeput zijn.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing BODET v. België van 5 januari 2017⁵¹

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 6, § 1: Strafprocedure - Onpartijdigheid - Vermoeden van onschuld.

De zaak betreft de verklaringen van een jurylid van het hof van assisen in de pers, na de veroordeling van de verzoeker door dat hof. Met aanvoering van artikel 6, §§ 1 en 2 klaagde de verzoeker erover dat de aanklacht jegens hem werd onderzocht door een rechtbank die niet onpartijdig was, en zonder dat het vermoeden van onschuld in acht is genomen. Hij onderstreepte in het bijzonder dat een lid van de assisenjury uiting had gegeven aan zijn gevoelens tijdens het proces en elementen van de beraadslaging naar buiten had gebracht tijdens een interview met een journalist, dat twee dagen na de veroordeling door het hof van assisen werd gepubliceerd.

Wat artikel 6, § 1 betreft, is het Hof van oordeel dat de omstreden uitlatingen dateren van na het verdict, dat wil zeggen op een moment dat het jurylid in kwestie geen rechtsprekende functie meer uitoefende. De waarborgen in het Belgisch recht teneinde de onpartijdigheid van de jury te garanderen, waren bijgevolg niet meer van toepassing als dusdanig, met een verbod tot schending van het geheim van het beraad. Ofschoon de omstreden bewoordingen effectief een negatieve perceptie van de zaak van de beschuldigde laten zien, bij de lezing van het integrale interview, is het Hof van oordeel dat daaruit niet kan worden afgeleid dat het voor het jurylid in kwestie reeds bij aanvang van het proces vaststond dat de verzoeker schuldig was in plaats van dat zij tot die overtuiging gekomen is in de loop van de debatten. Het artikel bevat overigens elementen die het tegenovergestelde laten uitschijnen aangezien het jurylid erop heeft gewezen dat het werk van de onderzoekers en de door hen opgestelde tijdlijn "een grote hulp hadden betekend voor de juryleden" tijdens het beraad. Bijgevolg is het Hof van oordeel dat de vrees van de verzoeker aangaande de onpartijdigheid van het hof van assisen objectief gezien niet gerechtvaardigd is.

Wat artikel 6, § 2 betreft, herinnert het Hof eraan dat het vermoeden van onschuld onder meer vereist dat de leden van de rechtbank bij het vervullen van hun opdrachten niet uitgaan van het vooringenomen idee dat de beklaagde de strafbaar gestelde daad heeft gepleegd, vermits de bewijslast bij de beschuldiging ligt en de beklaagde het voordeel van de twijfel geniet. In casu is het Hof van oordeel dat niet is aangetoond dat het betrokken jurylid is uitgegaan van het

⁵⁰ Verzoekschrift nr. 28438/14.

⁵¹ Verzoekschrift nr. 78480/13.

vooringenomen idee dat de verzoeker schuldig was aan de feiten waarvoor hij vervolgd werd voor het hof van assisen. Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing TIMMERMANS v. België van 2 mei 2017⁵²

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikelen 6 en 7: Strafprocedure - Recht op een eerlijk proces - Rechten van de verdediging - Geen straf zonder wet.

De zaak betreft de veroordeling van de verzoeker wegens het witwassen van geld. De verzoeker klaagde voor het Hof erover dat de dagvaarding om te verschijnen onvoldoende details bevatte over de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, aangezien zij beperkt was tot een oplijsting van de wisseloperaties verricht tussen mei 1995 en november 1996.

Aangezien de verzoeker werd vervolgd wegens het witwassen van geld, is het Hof van oordeel dat het gegeven dat de dagvaarding beperkt was tot een omschrijving van de operaties die het bestaan van dat misdrijf moesten aantonen voldoende was om de verzoeker de mogelijkheid te bieden zijn rechten van de verdediging uit te oefenen. Uit het recht van de verdachte om gedetailleerd in kennis te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging (artikel 6, § 3a)) zou kunnen worden afgeleid dat een verplichting bestaat om daarnaast duiding te geven bij de ongeoorloofde activiteiten die profijt hebben gegeneerd dat het voorwerp was van de witwaspraktijk in kwestie, aangezien die activiteiten niet het voorwerp uitmaken van de beschuldiging.

Het Hof stelt overigens vast dat de Overeenkomst van de Raad van Europa inzake het witwassen erin voorziet dat het volstaat dat de dader vermoede dat het ongeoorloofde goed een financieel voordeel zou opleveren dat voortvloeit uit een strafbaar feit, of dat hij zich ervan bewust moest zijn dat zulks het geval zou zijn (artikel 9, § 3). Overeenkomstig artikel 9, § 6, is een veroordeling wegens het witwassen van geld mogelijk zonder dat het precieze hoofdmisdrijf wordt bewezen. De benadering van de Belgische rechtscollèges in deze zaak lijkt in lijn met die van het Verdrag.

Het Hof is bijgevolg van oordeel dat de dagvaarding van de verzoeker hem voldoende details bood over de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing ZSCHÜSCHEN v. België van 2 mei 2017⁵³

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 6, § 2 en 3: Strafprocedure - Vermoeden van onschuld - Gedetailleerde informatie - Informatie over de aard en de reden van de beschuldiging - Niet-uitputting van de nationale rechtsmiddelen.

Deze zaak, die vrij gelijklopend is met de vorige, betreft de strafprocedure die geleid heeft tot de veroordeling van de verzoeker wegens het witwassen van geld. Laatstgenoemde had een bankrekening geopend in België en daarop 75 000 euro gestort in een tijdspanne van twee maanden. Toen hij door de autoriteiten gevraagd werd naar de herkomst van dat geld, hield hij de lippen stijf op elkaar gedurende de volledige procedure. De verzoeker diende voor het Hof een aanklacht in wegens schending van respectievelijk zijn recht op het vermoeden van onschuld, zijn zwijgrecht en zijn rechten van de verdediging. Hij gaf ook een schending aan van zijn recht om onverwijld in kennis te worden gesteld van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, aangezien het misdrijf aan de basis van het witwassen van geld niet was omschreven in de dagvaarding voor de correctionele rechtbank.

Wat het vermoeden van onschuld en de rechten van de verdediging betreft, voerde de verzoeker aan dat de feitenrechtters de bewijslast hadden omgekeerd vermits hij de herkomst van het geld en bijgevolg zijn onschuld diende te bewijzen. Het Hof heeft evenwel niets aan te merken op de vaste nationale rechtspraak, die stelt dat er sprake is van een witwasmisdrijf indien enige legale herkomst van de omstreden fondsen is uitgesloten, zonder dat het onderliggende misdrijf (of de onderliggende misdrijven) moet(en) worden bepaald. Wat betreft de conclusies die zijn getrokken uit het stilzwijgen van de verzoeker, is het Hof van oordeel - gezien de zwaarte van de bewijzen die op hem rustten en om uitsluitel vroegen - dat de conclusies die getrokken zijn uit zijn weigering om een overtuigende uitleg te verschaffen over de herkomst van het geld op zijn bankrekening waren ingegeven door het gezond verstand en niet kunnen worden beschouwd als onrechtvaardig of onredelijk, of als een verschuiving van de bewijslast naar de verdediging.

Wat het recht betreft om onverwijld in kennis te worden gesteld van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, was

⁵² Verzoekschrift nr. 12162/07.

⁵³ Verzoekschrift nr. 23572/07.

het Hof van oordeel dat die grief kennelijk ongegrond was, aangezien het Hof van oordeel was dat de dagvaarding een volledig en gedetailleerd overzicht omvatte van alle verdachte wisseloperaties en dat zij de juridische kwalificatie van de feiten vermeldde, zodat de verzoeker kon weten dat hij vervolgd werd wegens feiten van witwassen van geld en hij aldus zijn rechten van de verdediging kon uitoefenen.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing LEGRAIN v. België van 9 mei 2017⁵⁴

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 6, § 1: Strafprocedure - Recht op een eerlijk proces - Informatie over de aard en de reden van de beschuldiging.

De zaak betreft de procedure voor het hof van assisen, die heeft geleid tot de veroordeling van de verzoeker wegens doodslag met voorbedachten rade. Met aanvoering van artikel 6, § 1, diende de verzoeker klacht in wegens gebrek aan motivering van het arrest betreffende zijn schuld.

In casu stelt het Hof vast dat bij de aanvang van het proces de akte van beschuldiging integraal werd voorgelezen en dat de aard van het misdrijf aan de basis van de beschuldiging alsook de omstandigheden die de straf zouden kunnen verzwaren of verzachten eveneens werden aangegeven. Over de bewijselementen is gedebatteerd en de beschuldigde, bijgestaan door een advocaat, heeft de gelegenheid gehad om het horen van getuigen te vragen en te reageren op de verklaringen. De vragen die de voorzitter aan de twaalf juryleden heeft gesteld na afloop van de debatten, die vijf dagen in beslag hebben genomen, werden voorgelezen en een afschrift ervan werd bezorgd aan de partijen. Het assisenarrest vermeldt bovendien de redenen waarom de jury en het hof tot een schuldigverklaring zijn komen, te weten dat de twee schoten die het slachtoffer hebben geraakt van dichtbij waren afgevuurd in de richting van de vitale organen en dat de verzoeker, die een zekere militaire ervaring had, wist welke de gevolgen zouden zijn. Het Hof is derhalve van oordeel dat de verzoeker voldoende waarborgen had om de uitgesproken schuldigverklaring te begrijpen.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Beslissing CHERPION v. België van 9 mei 2017⁵⁵

Niet-ontvankelijkheid - met eenstemmigheid - artikel 6, § 1: Strafprocedure - Recht op een eerlijk proces - Beginsel van de tegenspraak - Vermoeden van onschuld.

De zaak betreft de strafprocedure die heeft geleid tot de veroordeling van de verzoeker door het hof van assisen wegens diefstal met geweld die de dood heeft veroorzaakt. Voor het Hof klaagde de verzoeker over de motivering van het arrest van het hof van assisen, het gebrek aan een dubbele aanleg en een schending van het vermoeden van onschuld. Hij wees ook op een schending van het beginsel van de tegenspraak aangezien de voorzitter van het hof van assisen de beschuldigten achtereenvolgens, afzonderlijk en buiten de aanwezigheid van de anderen had verhoord.

Wat het recht op een dubbele aanleg betreft, herinnert het Hof eraan dat artikel 6 niet voorziet in een gewaarborgd recht op een dubbele aanleg en dat België, op het tijdstip van de feiten, geen partij was bij Protocol 7, waarvan artikel 2 voorziet in het recht voor een schuldig verklaarde persoon om de schuldigverklaring door een hoger rechtscollege te laten onderzoeken. Het Hof stelt bovendien vast dat de verzoeker een cassatieberoep heeft ingediend tegen de arresten van het hof van assisen, met name tegen het zogeheten motiveringsarrest. Het gegeven dat het heronderzoek door een hoger rechtscollege beperkt is tot de rechtskundige aangelegenheden is niet strijdig met artikel 6, § 1.

Wat de motivering van het arrest van het hof van assisen betreft, stelt het Hof vast dat de grief van de verzoeker betrekking heeft op zowel het systeem van motivering van de schuldigverklaring als zodanig als op de wijze waarop die motivering in casu is gebeurd. Wat het eerste aspect van de grief betreft, herinnert het Hof eraan dat, in het kader van de uitspraak betreffende de straf in het systeem voorafgaand aan de hervorming bij de wet van 21 december 2009, het Hof reeds van oordeel was dat het gegeven dat de opmaak ervan berustte bij professionele magistraten, die afwezig zijn bij de beraadslagingen van de jury over de schuldvraag, op zich geen afbreuk kan doen aan de waarde en de draagwijdte van de uitleg aan de verzoeker. Wat het tweede aspect van de grief betreft, zegt het Hof dat de verzoeker zich in zijn cassatieberoep beperkt heeft tot abstracte kritiek op het systeem voor de motivering dat is ingesteld overeenkomstig het nationale recht, zodat er niet van kan worden uitgegaan

⁵⁴ Verzoekschrift nr. 65683/11.

⁵⁵ Verzoekschrift nr. 47158/11.

dat hij zijn grief in wezen heeft opgeworpen voor de interne rechtscolleges en hij derhalve de interne rechtsmiddelen heeft uitgeput.

Wat de vermeende schending van het beginsel van de tegenspraak betreft, is het Hof van oordeel dat de beperkingen opgelegd met betrekking tot de aanwezigheid van de verzoeker tijdens het verhoor van zijn medebeschuldigen voldoende werden gecompenseerd door de aanwezigheid van zijn advocaten en de mondelinge procedure op tegenspraak voor het hof van assisen. Aangaande het recht op de inachtneming van het vermoeden van onschuld wijst het Hof erop dat er geen elementen zijn om te besluiten dat de voorzitter ervan uitging of liet uitschijnen dat de verzoeker schuldig was, ongeacht het ging om de feiten waarvoor hij werd vervolgd of de feiten vreemd aan de procedure.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift bijgevolg niet-ontvankelijk.

Artikel 8 - Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

Uitspraak in de zaak-KALNENIENE v. België van 31 januari 2017⁵⁶

Schending - met eenstemmigheid - artikel 8: Strafprocedure - Huiszoeking - Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven - Niet-schending - met eenstemmigheid - van de artikelen 6, § 1, juncto 8 en 13: Strafprocedure - Eerlijk proces - Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

De zaak betreft een huiszoeking in de woonplaats van de verzoekster en het gebruik van het aldus verkregen bewijs tijdens het proces dat tot haar veroordeling heeft geleid. De verzoekster betwistte voor het Hof de wettigheid van de huiszoeking en klaagde over het gebruik van de aldus verkregen bewijselementen om haar schuld te staven. Met aanvoering van de artikelen 6 en 13 van het Verdrag klaagde zij ook over het gebrek aan een daadwerkelijk rechtsmiddel om haar grief, afgeleid uit artikel 8 van het Verdrag, te honoreren. Het Hof oordeelt inzonderheid dat de huiszoeking in de woning van de verzoekster een inmenging is in haar rechten die gegarandeerd zijn bij artikel 8, en meer bepaald een schending van haar recht op respect van haar woning. Die inmenging had overigens geen rechtsgrond en was niet wettelijk, aangezien de huiszoeking plaatsvond zonder uitdrukkelijk bevel afgegeven door een onderzoeksrechter.

Het Hof oordeelt evenwel dat de strafprocedure de vereisten van het recht op een eerlijk proces niet miskend heeft, en stelt onder andere dat de verzoekster de verzamelde elementen voor eerste, tweede en derde aanleg kon betwisten en zich verzetten tegen het gebruik ervan. Haar veroordeling is ook gebaseerd op andere bewijselementen dan die welke verkregen zijn bij de omstreden huiszoeking, en uit niets kan worden afgeleid dat het oordeel van de nationale rechtbanken arbitrair of kennelijk onredelijk was, of dat de rechten van de verdediging niet voldoende geëerbiedigd zouden zijn. Het Hof is ook van oordeel dat de verzoekster beschikking had over interne rechtsmiddelen waardoor zij herstel van haar grief betrekking tot artikel 8 kon verkrijgen, meer bepaald door het indienen van een vordering tot herstel tegen de Staat betreffende de grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: het Hof oordeelt dat de vaststelling van een schending in se een afdoende billijke genoegdoening voor elk geleden nadeel vormt.

Vergoeding van de kosten en uitgaven: nihil, de verzoekster heeft geen enkele aanvraag ter zake voorgelegd.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-KALNENIENE als einduitspraak sinds 30 april 2017. België heeft op 18 augustus 2017 een Actiebalans voorgelegd, met een gedetailleerd overzicht van de individuele en algemene maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van die uitspraak (*infra*, Deel III, B).

⁵⁶ Verzoekschrift nr. 40233/07.

Artikel 9 - Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

Artikel 14 - Verbod van discriminatie

Uitspraak in de zaak-DAKIR v. België van 17 juli 2017⁵⁷

Niet-schending - met eenstemmigheid - artikelen 8, 9 en 14 juncto artikel 8 of artikel 9: recht op de eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst – Verbod van discriminatie – Schending – met eenstemmigheid – artikel 6: Strafprocedure – Recht op een eerlijk proces – Excessief formalisme.

De zaak betreft een regelgevende bepaling die in juni 2008 is aangenomen door drie Belgische gemeenten (Pepinster, Dison en Verviers) met betrekking tot het verbod op het dragen van kledij die het gelaat verbergt in hun publieke ruimte, alsook de procedure voor de Raad van State. De verzoekster klaagde dat die bepaling direct de islamitische sluier beoogde en strijdig was met de rechten gewaarborgd bij de artikelen 8 en 9.

Het Hof oordeelt in het bijzonder dat het verbod opgelegd door de gecoördineerde verordeningen van de politiezone Vesder kan doorgaan voor evenredig ten aanzien van het beoogde doel, namelijk de vrijwaring van de voorwaarden van het “samenleven” als element van de “bescherming van andermans rechten en vrijheden”. Het Hof oordeelt dus dat de inperking in kwestie kan doorgaan voor “noodzakelijk” in een democratische samenleving” en dat, naar analogie met de toestand die zich voorgedaan heeft in Frankrijk (*S.A.S. v. Frankrijk*) de kwestie van het al dan niet aanvaarden van de integrale sluierdracht in de Belgische publieke ruimte een maatschappelijke keuze is.

Het Hof oordeelt tevens dat de beslissing van de Raad van State om de niet-ontvankelijkheid van het rechtsmiddel van de verzoekster uit te spreken, om reden dat het enkel gegrond was op artikel 113bis van de verordening zonder melding te maken van artikel 113, blijkt geeft van een excessief formalisme. Het Hof oordeelt dat de toegang tot de Raad van State voor de verzoekster op zodanige wijze beperkt werd dat er een verstoring is opgetreden in het juiste evenwicht tussen enerzijds het wettige streven naar de naleving van de voorwaarden tot aanhangigmaking bij de rechtscol-

leges en anderzijds het recht op toegang tot de rechter. Het Hof stelt immers vast dat de middelen ten gronde die naar voren zijn gebracht door de verzoekster op onderbouwde en gestructureerde wijze waren uiteengezet en een bijzonder belang inhielden.

Om die redenen verklaart het Hof, met eenstemmigheid, dat er geen sprake was van schending van de artikelen 8, 9 en 14 juncto artikel 8 of 9 van het Verdrag. Wel besluit het Hof dat er schending van artikel 6 §1 is.

Billijke genoegdoening toegekend door het Hof: nihil.

Terugbetaling van kosten en uitgaven: 800 euro.

Bij ontstentenis van een verzoek tot verwijzing geldt de uitspraak in de zaak-DAKIR als einduitspraak op 11 januari 2018. Overeenkomstig de werkmethode van het Comité van Ministers moet België binnen een termijn van zes maanden na de datum waarop de uitspraak definitief is geworden, een Actieplan of -balans voorleggen met een gedetailleerde omschrijving van de individuele en algemene maatregelen die genomen zijn of eventueel zullen worden genomen om deze uitspraak ten uitvoer te leggen.

Uitspraak in de zaak-BELCACEMI en OUSSAR v. België van 11 juli 2017⁵⁸

Niet-schending - met eenstemmigheid - artikelen 8, 9 en 14 juncto artikel 8 of artikel 9: recht op de eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst – Vrijheid zijn godsdienst of overtuiging te belijden – Verbod van discriminatie.

Deze zaak, soortgelijk aan de vorige, betreft het verbod op het dragen van kledij die het gelaat geheel of gedeeltelijk verhult in de Belgische publieke ruimte, zoals bedoeld in de wet van 1 juni 2011. Voor het Hof klaagden de verzoeksters over de onmogelijkheid om de islamitische sluier in zijn geheel te dragen.

Eenzijds oordeelt het Hof, zoals in de uitspraak in de zaak *S.A.S. v. Frankrijk*, dat het streven om te voldoen aan de minimale vereisten van het maatschappelijk leven kan beschouwd worden als een element van de “bescherming van andermans rechten en vrijheden” en dat het omstreden verbod in beginsel als gerechtvaardigd kan worden beschouwd

⁵⁷ Verzoekschrift nr. 4619/12.

⁵⁸ Verzoekschrift nr. 37798/13.

in zoverre het de voorwaarden van het “samen-leven” waarborgt. In dat opzicht verduidelijkt het Hof dat, dankzij hun directe en voortdurende contacten met de levende krachten in hun land, de autoriteiten van de Staat in principe beter geplaatst zijn dan de internationale rechter om de lokale context en behoeften te beoordelen. Aldus, met de aanneming van de omstreden bepalingen, heeft de Belgische Staat een antwoord willen bieden op een praktijk die hij beoordeelde als onverenigbaar, in de Belgische samenleving, met de modaliteiten van sociale communicatie en meer in het algemeen met het aanknopen van persoonlijke betrekkingen, die onontbeerlijk zijn in het maatschappelijk leven. Het ging om het beschermen van een modaliteit van interactie tussen individuen, die volgens de Staat van essentieel belang is voor het functioneren van een democratische samenleving. Zoals in de zaak-Dakir besluit het Hof dat de kwestie van het al dan niet aanvaarden van de integrale sluiersdracht in de Belgisch publieke ruimte een maatschappelijke keuze is.

Anderzijds, wat de evenredigheid van de restrictie betreft, stelt het Hof dat, ofschoon de Belgische wetgeving aan het verbod een strafsancie koppelt die kan gaan van een geldboete tot een gevangenisstraf, die laatste enkel kan worden toegepast in geval van recidive en de uitvoering ervan gematigd wordt door de afwezigheid van automatisme bij de toepassing ervan. Voorts, vermits het gaat om een “gemengd” misdrijf in het Belgisch recht (strafrechtelijk en administratief), zijn alternatieve maatregelen in het kader van de administratieve vordering mogelijk en in de praktijk toegepast op gemeentelijk niveau.

Het Hof besluit dus, met eenstemmigheid, tot de niet-schending van de artikelen 8 en 9 en van artikel 14 juncto artikel 8 of artikel 9.

Aangezien een verzoek tot verwijzing naar de Grote Kamer aan de gang is, wordt de uitspraak in de zaak BELCACEMI en OUSSAR pas een eindspraak indien die aanvraag tot verwijzing verworpen is.

Artikel 10 - Vrijheid van meningsuiting

Beslissing BELKACEM v. België van 27 juni 2017⁵⁹

Niet-ontvankelijkheid – met eenstemmigheid – artikel 10: vrijheid van meningsuiting – Aanzetten tot discriminatie, haat of geweld.

De zaak betreft de veroordeling van verzoeker, als leider en woordvoerder van “Sharia4Belgium”, een organisatie die ontbonden is in 2012, wegens het aanzetten tot discriminatie, haat en geweld via zijn videoboodschappen op YouTube over niet-moslimgroepen en de sharia. Voor het Hof klaagde de verzoeker over een schending van zijn vrijheid van meningsuiting.

Het Hof stelt dat de verzoeker in zijn boodschappen zijn toehoorders oproep om niet-moslims te domineren, hun een lesje te leren en te bevechten. Het Hof oordeelt dat de boodschappen in kwestie een zeer haatdragende teneur hebben en dat de verzoeker via zijn opnames erop uit was om haat te zaaien, te discrimineren en gewelddadig te zijn ten opzichte van al degenen die niet de islam belijden. Volgens het Hof is zulke algemene en hevige aanval in strijd met de waarden van verdraagzaamheid, sociale vrede en non-discriminatie die ten gronde liggen van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Wat de boodschappen van de verzoeker met betrekking tot de sharia betreft, herinnert het Hof eraan dat het reeds geoordeeld had dat het verdedigen van de sharia door op te roepen tot geweld om de sharia te vestigen kon doorgaan voor “haatboodschappen”, en dat elke overeenkomstsluitende Staat stelling kan innemen tegen politieke bewegingen die gebaseerd zijn op religieus fundamentalisme. Het Hof is van oordeel dat het verzoekschrift onverenigbaar is met de bepalingen van het Verdrag en dat de verzoeker tracht het oogmerk van artikel 10 van het Verdrag te verdraaien, door gebruik te maken van zijn recht op vrije meningsuiting voor doeleinden die kennelijk in strijd zijn met de geest van het Verdrag.

Het Hof, met eenstemmigheid, verklaart het verzoekschrift dus niet-ontvankelijk.

⁵⁹ Verzoekschrift nr. 34367/14.

Artikel 37 - Schrapping van de rol

Tijdens de referentieperiode heeft een Comité van drie rechters beslist de volgende zaken van de rol te schrappen (met uitzondering van V.M. et ALII), omdat de verzoekers niet langer willen vasthouden aan hun verzoekschrift of omdat verder onderzoek ervan niet langer gerechtvaardigd is (artikel 37 § 1 a) en c));

Beslissing P.F. v. België van 23 augustus 2016⁶⁰

Artikel 6 § 1 – Beroep tegen de beslissingen van de Hoge Raad voor de Justitie wegens niet-slagen voor het toelatings-examen voor de gerechtelijke stage – Beslissing tot schrapping ingevolge een eenzijdige verklaring – Wetgevende evoluties.

Beslissing V.M. et alii v. België van 17 november 2016 – beslissing van de Grote Kamer⁶¹

Artikelen 2 en 13 juncto artikelen 2 en 3 – Daadwerkelijk rechtsmiddel tegen verwijderingsmaatregel – Lastige levensomstandigheden – Afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel – Verzoek tot verwijzing naar de Grote Kamer door de regering – Schrapping van de rol wegens uitblijven van contact van de verzoekers met hun advocate.

Beslissing A.T. v. België van 28 februari 2017⁶²

Artikel 3 – Mogelijkheid van intrekking van vluchtelingenstatuut om redenen die verband houden met openbare orde of nationale veiligheid – Radicalisering – Risico op terugzending naar Egypte – Risico op onmenselijke of vernederende behandelingen – Schrapping van de rol ingevolge behoud van vluchtelingenstatuut en invrijheidstelling.

Beslissing DE MOFFARTS v. België van 27 juni 2017⁶³

Artikel 3 – Gewelddadige behandelingen vanwege de ordediensten – Artikelen 3 en 6 – Onderzoek ten laste – Artikelen 6 en 13 – Afwezigheid van werkelijk debat op tegenspraak voor een feitenrechter – Schrapping wegens minnelijke schikking – 18.500 euro materiële en morele schadevergoeding.

Beslissing BOUTAFFALA v. België van 27 juni 2017⁶⁴

Artikelen 3 en 14 – Buitensporig geweld met racistisch karakter vanwege politiemensen – Effectief karakter van het onderzoek – Artikel 5 – Willekeurige en ongemotiveerde aanhouding – Schrapping van de rol wegens minnelijke schikking – 15.000 euro morele schadevergoeding en vergoeding van de kosten en uitgaven.

⁶⁰ Verzoekschrift nr. 70759/12.

⁶¹ Verzoekschrift nr. 60125/11.

⁶² Verzoekschrift nr. 40586/16.

⁶³ Verzoekschrift nr. 78398/13.

⁶⁴ Verzoekschrift nr. 48302/15.

III. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht van het Comité van Ministers met betrekking tot België - van 01/08/2016 tot 31/07/2017

A. Synthese van de toezichtsprocedure voor het Comité van Ministers

Algemene principes:

Het toezicht op de tenuitvoerlegging van de uitspraken is gebaseerd op een dialoog tussen de verwerende Staat en het Comité van Ministers, dat is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle lidstaten van de Raad van Europa. Dat systeem van toezicht vloeit rechtstreeks voort uit artikel 46 van het Verdrag

Artikel 46 - Bindende kracht en tenuitvoerlegging van uitspraken

“1. De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich ertoe zich te houden aan de einduitspraak van het Hof in de zaken waarbij zij partij zijn.

2. De einduitspraak van het Hof wordt toegezonden aan het Comité van Ministers, dat toeziet op de tenuitvoerlegging ervan (...).”

Wanneer het Hof aldus een uitspraak tot vaststelling van een of meer schendingen van het Verdrag doet, moet de verwerende Staat overgaan tot de tenuitvoerlegging ervan zodra zij als einduitspraak geldt (ter herinnering: drie maanden na datum van uitspraak of nadat een verzoek om verwijzing is verworpen, of zodra de uitspraak gedaan is in de Grote Kamer of de beslissing/uitspraak aangenomen is door een comité van drie rechters).

Het Comité van Ministers moet aldus erop toezien dat de verwerende Staat - die is veroordeeld door het Hof - de nodige maatregelen neemt voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak in kwestie.

België wordt op het Comité van Ministers vertegenwoordigd door zijn Permanente vertegenwoordiger bij de Raad van Europa of door diens afgevaardigde (Buitenlandse Zaken). Hij verdedigt er de maatregelen die al dan niet zijn genomen (sommige uitspraken hoeven immers niet noodzakelijkerwijs de aanneming van een specifieke maatregel in te houden) door de Belgische autoriteiten omwille van de tenuitvoerlegging van de einduitspraken van het Hof - in nauwe samenwerking met het Bureau van de agent van de regering (FOD Justitie), dat de tenuitvoerlegging van de uitspraken op nationaal niveau coördineert.

In concreto betekent de tenuitvoerlegging van een uitspraak - naast de betaling door de verwerende Staat van de **billijke genoegdoening** die is toegekend aan de verzoeker(s) en de vergoeding van de kosten en uitgaven - dat de Staat indien nodig overgaat tot individuele en/of algemene maatregelen. De **individuele maatregelen** zijn gericht op het herstel van de schade die is geleden door de verzoeker(s) en op de beëindiging van de schending die is vastgesteld door het Hof (restitution in integrum, bijvoorbeeld het heropenen van een strafprocedure, het afleveren van een verblijfstitel). De **algemene maatregelen** moeten voorkomen dat (een) soortgelijke nieuwe schending(en) zich in de toekomst zou(den) voordoen (bijvoorbeeld wijziging in de wetgeving of rechtspraak, praktische verbetering in de detentieomstandigheden, aanpassing van de invulling van de opleidingen voor het overheidspersoneel).

Tot slot moet worden onderstreept dat het Comité van Ministers, overeenkomstig artikel 39 § 4 van het Verdrag, eveneens toezicht heeft op de tenuitvoerlegging van de minnelijke schikkingen door de Staten.

Werkmethoden van het Comité van Ministers

Het Comité van Ministers oefent zijn toezicht uit op de tenuitvoerlegging van een uitspraak op grond van het Actieplan of de Actiebalans die door de verwerende Staat worden voorgelegd en waarin de maatregelen vervat zijn die hem nodig lijken voor de tenuitvoerlegging ervan. De Staat moet dergelijk **Actieplan of Actiebalans** voorleggen binnen de zes maanden zodra de uitspraak als einduitspraak geldt. Meerdere opeenvolgende Actieplannen kunnen toegezonden worden vóór de neerlegging van een Actiebalans houdende voorstel tot afsluiting van het toezicht op het dossier door het Comité van Ministers (is meer bepaald het geval bij de uitspraken tot vaststelling van schendingen van structurele aard), hetgeen veronderstelt dat alle nodige maatregelen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak eerder zijn genomen.

De **verzoekers** kunnen interveniëren bij het Comité van Ministers (regel 9) om het in kennis te stellen van hun problemen bij het verkrijgen van schadeherstel (cf. betaling van de billijke genoegdoening of de uitvoering van individuele maatregelen). **De niet-gouvernementele organisaties en de nationale instellingen voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten** kunnen eveneens interveniëren bij het Comité van Ministers om het in kennis te stellen van hun analyse van een uitspraak van het Hof en van de tenuitvoerleggingsmaatregelen die het heeft opgelegd, in

voorkomend geval in reactie op het Actieplan/de Actieplannen of op de Actiebalans die door de verwerende Staat reeds is toegezonden aan het Comité van Ministers.

In dat verband kan worden aangestipt dat, in het kader van de opvolging van de Verklaring van Brussel, het Bureau van de agent van de regering bij het Hof eveneens heeft beslist om zijn dialoog op te voeren met de instanties die in België reeds gedeeltelijk het mandaat van een nationaal mensenrechteninstituut uitoefenen. Die laatste worden aldus voortaan geïnformeerd over de mogelijkheid om vanwege het Hof een kennisgeving te ontvangen van de zaken die zijn meegedeeld aan de Belgische Staat (en die kunnen resulteren in derdeninterventies); de einduitspraken met betrekking tot België (en die kunnen resulteren in een uitwisseling van standpunten voorafgaand aan de voorlegging van Actieplannen en Actiebalansen) en de Actieplannen en -balansen van België wanneer zij gepubliceerd worden door de Raad van Europa (en die kunnen resulteren in reacties achteraf overeenkomstig voornoemde regel 9 van het Comité van Ministers).

Het Comité van Ministers vergadert thans **viermaal per jaar** om de tenuitvoerlegging van de uitspraken en beslissingen van het Hof door de Staten te onderzoeken (vergaderingen **CM-DH**: in september, december, maart en juni). Het Comité neemt eindresoluties aan bij wijze van afsluiting van de dossiers, wanneer het tevreden is met de maatregelen die door de Staten genomen zijn voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken of wanneer het vaststelt dat er geen enkele specifieke tenuitvoerleggingsmaatregel vereist is. In bepaalde gevallen neemt het Comité van Ministers tussentijdse resoluties aan, meer bepaald om een stand van zaken omtrent de voortgang van de tenuitvoerlegging van een uitspraak op te maken of om uiting te geven aan zijn bezorgdheid en/of om suggesties te formuleren over de maatregelen die de verwerende Staat zou moeten treffen.

Voortaan kan het Comité van Ministers, om zijn achterstand weg te werken ten aanzien van het aanzienlijke aantal uitspraken waarvan de tenuitvoerlegging onder zijn toezicht moet gebeuren, ook **eindresoluties** aannemen teneinde zaken af te sluiten op zijn gewone vergaderingen (buiten de voornoemde vergaderingen CM-DH). Die oplossing is evenwel voorbehouden aan zaken die geen bijzondere problemen meebrengen en waarover dan ook geen mondelinge debatten binnen het Comité van Ministers vereist zijn. De documentatie over de tenuitvoerlegging van de

uitspraken van het Hof is terug te vinden op de website van de Raad van Europa (www.coe.int/execution en www.coe.int/cm), met ook de Actieplannen en -balansen die zijn meegedeeld door de Staten⁶⁵ en de resoluties die zijn aangenomen door het Comité van Ministers. Degene die betrekking hebben op België gaan evenwel als bijlage bij dit verslag, zoals vooropgesteld door de Verklaring van Brussel (zie supra, deel I, punt b).

Tot slot verleent de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken van de Raad van Europa alsook het Secretariaat van het Comité ondersteuning bij zijn opdrachten en staat hij aldus in voor de voorbereiding van de vergaderingen, van de regeling van de werkzaamheden en van de ontwerpbeslissingen van het Comité. Voorts levert de Dienst voor de tenuitvoerlegging van de uitspraken ondersteuning aan de Staten (bilaterale contacten, in voorkomend geval met bezoeken aan de Staten, multilaterale samenwerkingsactiviteiten rond gemeenschappelijke problemen voor de Staten) met het oog op een volkomen, efficiënte en snelle tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof, overeenkomstig voornoemde Aanbeveling CM/Rec(2008)2 van het Comité van Ministers inzake doeltreffende middelen die op nationaal niveau moeten worden aangewend voor de snelle tenuitvoerlegging van de uitspraken.

Verschillende graden van toezicht

Gelet op het grote aantal uitspraken dat wacht op tenuitvoerlegging onder toezicht van het Comité van Ministers (volgens zijn Jaarverslag 2016⁶⁶ ging het om 9.941 zaken eind 2016), is sinds 2010 beslist om ze te prioriteren en te classificeren naargelang de behoefte om daaraan al dan niet een consequente opvolging te verbinden en, in voorkomend geval, ze te bestemmen voor een mondelinge debat binnen de vergaderingen CM-DH van het Comité van Ministers.

Bijgevolg omvat het systeem twee niveaus van toezicht:

- een **vereenvoudigde standaardprocedure**, die geldt als norm;
- een **consequente procedure** voor bepaalde soorten zaken.

De criteria voor classificatie onder de consequente procedure zijn de volgende:

⁶⁵ <http://www.coe.int/fr/web/execution/submissions> (klik 'Belgique' aan).

⁶⁶ Zie <https://www.coe.int/fr/web/execution/annual-reports>, pagina 51, tabel met het totaal van de hangende zaken.

- de uitspraken die spoedeisende individuele maatregelen impliceren (inzonderheid een reëel of imminent risico van schending van de fundamentele rechten of van verergering van de situatie – bijvoorbeeld: garanties inzake niet-verwijdering van het grondgebied leveren wanneer het Hof besloten heeft dat verwijdering een risico van foltering, onmenselijke of vernederende behandeling zou inhouden);

-de pilootarresten (wanneer een groot aantal repetitieve dossiers hangende is voor het Hof, beoogt het pilootarrest de aanzet tot de invoering van een nationaal rechtsmiddel dat kan worden toegepast op soortgelijke zaken of tot het aannemen van structurele maatregelen om ze te regelen – het Comité van Ministers verleent prioriteit aan het toezicht op de pilootarresten, aangezien het zaak is tegelijk het Hof te “ontlasten”);

-de uitspraken die duiden op aanzienlijke structurele en/of complexe problemen – geïdentificeerd door het Hof en/of het Comité van Ministers;

-de interstatelijke zaken.

Tot slot kan een zaak, bij beslissing van het Comité van Ministers op initiatief van een Staat of van het Secretariaat, worden overgeheveld van de ene procedure naar de andere naargelang de aangenomen maatregelen of door de ontstentenis van maatregelen – maar ook doordat een Actieplan of -balans niet is voorgelegd na zekere tijd. Enkel de zaken die zijn ingeschreven of voorgesteld in consequente procedure worden mondeling behandeld tijdens de vergaderingen CM-DH. De zaken in standaardprocedure zijn dus voorwerp van ontwerpbeslissingen zonder debat, die worden aangenomen bij aanvang van de vergadering door het Comité van Ministers. Dat is ook het geval met de zaken in consequente procedure die niet zijn voorgedragen voor debat.

B. Tenuitvoerlegging van uitspraken onder toezicht tijdens de referentieperiode

1. Hangende zaken in uitvoering op 31 juli 2017

Op de laatste dag van onze referentieperiode, **31 juli 2017**, tellen wij 47 uitspraken en beslissingen van het Hof met betrekking tot België - met veroordeling van ons land wegens een of meer schendingen van het Verdrag of waarbij een minnelijke schikking is bekrachtigd - en waarvan het toezicht op de tenuitvoerlegging ervan door het Comité van Ministers aan de gang is. De uitspraken, afgezien van minnelijke schikking, zijn onderverdeeld in **12 referentiegroepen** – een aanzienlijk aantal uitspraken zijn immers van repetitieve aard. Onder die 15 groepen vallen er **vier groepen onder de procedure voor consequent toezicht** (in totaal 24 uitspraken).

Die 47 uitspraken of beslissingen waarvoor het toezicht op de desbetreffende tenuitvoerlegging aan de gang is op 31 juli 2017 zijn hierna weergegeven, naargelang de geschonden artikelen van het Verdrag en de aangelegenheden die in dat verband worden behandeld. Er wordt in bijlage verwezen naar een tabel met een meer schematische weergave van die uitspraken en beslissingen en volgens het type van toezicht dat wordt uitgeoefend door het Comité van Ministers.

Artikel 2 - Recht op leven

DE DONDER en CLIPPEL⁶⁷, uitspraak van 06/12/2011, einduitspraak op 06/03/2012

Zelfdoding van een geïnterneerde persoon in de gevangenis – Standaardtoezicht.

In die zaak besloot het Hof dat er sprake is van een schending van de artikelen 2 en 5 §1 van het Verdrag, wegens de onaangepaste opsluiting van een geïnterneerde persoon in de gevangenis en wegens het gebrek aan afdoende bescherming van zijn recht op leven, daar hij zich van het leven heeft beroofd.

Die zaak moet worden onderscheiden van groep van zaken L.B. (zie *infra*), die voornamelijk betrekking heeft op de blijvende opsluiting van geïnterneerde personen in strafinrichtingen. In dit concrete geval was de zoon van de verzoekers ondergebracht in de psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent op vraag van het psychiatrisch centrum waar hij

⁶⁷ Verzoekschrift nr. 8595/06.

verbleef. Hij was eerst geplaatst in een cel met drie gedetineerden, die geen geïnterneerde waren. Vervolgens werd hij, naar aanleiding van een aanvaring, in afzondering geplaatst in een strafcel en daarna in een individuele cel, waar hij zich van het leven heeft beroofd.

Een Actiebalans werd toegezonden op 29 juli 2016 (zie bijlage). De FOD Justitie - bevoegd voor het beheer van de strafinrichtingen en de interneringswetgeving - meent te hebben voldaan aan de vereisten van die uitspraak. Wat de **individuele maatregelen** betreft, is de Staat van mening dat er geen enkele maatregel moet worden aangenomen, naast de betaling van de billijke genoegdoening. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werden preventieve maatregelen opgevoerd teneinde het risico van zelfdoding in de gevangenis te verminderen: invoering van een waarschuwingssysteem; gratis toegang tot een telefoonlijn voor zelfmoordpreventie; organisatie van opleidingen en van reflectieactiviteiten met het oog op de sensibilisering en het bewerkstelligen van een verbeterd reactievermogen bij het gevangenispersoneel dat te maken krijgt met individuen die een risicoprofiel vertonen. Ook zijn de procedurele waarborgen versterkt, zodat een geïnterneerde gedetineerde steeds bijstand van een advocaat geniet in het kader van een tuchtprocedure. Tot slot zijn de mogelijkheden tot het opsluiten in een psychiatrische afdeling van een geïnterneerde persoon die in aanmerking is gekomen voor een maatregel inzake invrijheidstelling op proef aanzienlijk verminderd overeenkomstig de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering. Het scenario van deze zaak is aldus voortaan uitgesloten. Een resolutie van het Comité van Ministers tot afsluiting van de zaak werd aangenomen op 17 oktober 2017⁶⁸.

Artikel 3 - Verbod van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling

TRABELSI⁶⁹, uitspraak van 04/09/2014, einduitspraak op 16/02/2015

Risico van niet-samendrukbare levenslange gevangenisstraf ingevolge zijn uitlevering aan de Verenigde Staten - Niet-naleving van een voorlopige maatregel bevolen door het Hof - Consequent toezicht wegens complexe aard van het probleem.

In deze zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 van het Verdrag wegens de uitlevering van de verzoeker aan de Verenigde Staten, waar hij het

risico loopt om een niet-samendrukbare levenslange gevangenisstraf te moeten ondergaan. Voorts heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 34 van het Verdrag (gebrek aan samenwerking met het Hof⁷⁰), aangezien België de verzoeker heeft uitgeleverd vooraleer het Hof zich heeft kunnen uitspreken, in weerwil van de voorlopige maatregel die door het Hof was aangegeven ten aanzien van de autoriteiten krachtens artikel 39 van zijn Reglement. De Belgische Staat informeert het Comité van Ministers regelmatig over de stand van zaken bij de tenuitvoerlegging van die uitspraak. In totaal werden zes Actieplannen ingediend: op 20 oktober 2015, op 15 februari, 17 mei en 31 augustus 2016, op 31 maart en 6 november 2017 (zie bijlage). Het Comité van Ministers heeft die zaak bestudeerd op zijn vergaderingen van 9-11 juni en 8-9 december 2015, 8-10 maart, 7-9 juni en 20-21 september 2016, 7-8 juni 2016 en 20-22 september 2016, en 6-7 juni 2017 en 5-7 december 2017.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, heeft de FOD Justitie aan de verzoeker de billijke genoegdoening betaald die was toegekend door het Hof, met aftrek - voor het deel dat verschuldigd is wegens morele schade - van de inbeslagname van de Verenigde Staten aan de gang om te voorkomen dat de verzoeker daar een niet-samendrukbare levenslange gevangenisstraf zou opgelegd krijgen in de zin van de rechtspraak van het Hof⁷¹. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd een brief verzonden naar de bevoegde autoriteiten (FOD Justitie en Buitenlandse Zaken) teneinde de nodige maatregelen te treffen opdat de medewerkers die belast zijn met de uitleveringsverzoeken rekening zouden houden met de rechtspraak van het Hof en inzonderheid met de lering uit de uitspraak in de zaak-Trabelsi. Die brief werd gevolgd door een informatienota aan de betrokken diplomatieke posten over de strekking van de uitspraak en door een nota aan de diensten van de FOD Justitie, waarin gewezen werd op het belang van de naleving van de voorlopige maatregelen van het Hof.

In zijn beslissing van juni 2017 (zie bijlage) heeft het Comité van Ministers notie genomen van het hoger beroep dat is ingesteld door de verzoeker, waarbij hij de uitoefening van de vervolging tegen hem betwist, en heeft het Comité aangegeven dat de Amerikaanse autoriteiten ermee zouden instemmen om geen niet-samendrukbare levenslange gevangenisstraf te eisen, in het geval van een gerechtelijke schikking dan wel een proces, indien die op niets zou uitlopen. Wel

⁶⁸ Deze zaak werd niet ondergebracht in de afdeling betreffende de eindresoluties teneinde de referentieperiode gaande van 01/08/2016 tot 31/07/2017 na te leven.

⁶⁹ Verzoekschrift nr. 140/10.

⁷⁰ Dergelijke vaststellingen van het Hof zijn overigens zeer zeldzaam.

⁷¹ Zij stelt dat, om conform artikel 3 van het Verdrag te zijn, een levenslange gevangenisstraf gepaard moet gaan met een mechanisme voor heronderzoek dat de nationale overheden ertoe verplicht om op grond van objectieve en vooraf bepaalde criteria waarvan de gedetineerde met zekerheid kennis zou hebben gehad op het tijdstip dat hij tot de levenslange straf werd veroordeeld, te onderzoeken of de betrokkene tijdens de strafuitvoering zodanig is geëvolueerd en gevorderd dat geen enkele wettige reden van penologische orde nog verantwoordt dat hij gedetineerd blijft (§137 van de uitspraak in de zaak-Trabelsi). Aldus moet dat mechanisme, in voorkomend geval, een herziening van de straf van de gedetineerde mogelijk maken.

heeft het Comité benadrukt dat het van belang is om verdere inspanningen te leveren op het vlak van onderhandelingen met de Amerikaanse autoriteiten om de nodige garanties te verkrijgen dat de mogelijkheden inzake strafomzetting voldoen aan de criteria gesteld door het Hof voor het evalueren van de samendrukbaarheid van een levenslange straf en de overeenstemming ervan met artikel 3 van het verdrag.

In zijn beslissing van december 2017 (zie bijlage) vraagt het Comité aan de Belgische autoriteiten om op de hoogte te worden gehouden van de resultaten van de onderhandelingen tussen de verzoeker en de Amerikaanse autoriteiten met het oog op een gerechtelijke schikking, zodra zij daarvan weet hebben, en van het beoogde gevolg. Het Comité herbevestigt daarnaast zijn uitnodiging ten aanzien van de autoriteiten om verdere inspanningen te leveren teneinde alle nodige maatregelen ten uitvoer te brengen om te voorkomen dat de verzoeker zou worden veroordeeld tot een straf die niet conform de vereisten van deze uitspraak is.

M.D. en M.A.⁷², uitspraak van 19/01/2016, einduitspraak op 19/04/2016

Verwijdering van asielzoekers naar Rusland - Standaardtoezicht.

In die zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 van het Verdrag wegens het risico van slechte behandelingen in geval van verwijdering van de verzoekers naar Rusland zonder een voorafgaand onderzoek van hun vierde asielaanvraag.

België heeft op 24 oktober 2016 een Actiebalans voorgelegd, met een gedetailleerde weergave van de maatregelen die genomen zijn voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak in de zaak-*M.D. en M.A.* (zie bijlage). Die laatste wordt beschouwd als ten uitvoer gelegd. Wat de **individuele maatregelen** betreft, heeft de Dienst Vreemdelingenzaken de asielaanvraag van de verzoekers overgezonden naar het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) voor een heronderzoek ten gronde van het risico voor de verzoekers in het licht van de documenten die verstrekt zijn ter ondersteuning van hun vierde asielaanvraag. Bij beslissingen van 30 september 2016 heeft deze instantie hun het vluchtelingenstatuut en de subsidiaire beschermingsstatus geweigerd volgens een motivering die ingaat op alle argumenten en stukken die door de betrokkenen naar voren zijn gebracht. Voorts had het Hof de vaststelling van schending

beoordeeld als een afdoende billijke genoegdoening voor de morele schade die geleden is door de verzoekers. Wat de **algemene maatregelen** betreft, heeft het CGVS zich ertoe verbonden om erop toe te zien dat de hoorzittingen en de motivering van de asielbeslissingen conform de lering van het Hof zouden zijn, inzonderheid in zijn uitspraak in de zaak-*Singh v. België*.

PAPOSHVILI⁷³, uitspraak van de Grote Kamer van 17/04/2014, einduitspraak op 13/12/2016

Verbod op onmenselijke en vernederende behandelingen – Recht op de eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – Uitzetting – Standaardtoezicht.

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake zou zijn geweest van schending van de artikelen 3 en 8 van het Verdrag indien de verzoeker - overleden in de loop van de procedure - verwijderd was naar Georgië zonder passend onderzoek van zijn medische toestand of van de impact van zijn verwijdering op zijn familie- en gezinsleven.

België heeft op 24 augustus 2017 een Actiebalans voorgelegd, met de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak (zie bijlage). De Belgische autoriteiten beschouwen de uitspraak als ten uitvoer gelegd. Naast de **individuele maatregel** - storting van 5000 euro aan het gezin van de verzoeker voor kosten en uitgaven - zijn er **algemene maatregelen** aangenomen om soortgelijke schendingen in de toekomst te voorkomen. Daaronder de bekendmaking en verspreiding van de uitspraak, meer bepaald bij de betrokken actoren van de Dienst Vreemdelingenzaken en de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. De Dienst Vreemdelingenzaken heeft een dienstorder aangenomen voor de aanpassing van de praktijk van de interceptie-diensten, gesloten centra en terugkeerhuizen in de gevallen waar de betrokkenen ernstig ziek zijn, en de artsen van de gesloten centra werd gevraagd om de specifieke omstandigheden geval per geval te onderzoeken. Informatie betreffende de beschikbaarheid, toegankelijkheid en gepastheid van de behandelingen in het land van bestemming zal opgevraagd worden bij het Medical Country of Origin Information.

⁷² Verzoekschrift nr. 58689/12.

⁷³ Verzoekschrift nr. 41738/10.

Groep van zaken VASILESCU

VASILESCU⁷⁴, uitspraak van 25/02/2014, eindexpraak op 20/04/2015

SYLLA EN NOLLOMONT⁷⁵, uitspraak van 16 mei 2017, eindexpraak op 16 augustus 2017

Overbevolking in de gevangenis en detentieomstandigheden - Consequent toezicht vanwege structurele en/of complexe aard van het probleem.

Middels de uitspraken in de zaken *VASILESCU* en *SYLLA ET NOLLOMONT* heeft het Hof vastgesteld dat detentieomstandigheden in de Belgische penitentiaire inrichtingen niet voldoen aan de vereisten uit artikel 3 van het Verdrag, zoals uitgelegd in het licht van zijn rechtspraak, inzonderheid *Torreggiani v. Italië* (uitspraak van de Kamer van 8 januari 2013) en *Mursic v Kroatië* (uitspraak Grote kamer van 21 oktober 2016).

De zaak-*Vasilescu* betreft de detentieomstandigheden van een persoon die gedetineerd was in het arresthuis te Antwerpen en de gevangenis te Merksplas. De zaak-*Sylla* betreft de detentieomstandigheden van een persoon die gedetineerd was in de gevangenis te Vorst. De zaak-*Nollomont* betreft de detentieomstandigheden van een persoon die gedetineerd was in het arresthuis te Lantin.

Het Hof heeft in het bijzonder de volgende elementen aangestipt:

-Het gebrek aan individuele ruimte in collectieve cellen. In cellen die berekend zijn op twee gedetineerden verblijven vaak 3 gedetineerden, waarbij dan één gedetineerde slaapt op een matras op de grond om problemen inzake overbevolking het hoofd te bieden. De individuele ruimte bedraagt dan tussen 3 en 4 m², of minder.

-Collectieve cellen die berekend zijn op 2 gedetineerden zijn voorzien van een sanitaire ruimte op cel (wastafel en wc) die niet afgescheiden is door een wand maar enkel door een kamerscherm.

-Gedetineerde niet-rokers op cel met gedetineerde rokers kunnen blootgesteld worden aan passief roken.

-De lastige detentieomstandigheden op cel vallen samen met een gebrek aan activiteiten buiten de cel.

-Cellen beschikten niet over een toilet of toegang tot stromend water.

In beide uitspraken besluit het Hof unaniem dat artikel 3 van het verdrag is geschonden.

In de uitspraak in de zaak-*Vasilescu*, krachtens artikel 46 van het Verdrag, **heeft het Hof ten aanzien van de Belgische Staat de aanbeveling geformuleerd** (hetgeen vrij zeldzaam is, zie infra, uitspraak in de zaak-*Bamouhammad* en in de zaak-*W.D.*) **te overwegen om algemene maatregelen te aan te nemen zodat de gedetineerden zich verzekerd weten van detentieomstandigheden conform artikel 3 alsook om een rechtsmiddel open te stellen voor de gedetineerden om te beletten dat een aangevoerde schending zou aanhouden of om verbetering in hun detentieomstandigheden te kunnen bewerkstelligen**⁷⁶.

Op 6 november 2017 heeft de Staat een Actieplan betreffende de 3 zaken afgeleverd (zie bijlage). Op het vlak van de individuele maatregelen zijn de autoriteiten van mening dat geen enkele andere maatregel dan de betaling van billijke genoegdoening nodig is. De eerste twee verzoekers zijn immers niet meer gedetineerd. Wat de heer *Nollomont* betreft, blijkt dat de detentieomstandigheden die hij aangeeft in het bijzonder voortkomen uit keuzes die hij gemaakt heeft. De verzoeker zal bovendien in principe in vrijheid gesteld worden in januari 2018. Op het vlak van de algemene maatregelen tonen de autoriteiten aan dat zij overgegaan zijn tot de uitvoering van masterplannen, die komaf moeten maken met de overbevolking en die detentieomstandigheden moeten bewerkstelligen die in overeenstemming zijn met de internationale standaarden. Voorts wordt binnen afzienbare tijd een koninklijk besluit aangenomen, dat de minimumnormen vaststelt, inzonderheid wat de afmeting van de cellen en de voorzieningen ervan betreft.

In een ad-hocdocument (zie bijlage), dat aan het Comité van Ministers is voorgelegd met het oog op de bestudering van de groep van zaken, wordt overigens benadrukt dat de autoriteiten structurele aanpassingen met betrekking tot hun strafuitvoeringsmodaliteiten hebben doorgevoerd om de lastige detentieomstandigheden te compenseren en de overbevolking tegen te gaan: vervroegde toelating tot voorlopige invrijheidstelling voor personen die veroordeeld zijn tot korte gevangenisstraffen van maximaal drie jaar; toekenning van penitentiaire verloven van 7 dagen per twee weken; toelating tot voorlopige invrijheidstelling van illegale vreemdelingen met het oog op verwijdering van het grondgebied of met

⁷⁴ Verzoekschrift nr. 64682/12.

⁷⁵ Verzoekschriften nrs. 37768/13 en 36467/14.

⁷⁶ Zie <http://www.coe.int/fr/web/executions/annualreports>, bladzijde 117.

het oog op overlevering gedurende zes maanden om in de voorwaarden te kunnen verkeren voor een voorlopige invrijheidstelling.

In zijn beslissing van december 2017 (zie bijlage) heeft het Comité van Ministers de autoriteiten verzocht om een precies tijdsplan voor de tenuitvoerlegging van de maatregelen uit de masterplannen te verstrekken aan het Comité. Voorts heeft het Comité de Belgische autoriteiten verzocht om informatie te bezorgen over de concrete impact van de alternatieve maatregelen voor hechtenis, de lopende initiatieven en, in voorkomend geval, de initiatieven inzake voorwaardelijke invrijheidstelling, op de vermindering van de gevangenisbevolking. Het Comité moedigt de autoriteiten aan om verder na te denken over een betere verdeling van de gedetineerden tussen gevangenen teneinde de overbevolking in kwestie terug te dringen, en om actueel en volledig cijfermateriaal samen met nadere toelichting te bezorgen, zodat het Comité geheel bij machte is zich een oordeel over de vorderingen te vormen. Wat de problemen omtrent hygiëne en verouderde staat betreft, vraagt het Comité de Belgische autoriteiten om zoveel mogelijk activiteiten buiten cel te bevorderen in afwachting van de integrale tenuitvoerlegging van de masterplannen voor betere detentieomstandigheden in de verouderde gevangenen. Tot slot, wat betreft het daadwerkelijk rechtsmiddel bij ontstentenis van enige evolutie in de rechtspraak, vraagt het Comité de Belgische autoriteiten een specifiek rechtsmiddel in te stellen, overeenkomstig de vereisten van het Verdrag.

BAMOUHAMMAD⁷⁷, uitspraak van 17/11/2015, einduitspraak op 17/02/2016

Herhaalde overbrengingen van en naar gevangenen - Verslechtering van geestelijke gezondheid - Standaardtoezicht.

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag, heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 en van artikel 13 juncto artikel 3 van het Verdrag wegens de vernederende behandeling die de verzoeker moest ondergaan en die te wijten was aan de uitvoeringsmodaliteiten van zijn straf (herhaalde overbrengingen van en naar strafinrichtingen), de kwaliteit van de opvolging en van de gezondheidszorg en de handhaving van zijn detentie alsook aan de afwezigheid van een daadwerkelijk rechtsmiddel om zich te beklagen over de overbrengingen.

Krachtens artikel 46 van het Verdrag **heeft het Hof de Belgische Staat aanbevolen** (hetgeen vrij zelden gebeurt, zie supra, uitspraak in de zaak-Vasilescu en infra, W.D.) **om een algemeen rechtsmiddel in stellen dat aangepast is aan de toestand van de gedetineerden die te maken krijgen met overbrengingen van en naar gevangenen.**

België moest een Actieplan of -balans voorleggen vóór 17 augustus 2016, maar kreeg uitstel tot 1 december 2016. Ons land heeft uiteindelijk een Actieplan ingediend op 12 oktober 2016 (zie bijlage). **Individuele maatregelen** zijn de betaling van de billijke genoegdoening aan de verzoeker en diens voorlopige invrijheidstelling om medische redenen op 10 april 2015 door de strafuitvoeringsrechter van Brussel. Sinds 31 maart 2016 is hij evenwel opnieuw opgesloten, aangezien zijn invrijheidstelling werd herroepen wegens nieuwe ernstige feiten. Wat de **algemene maatregelen** betreft, is de vereiste bekendmaking van de uitspraak binnen de gevangenisadministratie gebeurd. Aktenemend van de opmerking waarin het Hof stelt dat het beroep in kort geding op zichzelf niet als daadwerkelijk kan worden beschouwd, wordt ervan uitgegaan dat het beroep tot schadevergoeding dat is beoogd in het Belgisch recht in geval van aansprakelijkheid van de Staat, in combinatie met het beroep in kort geding, adequaat lijkt. Tot slot voorziet de Potpourri-wet IV in een nieuw mechanisme dat meer onafhankelijkheid verschaft aan de organen voor toezicht en klachten in het penitentiair domein; de Staat zal het Comité van Ministers op de hoogte stellen van alle verdere stappen in dat verband.

⁷⁷ Verzoekschrift nr. 47687/13.

Artikel 5 - Recht op vrijheid en veiligheid

Groep van zaken L.B

L.B.⁷⁸, uitspraak van 02/10/2012, einduitspraak op 02/01/2013

CLAES⁷⁹, uitspraak van 10/01/2013, einduitspraak op 10/04/2013

DUFOORT⁸⁰, uitspraak van 10/01/2013, einduitspraak op 10/04/2013

SWENNEN⁸¹, uitspraak van 10/01/2013, einduitspraak op 10/04/2013

CARYN⁸², uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

GELAUDE⁸³, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

LANKESTER⁸⁴, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

MOREELS⁸⁵, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

OUKILI⁸⁶, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

PLAISIER⁸⁷, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

SAADOUNI⁸⁸, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

SMITS en ANDEREN⁸⁹, uitspraak van 03/02/2015, einduitspraak op 03/02/2015

VAN MEROYE⁹⁰, uitspraak van 09/01/2014, einduitspraak op 09/04/2014

VANDER VELD en SOUSSI⁹¹, uitspraak van 03/02/2015, einduitspraak op 03/02/2015

W.D.⁹², uitspraak van 02/10/2012, einduitspraak op 02/01/2013

Detentie van geïnterneerde personen in penitentiaire inrichtingen met een onaangepaste begeleiding - Afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel - Consequent toezicht wegens structurele problemen.

Tussen 22 oktober 2012 en 3 februari 2015 heeft het Hof 14 veroordelingen gedaan met betrekking tot de detentie van geïnterneerde personen in penitentiaire instellingen waarvan aangenomen wordt dat zij geen passende opvang kunnen bieden in het licht van de pathologie van de betrokkenen.

Het Hof concludeert:

-voor alle uitspraken, tot schending van **artikel 5.1** van het Verdrag wegens een detentieregime dat niet aangepast is aan de pathologie en de reclasering van de verzoekers, met als gevolg een breuk van de link tussen het doel van de detentie en de omstandigheden waarin zij plaatsvond.

-in de uitspraken in de zaken Claes en Lankester, tot schending van **artikel 3** van het verdrag, vermits de

handhaving van de detentie in casu beschouwd wordt als een onmenselijke en vernederende behandeling, gelet op het gebrek aan hoop op verandering, het gebrek aan gepaste medische begeleiding, de significante duur van de detentie waarbij de verzoekers geconfronteerd werden met een ontredding en lijden die het niveau dat onvermijdelijk inherent is aan de detentie overstijgen.

-in de uitspraken in de zaken Claes, Oukili, Van Meroye, Gelaude, Moreels, Saadouni, Smits et alii, tot schending van **artikel 5.4** van het Verdrag, wegens het uitblijven van een bevredigend antwoord van de rechtscolleges (Commissie tot bescherming van de maatschappij en rechtscolleges in kort geding) op de vraag van de verzoekers om voor hen een plaats te vinden in een aangepaste instelling of om in vrijheid te worden gesteld.

-Op 6 september 2016 heeft het Hof ook nog een pilootarrest **in het kader van de zaak W.D.** aangenomen, die geleid heeft tot vaststellingen van schending van de artikelen 3, 5.1 en 5.4 van het Verdrag op basis van soortgelijke grieven die tot de voorgaande veroordelingen hadden geleid. Deze uitspraak vertoont bovendien 2 ontwikkelingen in vergelijking met de vorige uitspraken:

-naast de vaststelling van schending van artikel 5.4 van het Verdrag heeft het Hof besloten tot de gecombineerde schending van de artikelen 13 en 3 van het Verdrag wegens het **ontbreken van een daadwerkelijk rechtsmiddel** om klacht in te dienen tegen de rechtmatigheid van de detentie en tegen de schending van artikel 3. Het Hof stelt vast dat de rechtsmiddelen die zijn ingesteld voor de instanties tot bescherming van de maatschappij en de rechtscolleges in kort geding de verzoeker niet de mogelijkheid hebben geboden om de gewenste behandeling te krijgen of om daadwerkelijk in een externe inrichting te worden geplaatst.

-Het Hof heeft bovendien besloten om de **procedure van het pilootarrest** toe te passen.

78 Verzoekschrift nr. 22831/08

79 Verzoekschrift nr. 43418/09.

80 Verzoekschrift nr. 43653/09.

81 Verzoekschrift nr. 53448/10.

82 Verzoekschrift nr. 43687/09.

83 Verzoekschrift nr. 43733/09.

84 Verzoekschrift nr. 22283/10.

85 Verzoekschrift nr. 43717/09.

86 Verzoekschrift nr. 43663/09.

87 Verzoekschrift nr. 28785/11.

88 Verzoekschrift nr. 50658/09.

89 Verzoekschriften nrs. 49484/11, 53703/11, 4710/12, 15969/12, 49863/10, 70761/12.

90 Verzoekschrift nr. 330/09.

91 Verzoekschriften nrs. 49861/12, 49870/12.

92 Verzoekschrift nr. 73548/13.

Overwegende dat de toestand van de verzoeker niet los kan worden gezien van het algemene probleem dat voortvloeit uit een structureel disfunctioneren eigen aan het Belgische systeem van internering, dat tal van personen heeft getroffen en in de toekomst nog kan treffen, gelast het Hof de Staat zijn systeem van internering van delinquente personen zodanig te organiseren dat de waardigheid van de gedetineerden in acht wordt genomen (zie, mutatis mutandis, in de context van de overbevolking van de gevangenissen in de context van artikel 3, Torreggiani, supra, § 93) en moedigt het Hof de Staat in het bijzonder aan om actie te ondernemen ter vermindering van het aantal personen met een geestesstoornis die misdaden of wanbedrijven hebben gepleegd en die zonder aangepaste therapeutische begeleiding zijn geïnterneerd in de psychiatrische vleugels van de gevangenissen⁹³, meer bepaald door een herdefiniëring van de criteria die een interneringsmaatregel verantwoordt, zoals de thans lopende wetgevende hervorming in België beoogt. (§§ 169 en 170).

Aldus besluit het Hof tot de schorsing van het onderzoek van de soortgelijke verzoekschriften voor een termijn van 2 jaar, waarin de Belgische Staat een oplossing moet hebben gevonden voor de algemene situatie en voor de situatie van de verzoekers die hun zaken voor het Hof hebben gebracht. De Belgische Staat heeft in het kader van dat complexe dossier 5 Actieplannen voorgelegd: op 10 januari 2014, 1 oktober 2015, 7 april 2016, 15 februari 2017 en 6 november 2017 (zie bijlage). Daarnaast werd een ad-hocdocument (zie bijlage) voorgelegd met het oog op het onderzoek van de groep van zaken door het Comité van Ministers op zijn vergadering van 5-7 december 2017.

Wat de **individuele maatregelen** betreft, hebben de bevoegde autoriteiten, binnen de perken van de beschikbare oplossingen, ervoor gezorgd dat er alternatieven voor de detentie in de penitentiaire inrichting worden aangeboden. Eén verzoeker is thans nog gedetineerd in een strafinrichting, maar hij zou binnen enkele maanden worden overgebracht naar het forensisch psychiatrisch centrum te Antwerpen.

Alle anderen zijn in vrijheid gesteld ofwel in psychiatrische centra geplaatst.

Wat de **algemene maatregelen inzake de opvang van geïnterneerde personen** betreft, is thans een grootschalige hervorming van de internering aan de gang, als onderdeel van de hervorming van de geestelijke gezondheidszorg. Die hervorming wordt meer bepaald gekenmerkt door het meerjarenplan van de federale overheid voor de uitbouw van een zorgtraject voor forensisch-psychiatrische patiënten (geïnterneerde personen), de verschillende masterplannen (in het bijzonder het Masterplan van 2016, dat het vertrek van geïnterneerde personen uit de penitentiaire inrichtingen beoogt) en de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering.

Die hervorming omvat met name:

- Het creëren van opvangplaatsen in specifieke zorginstellingen voor geïnterneerde personen of instellingen die deel uitmaken van het reguliere netwerk voor geestelijke gezondheidszorg;

- Het aannemen van maatregelen ter facilitering van de banden tussen de specifieke inrichtingen voor geïnterneerde personen en het klassieke netwerk voor geestelijke gezondheidszorg (aanwerving van coördinatoren en mobiele equipes, met geplande versterking in 2018, en de oprichting, vermoedelijk in 2018, van een cel 'internering' bij de psychosociale dienst van de FOD Volksgezondheid ter ondersteuning van de lopende en geplande initiatieven inzake zorgtrajecten voor geïnterneerden);

- Voorts is de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering van personen, tot vervanging van de zogeheten wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij - en in werking getreden op 1 oktober 2016 - gericht op de verankering van de filosofie van het zorgtraject, de herdefiniëring van de interneringsomstandigheden en de opwaardering van de kwaliteit van de initiële diagnose. Artikel 2 ervan verduidelijkt dat de zorg "is gericht op een maximaal haalbare vorm van maatschappelijke re-integratie en verloopt waar aangewezen en mogelijk via een zorgtraject waarin aan de geïnterneerde persoon telkens zorg op maat aangeboden wordt".

⁹³ Die psychiatrische vleugels omvatten psychiatrische afdelingen alsook afdelingen ter bescherming van de maatschappij, gesitueerd binnen penitentiaire inrichtingen.

Wat de **algemene maatregelen aangenomen met betrekking tot de afwezigheid van daadwerkelijke rechtsmiddelen** betreft, erkennen de Belgische autoriteiten dat de beslissingen van de rechtscolleges tot bescherming van de maatschappij, waarbij een plaatsing wordt bevolen, soms moeilijk uitvoerbaar zijn. Wel komt er stilaan een rechtspraak op gang die schadeloosstelling van geïnterneerde gedetineerden beoogt. Zij biedt kans op herstel van de schade die is geleden door geïnterneerde personen die opgesloten zijn in omstandigheden die passende geestelijke gezondheidszorg in de weg staan, in afwachting van een materiële en structurele oplossing voor hun individuele situatie.

In zijn laatste beslissing, aangenomen tijdens zijn vergadering van 5-7 december 2017, feliciteert het Comité van Ministers de autoriteiten voor de maatregelen die zijn aangenomen opdat geïnterneerden niet langer in de gevangenis zouden worden opgesloten, en moedigt het Comité de overheid aan om verdere inspanningen te leveren. Het Comité verzoekt de autoriteiten om meer informatie te verstrekken over de begeleiding in de forensisch psychiatrische centra en in de penitentiaire inrichtingen (afdelingen ter bescherming van de maatschappij en psychiatrische afdelingen) alsook over de concrete impact van de wet van 2014. Een nieuw onderzoek van het dossier door het Comité is gepland voor september 2018.

Artikel 6 - Recht op een eerlijk proces

Groep van zaken BELL

BELL⁹⁴, uitspraak van 04/11/2008, einduitspraak op 06/04/2009
DE LANDSHEER⁹⁵, uitspraak van 15/07/2005, einduitspraak op 15/10/2005
DEPAUW⁹⁶, uitspraak van 10/06/2008, einduitspraak op 10/09/2008
HAMER⁹⁷, uitspraak van 27/11/2007, einduitspraak op 27/02/2008
HEYRMAN⁹⁸, uitspraak van 09/10/2012, einduitspraak op 09/10/2012⁹⁹
NICOLAI DE GORHEZ¹⁰⁰, uitspraak van 16/10/2007, einduitspraak op 31/03/2008
POELMANS¹⁰¹, uitspraak van 03/02/2009, einduitspraak op 03/05/2009

Duur van burgerlijke procedures – Consequent toezicht wegens complexiteit van het probleem.

In die 7 oude zaken heeft het Hof besloten dat er sprake was van schending van artikel 6 §1 van het Verdrag wegens de buitensporig lange duur van burgerlijke en/of strafrechtelijke procedures tussen 1981 en 2011: drie zaken hebben betrek-

king op burgerlijke procedures (rechtbank van eerste aanleg, rechtbank van koophandel, hof van beroep) drie zaken betreffen procedures voor onder andere arbeidsgerechten (arbeidsrechtbanken en arbeidshof) en een zaak betreft een strafprocedure in een stedenbouwkundige aangelegenheid.

Een Actiebalans werd ingediend op 26 oktober 2015 (zie bijlage). Het Comité van Ministers is op basis daarvan overgegaan tot aanneming van de eindresolutie CM/ResDH(2015)245 van 9 december 2015, houdende afsluiting van zijn toezicht op de tenuitvoerlegging van 17 uitspraken (groep *Dumont*), waarbij het toezicht op die 7 uitspraken (groep van zaken *Bell*) wordt uitgesteld. Er hoeft geen enkele individuele maatregel in die dossiers meer te worden genomen, aangezien de desbetreffende interne procedures zijn afgesloten. Wat de algemene maatregelen betreft, wacht het Comité van Ministers op aanvullende informatie van de Belgische Staat over de concrete resultaten voor dat precieze soort procedures (effectieve vermindering van de duur). Er zijn thans consultaties aan de gang bij de desbetreffende rechtscolleges voor een stand van zaken van de problematieken waarop deze uitspraken doelen.

J.R.¹⁰², uitspraak van 24/01/2017, einduitspraak van 24/04/2017

Buitensporige duur van het strafonderzoek – Standaardtoezicht.

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag, heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake is van schending van artikel 6 §1 van het Verdrag, wegens de duur van een strafonderzoek - 12 jaar - dat is afgesloten met een beslissing tot buitenvervolginstelling ten gunste van de verzoeker wegens onvoldoende bewijslast. Die overschrijding van de redelijke termijn was nooit vastgesteld op intern niveau.

Deze zaak is verbonden met de groep van zaken *De Clerck*, afgesloten in 2017 door de eindresolutie CM/ResDH(2017)149 (zie *infra*, III, deel 2). Een Actiebalans voor deze zaak werd ingediend op 18 augustus 2017, vermits de Belgische autoriteiten de uitspraak beschouwen als ten uitvoer gelegd. Wat de individuele maatregelen betreft, ontving de verzoeker een storting naar rato van 18.000 euro wegens morele schade. Wat de algemene maatregelen betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie en verspreid onder de bevoegde autoriteiten, waaronder de

94 Verzoekschrift nr. 44826/05.

95 Verzoekschrift nr. 50575/99.

96 Verzoekschrift nr. 2115/04.

97 Verzoekschrift nr. 21861/03.

98 Verzoekschrift nr. 25694/06.

99 Wanneer een uitspraak gedaan wordt door een comité van 3 rechters, geldt zij als einduitspraak op de dag dat zij gedaan wordt.

100 Verzoekschrift nr. 11013/05.

101 Verzoekschrift nr. 44807/06.

102 Verzoekschrift nr. 56367/09.

procureur-generaal bij het Hof van Cassatie. De Belgische autoriteiten hebben ook nog verwezen naar de maatregelen in de Actiebalans van de groep *De Clerck*.

Groep van zaken GYBELS

GYBELS¹⁰³, uitspraak van 18/11/2014, einduitspraak op 18/02/2015.
KHALEDIAN¹⁰⁴, uitspraak van 18/11/2014, einduitspraak op 18/02/2015
HECHTERMANS¹⁰⁵, uitspraak van 18/11/2014, einduitspraak op 18/02/2015
YIMAM¹⁰⁶, uitspraak van 18/11/2014, einduitspraak op 18/02/2015
DEVRIENDT¹⁰⁷, uitspraak van 17/02/2015, einduitspraak op 17/05/2015
KURT¹⁰⁸, uitspraak van 17/02/2015, einduitspraak op 17/05/2015
MAILLARD¹⁰⁹, uitspraak van 17/02/2015, einduitspraak op 17/05/2015
MAGY¹¹⁰, uitspraak van 24/02/2015, einduitspraak op 24/05/2015

Afwezigheid van motivering van de schuldvraag - Hoven van assisen – Standaardtoezicht.

In al die zaken heeft het Hof besloten dat er sprake is van schending van artikel 6 §1 van het Verdrag wegens de afwezigheid van motivering van de schuldigverklaring vanwege de jury's van de hoven van assisen.

Die zaken zijn verwant aan de zaak-*Taxquet* (uitspraak van de Grote Kamer van 16 november 2010), die werd afgesloten door Eindresolutie CM/ResDH(2012)112. De feiten uit die zaken dateren van vóór de wet van 21 december 2009 tot hervorming van het hof van assisen, die een dergelijke motivering voortaan verplicht maakt. Die wet is er overigens gekomen ingevolge de eerste uitspraak in de zaak-*Taxquet* van 13 januari 2009 van een kamer van 7 rechters. Het Hof heeft dus kennelijk besloten dat er sprake was van een schending van het Verdrag en daarbij vastgesteld dat het probleem in het nationale recht geregeld was.

De gezamenlijke Actiebalans voor die zaken werd voorgelegd op 16 oktober 2017 (zie bijlage). Wat de **individuele maatregelen** betreft, verkregen sommige verzoekers - bovenop de betaling van de billijke genoegdoening - de heropening van de strafprocedure die hen aanbelangt. Wat de **algemene maatregelen** betreft, belet de inwerkingtreding van voornoemde wet op 21 januari 2010 dat er zich nog soortgelijke schendingen zouden voordoen. De Belgische autoriteiten beschouwen die groep van zaken dan ook als ten uitvoer gelegd.

MIESSEN¹¹¹, uitspraak van 18/10/2016, einduitspraak op 18/01/2017

Toepasselijkheid – Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden – Administratieve procedure – Recht op toegang tot een rechtbank – Excessief formalisme – Standaardtoezicht.

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag, heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake is van schending van artikel 6 §1 van het Verdrag, wegens het excessief formalisme vanwege de Raad van State, die de verzoeker zijn recht op concrete en daadwerkelijke toegang tot een rechtbank had ontnomen.

België heeft op 23 augustus 2017 een Actiebalans voorgelegd, met de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak (zie bijlage). De Belgische autoriteiten beschouwen de uitspraak als ten uitvoer gelegd. Naast de betaling van de billijke genoegdoening (10.000 euro) werden in casu geen verdere individuele maatregelen genomen. Wat de algemene maatregelen betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie en verspreid bij de Raad van State. Voorts is er reeds een evolutie in de rechtspraak aan de gang, overeenkomstig de interpretatie van het Verdrag door het Hof in deze uitspraak. De rechtspraak van de Raad van State gaat er voortaan eveneens van uit dat de synthesememorie niet noodzakelijkerwijs hoeft te "antwoorden" op de memorie van antwoord en dat, bij ontstentenis van memorie van antwoord, de toelichtende memorie kan volstaan met een verwijzing naar het verzoekschrift. Overigens was het standpunt dat in casu was ingenomen door de elfde kamer van de Raad van State niet het meerderheidsstandpunt van het hoog administratief rechtscollege.

RIAHI¹¹², uitspraak van 14/06/2016, einduitspraak op 14/09/2016

Strafrechtelijke procedure – Rechten van de verdediging – Niet-ondervraging van een kroongetuige – Standaardtoezicht.

In die zaak heeft het Hof besloten tot schending van artikel 6 §§1 en 3 d) van het Verdrag, vermits de verzoeker was veroordeeld op basis van de verklaring van één enkele getuige ten laste die hij niet had kunnen ondervragen of laten ondervragen.

103 Verzoekschrift nr. 43305/09.

104 Verzoekschrift nr. 42874/09.

105 Verzoekschrift nr. 56280/09.

106 Verzoekschrift nr. 39781/09.

107 Verzoekschrift nr. 32001/07.

108 Verzoekschrift nr. 17663/10.

109 Verzoekschrift nr. 23530/08.

110 Verzoekschrift nr. 243137/09.

111 Verzoekschrift nr. 31517/12.

112 Verzoekschrift nr. 65400/10.

België heeft op 23 oktober 2017 een Actiebalans voorgelegd, met de maatregelen die zijn genomen voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak (zie bijlage). De Belgische autoriteiten beschouwen de uitspraak als ten uitvoer gelegd. Naast de morele schadevergoeding en vergoeding van de kosten en uitgaven kon de verzoeker, indien hij dat wenste; de procedure heropenen teneinde de vastgestelde schending recht te zetten. Hij heeft evenwel van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt. Wat de algemene maatregelen betreft, kan verwezen worden naar Memo 15 van het College van procureurs-generaal inzake veroordeling op basis van een getuigenverklaring die niet aan tegenspraak is onderworpen, waarbij het openbaar ministerie, in voorkomend geval, wordt verzocht om het initiatief te nemen om de enige of bepalende getuige te laten verschijnen voor de feitenrechter, alsook naar omzendbrief R.6/2016 van 17.10.2016 van het parket-generaal van Gent, waarin het openbaar ministerie, de parketjuristen en de politie gevraagd worden, bij betwisting van de feiten, om het initiatief te nemen om de enige getuige ten laste op te roepen op de zitting teneinde hem te onderwerpen zodat de betrouwbaarheid van zijn versie kan worden beoordeeld.

Artikel 8 - Recht op eerbiediging van privéleven, familie- en gezinsleven

B.¹¹³, uitspraak van 17 juli 2012, einduitspraak op 19 november 2012

Internationale kinderontvoering door een ouder – Standaardtoezicht.

In die zaak heeft het Hof besloten, ten gunste van een moeder-verzoekster, dat er sprake is van schending van artikel 8 van het Verdrag wegens het gebrek aan rekenschap van het hoger belang van haar kind in geval van tenuitvoerlegging van de rechterlijke beslissing houdende het bevel tot terugkeer naar het land van herkomst, de Verenigde Staten, waar de vader leeft. Dat kon aanleiding geven tot de verwijdering van het kind, weg van de moeder, die in België leeft.

Een Actieplan werd ingediend op 5 maart 2014 (zie bijlage). Individuele maatregelen werden genomen bij de gerechtelijke en politionele autoriteiten om zich ervan te vergewissen dat het kind niet voorbestemd zou zijn tot een gedwongen terugkeer naar de Verenigde Staten. Wat de algemene maatregelen betreft, wordt in het Actieplan verwezen naar de Belgische rechtspraak na de uitspraak in de zaak B., die daarmee

rekening houdt. Dat Actieplan zou binnen afzienbare tijd moeten geactualiseerd zijn met het oog op de indiening van een Actiebalans.

KALNENIENE¹¹⁴, uitspraak van 31/01/2017, einduitspraak op 30/04/2017

Strafprocedure – Huiszoeking – Recht op de eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven – Standaardtoezicht.

Zoals uiteengezet in deel II van dit verslag, heeft het Hof in deze zaak besloten dat er sprake is van schending van artikel 8 §1 van het Verdrag, wegens de huiszoeking zonder bevel en zonder instemming van de verzoekster in haar woning.

Een Actiebalans werd ingediend op 18 augustus 2017 (zie bijlage), vermits de Belgische autoriteiten de uitspraak beschouwen als ten uitvoer gelegd. Geen enkele **individuele maatregel** werd noodzakelijk geacht, maar de verzoekster kan een schadevergoeding verkrijgen middels een vordering tot aansprakelijkheid jegens de Staat. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak gepubliceerd op de website van het Hof van Cassatie en verspreid binnen het directoraat-generaal Strafwetgeving bij de FOD Justitie. Zij kwam ook in de pers ter sprake. Er zijn geen verdere algemene maatregelen vereist vermits de schending in casu een alleenstaand geval van niet-naleving van artikel 89bis van het Wetboek van strafvordering betreft en daarenboven de redenering in casu van de Belgische rechtscolleges bekrachtigd werd door het Hof.

Artikel 10 - Vrijheid van meningsuiting

RTBF¹¹⁵, uitspraak van 29/03/2011, einduitspraak op 15/09/2011

Audiovisueel verbod - Excessief formalisme - Standaardtoezicht.

In deze oude zaak heeft het Hof besloten dat er sprake is van schending van de artikelen 6 §1 en 10 van het Verdrag, rekening houdend met het gebrek aan voorzienbaarheid van de bepalingen, in Belgisch recht, inzake het preventief verspreidingsverbod in audiovisuele aangelegenheden en vanwege de weigering van het Hof van Cassatie om een voorziening te behandelen om redenen die als excessief formalistisch worden beschouwd.

113 Verzoekschrift nr. 4320/11.

114 Verzoekschrift nr. 40233/07.

115 Verzoekschrift nr. 50084/06.

Een Actieplan werd ingediend op 25 oktober 2012 (zie bijlage). Naast de betaling van de kosten was geen verdere **individuele maatregel** vereist, vermits de door het Hof vastgestelde schendingen beëindigd zijn en de vaststelling ervan volstaat voor de dekking van de materiële en morele schade. Wat de **algemene maatregelen** met betrekking tot de vaststelling van formalisme vanwege het Hof van Cassatie betreft, oordeelden de Belgische autoriteiten dat de ontwikkelingen in de Belgische rechtspraak in acht moesten worden genomen. Met betrekking tot de **algemene maatregelen** betreffende de preventieve censuur, waarvan het Hof oordeelde dat zij niet voldeed aan het voorzienbaarheids criterium, maakte de Belgische Staat in zijn Actieplan melding van verscheidene pistes: een wetgevende of grondwetgevende wijziging of een jurisprudentiële ontwikkeling. Thans zijn er consultaties aan de gang rond de desbetreffende ontwikkelingen in de rechtspraak voor het determineren van het blijvende karakter van de problemen die door het Hof zijn vastgesteld en, in voorkomend geval, de noodzaak om specifieke algemene maatregelen aan te nemen. Er waren bilaterale besprekingen, meer bepaald in december 2016 en in oktober 2017, met vertegenwoordigers van de dienst voor de Tenuitvoerlegging van de uitspraken.

Artikel 39 – Minnelijke schikkingen¹¹⁶

ARSLAN¹¹⁷, beslissing van 07/01/2014, eindbeslissing op dezelfde dag

Artikel 6§1 van het Verdrag – Afwezigheid van motivering van een schuldigverklaring van het hof van assisen (zie *supra*, groep van zaken-*GyBELS*) – Minnelijke schikking, met storting van een bedrag van 17.000 euro – Storting van verwijlinteressen.

MOSSOUX¹¹⁸, beslissing van 05/11/2013, eindbeslissing op dezelfde dag

Artikel 6§1 van het Verdrag – Afwezigheid van motivering van een schuldigverklaring van het hof van assisen (zie *supra*, groep van zaken-*GyBELS*) – Minnelijke schikking, met storting van een bedrag van 17.000 euro – Storting van verwijlinteressen.

H.S. et alii¹¹⁹, uitspraak van 04/06/2013, einduitspraak op dezelfde dag

Artikelen 2 en 3 van het Verdrag - Weigering tot afgifte van een verblijfsvergunning aan een Armeense onderdaan om medische redenen - Minnelijke schikking, met storting van een bedrag van 40.000 euro.

MESSAD en TOUAHRIA¹²⁰, beslissing van 08/10/2013, einduitspraak op dezelfde dag

Artikelen 8 en 14 van het Verdrag - Weigering van recht op verblijf ten aanzien van een kind, Algerijns onderdaan, op grond van zijn familiale band met zijn tante die in België verblijft en beschouwd wordt als ouderlijk referentiepersoon - Minnelijke schikking, met storting van ene bedrag van 5.000 euro.

S.J.¹²¹, uitspraak van 19/03/2015 (Grote Kamer), einduitspraak op dezelfde dag

Artikelen 3, 8 en 13 van het Verdrag – Verwijdering van een Nigeriaanse onderdaan met HIV-besmetting – Minnelijke schikking, met storting van 7.000 euro en afgifte van een verblijfsvergunning van onbepaalde duur en zonder voorwaarden voor de verzoekster en haar kinderen.

2. Zaken afgesloten tijdens de referentieperiode

Tijdens de referentieperiode (van 1 augustus 2016 tot 31 juli 2017) heeft het Comité van Ministers **6 eindresoluties** aangenomen ten aanzien van België, waardoor het toezicht ervan op de tenuitvoerlegging van **9 veroordelingen** wordt **afgesloten**.

Die eindresoluties worden hierna weergegeven volgens de voornaamste artikelen van het Verdrag die zijn geschonden en de specifieke aangelegenheden die in dat verband zijn behandeld.

¹¹⁶ De verbintenissen die zijn aangegaan in onderstaande zaken werden alle ten uitvoer gelegd, maar door het achterwege blijven van een Actiebalans of van een bewijs van betaling staan zij nog onder toezicht van het Comité van Ministers.

¹¹⁷ Verzoekschrift nr. 9772/10.

¹¹⁸ Verzoekschrift nr. 45285/09.

¹¹⁹ Verzoekschrift nr. 34000/12.

¹²⁰ Verzoekschrift nr. 41208/11.

¹²¹ Verzoekschrift nr. 70055/10.

Artikel 3 - Verbod van foltering en van onmenselijke of vernederende behandeling

1. Resolutie CM/ResDH(2017)27 van 1 februari 2017

OUABOUR¹²², uitspraak van 02/06/2015, einduitspraak op 02/09/2015

Risico op slechte behandeling indien uitlevering naar Marokko.

In casu heeft het Hof besloten dat er sprake is van een schending van artikel 3 van het Verdrag wegens het risico van slechte behandeling voor de verzoeker in geval van uitlevering aan Marokko. Dat besluit werd genomen op basis van het onderzoek van het Hof naar de toestand in Marokko in het kader van twee uitspraken (zaken *Rafaa v. Frankrijk* en *El Haski v. België*) en van informatie afkomstig van diverse objectieve en overeenstemmende bronnen (rapporten uitgaande van verscheidene VN-instanties en van erkende INGO's), waaruit blijkt dat er aanhoudende praktijken strijdig met artikel 3 van het Verdrag worden uitgeoefend tegen personen die vervolgd en aangehouden zijn wegens feiten die verband houden met terrorisme. In zijn uitspraak had het Hof ook rekening gehouden met de afwezigheid van diplomatieke actie bij de Marokkaanse autoriteiten voor het verkrijgen van garanties dat de verzoeker niet zou worden blootgesteld aan onmenselijke en vernederende behandelingen zodra hij voet zet op Marokkaans grondgebied.

Een eindresolutie werd aangenomen op basis van de Actiebalans van 1 juli 2016 van de Belgische Staat (zie bijlage). Zij bekrachtigt dus de tenuitvoerleggingsmaatregelen die zijn meegedeeld door de Belgische Staat en die beoordeeld zijn als afdoende om het toezicht op die uitspraak af te sluiten en te voorkomen dat de toestand van die uitspraak zich zou herhalen. Wat betreft de **individuele maatregelen** werd, naast de betaling van de billijke genoegdoening, een ministerieel besluit tot weigering van uitlevering aangenomen door de Belgische autoriteiten. Wat betreft de **algemene maatregelen** werden de bevoegde autoriteiten voor internationale samenwerking in strafzaken ingelicht over de uitspraak van het Hof; naderhand zijn zij geraadpleegd en betrokken bij de uitwerking van de Actiebalans. De uitspraak werd daarnaast te berde gebracht bij de Marokkaanse autoriteiten op een bilaterale vergadering en aan hen meegedeeld.

2. Resolutie CM/ResDH(2016)213 van 14 september 2016

YOH EKALE MWANJE¹²³, uitspraak van 20/12/2011, einduitspraak op 20/03/2012

Gebrek aan ijver bij de medische opvang in een gesloten centrum voor vreemdelingen - Afwezigheid van daadwerkelijk rechtsmiddel.

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake was van schending van artikel 3 van het Verdrag wegens het gebrek aan ijver bij de Dienst Vreemdelingenzaken om de passende medische opvolging van de verzoekster, als HIV-patiënt, in het gesloten centrum mogelijk te maken, waardoor haar behandeling vertraging opliep. Het Hof had ook besloten dat er sprake is van schending van artikel 3 juncto artikel 13 wegens het achterwege blijven van een nauwgezet en rigoureuus onderzoek van haar medische toestand om uit te maken of er voor haar geen risico was in geval van verwijdering naar haar land van herkomst, Kameroen.

Een eindresolutie werd aangenomen op basis van de Actiebalans van 2 mei 2016 van de Belgische Staat (zie bijlage). Zij bekrachtigt dus de tenuitvoerleggingsmaatregelen die zijn meegedeeld door de Staat en die beoordeeld zijn als afdoende voor het afsluiten van het toezicht op de uitspraak. Er werd geen enkele individuele maatregel nodig geacht, naast de betaling van de billijke genoegdoening aan de verzoekster. Zij heeft immers uiteindelijk een passende behandeling genoten en was niet langer in een gesloten centrum vastgehouden toen de uitspraak werd gedaan. Wat de algemene maatregelen met betrekking tot de schending van artikel 3 betreft, stelden de Belgische autoriteiten meer bepaald dat bepaalde tekortkomingen die zijn aangestipt door het Hof geen algemene praktijk uitmaken bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Wel zijn er instructies gegeven aan de verschillende medische diensten van de gesloten centra en zijn er alternatieven voor de detentie toegepast wanneer een verwijdering onmogelijk is wegens de fysieke of geestelijke toestand. Wat de algemene maatregelen met betrekking tot de schending van artikel 13 betreft, onderzoekt de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen voortaan, ex nunc, de uiterst dringende beroepen, rekening houdend met alle elementen in zijn bezit op het tijdstip van het onderzoek, evenzeer in het licht van alle nieuwe elementen die zouden kunnen worden aangebracht door de verzoeker.

¹²² Verzoekschrift nr. 26417/10.

¹²³ Verzoekschrift nr. 10486/10.

3. Resolutie CM/ResDH(2017)46 van 8 februari 2017

BOUYID¹²⁴, uitspraak (Grote Kamer) van 28 september 2015 – einduitspraak op dezelfde dag

Slagen door de ordediensten - Afwezigheid van daadwerkelijk onderzoek.

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake was van schending van artikel 3 van het Verdrag, wat de materiële en procedurele aspecten ervan betreft, wegens de vernederende behandeling die de verzoekers moesten ondergaan (slagen toegediend gekregen in een politiecommissariaat) en de afwezigheid van een daadwerkelijk onderzoek naar de incidenten.

Een eindresolutie werd aangenomen op basis van de Actiebalans van 5 september van de Belgische Staat (zie bijlage). Zij bekrachtigt dus de tenuitvoerleggingsmaatregelen die zijn meegedeeld door de Staat, en die beoordeeld zijn als afdoende om het toezicht op deze uitspraak af te sluiten. Naast de betaling van de billijke genoegdoening zijn geen verdere **individuele maatregelen** getroffen. Aangezien de feiten zich voorgedaan hebben in 2003 en 2004, was het niet meer mogelijk om een tuchtvordering of de heropening van de strafprocedure te overwegen na de uitspraak van het Hof, doordat de feiten verjaard zijn. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak meer bepaald verspreid onder de politionele en gerechtelijke autoriteiten, met aandacht voor het achterwege blijven van een daadwerkelijk onderzoek door de onderzoeksgerechten en voor het gebrek aan motivering van de beslissing tot buitenvervolginstelling in casu, in weerwil van de niet-betwiste medische attesten. De uitspraak, net als de soortgelijke rechtspraak in de zaak-Cakir v. België, werd opgenomen in de opleidingen van de ordediensten. Voorts werd herinnerd aan de Belgische normen die het gebruik van geweld afbakenen. De autoriteiten hebben tevens nadruk gelegd op het bestaan van de “interne” controles (tuchtsancties) en “externe” controles (Comité P, gerechtelijke autoriteiten en AIG - Algemene inspectie van de federale politie en van de lokale politie) van de opdrachten die door de politie worden uitgeoefend, met cijfers over de gevallen van vervolging en veroordeling wegens politiegeweld.

Artikel 6 - Recht op een eerlijk proces

4. Resolutie CM/ResDH(2017)149 van 7 juni 2017

Groep van zaken DE CLERCK

DE CLERCK¹²⁵, uitspraak van 25/09/2007, einduitspraak op 25/12/2007

BEHEYT¹²⁶, uitspraak van 13/05/2008, einduitspraak op 13/08/2008

WAUTERS en SCHOLLAERT¹²⁷, uitspraak van 13/05/2008, einduitspraak op 13/08/2008

PANJU¹²⁸, uitspraak van 24 oktober 2014, einduitspraak op 23/03/2015

Buitensporig lange duur van gerechtelijke onderzoeken - Geen daadwerkelijk rechtsmiddel.

In die vier zaken had het Hof besloten dat er sprake was van schending van artikel 6 §1 van het Verdrag wegens de buitensporig lange duur van burgerlijke en strafrechtelijke procedures, en van schending van artikel 6 §1 juncto artikel 13 van het Verdrag, wegens de afwezigheid van een daadwerkelijk intern rechtsmiddel in het Belgisch recht om daarover klacht in te dienen en een passende schadevergoeding te verkrijgen. Al die zaken hielden verband met ECOFIN-aangelegenheden (economische, financiële en fiscale zaken).

Een eindresolutie werd aangenomen op basis van de laatste Actiebalans van de Belgische Staat, overgezonden op 3 mei 2017 (zie bijlage). Zij bekrachtigt de meegedeelde tenuitvoerleggingsmaatregelen, die beoordeeld zijn als afdoende om het toezicht op deze uitspraken af te sluiten. Enkele van de getroffen algemene maatregelen verdienen nadere aandacht. In het plan ter modernisering van de strafrechtelijke vervolging (2007-2014) en het aanverwante strategisch plan van 2008 werd het wegwerken van de achterstand van de hangende strafzaken tot prioriteit verheven. De gedetailleerde statistische analyse van de achterstand in verschillende stadia diende als basis voor nieuwe werkmethoden en voor een constante opvolging van de dossiers en werklast van de procureurs. Omzendbrief nr. 12/2010 heeft overigens de functie van bijzondere supervisiemagistraten ingevoerd, zij zien toe op het beheer van de zaken en op de voortgang van de dossiers; een handleiding bij de omzendbrief omvat richtlijnen ter verbetering van de ijver en de efficiënte afhandeling van de dossiers. Voorts wordt in een nieuwe omzendbrief nr.11/2015 veel belang gehecht aan een optimale tenuitvoerlegging van die maatregelen. Tot slot werden er meer menselijke middelen ingezet voor de fiscale kwesties.

124 Verzoekschrift nr. 23380/09..

125 Verzoekschrift nr. 34316/02.

126 Verzoekschrift nr. 41881/02.

127 Verzoekschrift nr. 13414/05.

128 Verzoekschrift nr. 18393/09.

Verscheidene soortgelijke initiatieven werden ontplooid voor de hoven van beroep te Brussel, Gent, Antwerpen, Luik en Bergen. Uit de statistieken blijkt dat die uitgebreide maatregelen, genomen op lokaal en nationaal vlak, geleid hebben tot een betere controle en een inkorting van de duur van de strafonderzoeken, meer bepaald wat de ECOFIN-dossiers betreft. Het Hof zelf heeft in twee beslissingen van januari 2017 geoordeeld dat er daadwerkelijke rechtsmiddelen om klacht in te dienen en een passende schadevergoeding te verkrijgen wegens de buitensporig lange duur van de strafprocedures, met inbegrip van de fase van het onderzoek, voorhanden waren en dat de werkzaamheid ervan van geval tot geval moest worden onderzocht (preventieve rechtsmiddelen waarin het Wetboek van Strafvordering voorziet en bijkomende beroepsmogelijkheden zoals bedoeld in de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek).

5. Resolutie CM/ResDH(2017)150 van 7 juni 2017

RAIHANI¹²⁹, uitspraak van 15/12/2015, einduitspraak op 15/03/2015

Gebrek aan duidelijkheid bij de vaststelling van de termijn voor verzet.

In deze zaak had het Hof besloten dat er sprake was van schending van artikel 6 §1 van het Verdrag, wegens het gebrek aan duidelijkheid bij de vaststelling van de termijn voor verzet tegen een civiele beschikking die bij verstek is gewezen.

Een eindresolutie werd aangenomen op basis van de Actiebalans van 12 oktober 2016 van de Belgische Staat (zie bijlage). Zij bekrachtigt de maatregelen genomen door België voor de tenuitvoerlegging van de uitspraak. De betaling van de billijke genoegdoening is de enige getroffen individuele maatregel. Wat de algemene maatregelen betreft, werd de uitspraak verspreid onder de gerechtelijke autoriteiten, waarbij hun aandacht erop werd gevestigd dat artikel 6 §1 van het Verdrag in die zin moet worden uitgelegd dat de termijn voor verzet berekend wordt vanaf de effectieve kennis van het verstekvonnis, in het bijzonder indien de betrokkene daarvan niet noodzakelijkerwijze kennis kon hebben. Aangezien het om een alleenstaande zaak gaat, waren geen verdere algemene maatregelen nodig.

Artikel 14 - Verbod van discriminatie

6. Resolutie CM/ResDH(2016)243 van 21 september 2016

ANACOMBA YULA¹³⁰, uitspraak van 10/03/2009, einduitspraak op 10/06/2009

Discriminatie - Rechtsbijstand - Illegaal verblijf.

In die zaak had het Hof besloten tot schending van artikel 6 juncto artikel 14 van het Verdrag wegens de weigering van de Belgische gerechten om de betrokkene rechtsbijstand te verlenen in het kader van een procedure tot betwisting van het vaderschap, met als reden dat de verzoekster op illegale wijze verbleef op het Belgische grondgebied.

Een eindresolutie werd aangenomen op basis van de Actiebalans van de Belgische Staat, overgezonden op 24 augustus 2016 (zie bijlage). Zij bekrachtigt aldus de meegedeelde tenuitvoerleggingsmaatregelen. Wat de **individuele maatregelen** betreft, dekt de billijke genoegdoening de geldsommen die de verzoekster heeft moeten betalen voor het instellen van de vordering tot erkenning van het betwiste vaderschap, waarbij zij overigens in het gelijk werd gesteld wat de grond van de zaak betreft. Wat de **algemene maatregelen** betreft, werd de uitspraak gepubliceerd en verspreid. De wet van 6 juli 2016 heeft het recht op rechtsbijstand uitgebreid naar alle vreemdelingen die op onrechtmatige wijze hun verblijfplaats in België hebben, op voorwaarde dat zij getracht hebben hun verblijf in België te regulariseren, dat hun vordering hoogdringend is en dat de procedure verband houdt met vragen betreffende de uitoefening van een fundamenteel recht.

¹²⁹ Verzoekschrift nr. 12019/08.

¹³⁰ Verzoekschrift nr. 45413/07.

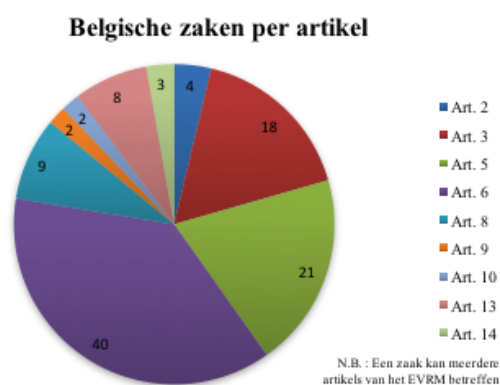
IV. Conclusie(s)

De Verklaring van Brussel van maart 2015 legt de nadruk op de gedeelde verantwoordelijkheid van het Hof, het Comité van Ministers en de Staten die partij zijn voor de tenuitvoerlegging van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De Verklaring vermeldt verder tal van relevante maatregelen die op intern niveau kunnen worden genomen, ook maatregelen die kunnen worden aangenomen door de nationale parlementaire vergaderingen. Wat die maatregelen betreft, kan nadrukkelijk verwezen worden naar onder andere de toetsing van de verenigbaarheid van wetsontwerpen en van bestaande wetgevingen met het Verdrag, of naar de opvolging van de tenuitvoerlegging van de uitspraken van het Hof. De uitwerking van dit jaarverslag geschiedt in deze context.

Uit de informatie in dit verslag kunnen de volgende hoofdconclusies worden getrokken:

Meegedeelde zaken

In weerwil van de zeer uitgebreide waaier aan aangelegenheden die bestreken worden door het Verdrag en de aanvullende Protocolen erbij - waarvan de tenuitvoerlegging de federale Staat en de gemeenschappen en gewesten kan aanbelangen - kunnen we vaststellen dat in de referentieperiode **het merendeel van de 82 Belgische zaken** die zijn meegedeeld aan de Staat (het Hof deelt niet alle zaken mee aan de Staat) en die vermeld staan in dit verslag betrekking hebben op de **artikelen 3, 5 en 6 van het Verdrag**¹³¹:

Artikel 6 (**recht op een eerlijk proces**) houdt merendeels verband met strafzaken, waarbij voornamelijk de vroegere assisenprocedure of de buitensporig lange duur van de procedure in vraag worden gesteld; één zaak heeft betrekking op de onpartijdigheid van de rechtbank en de eerbiediging

van het vermoeden van onschuld, een andere zaak tot slot heeft betrekking op het principe van de tegenstelbaarheid en de rechten van de verdediging. Verschillende zaken behoren ook tot de burgerlijke rechtspleging en houden meer bepaald verband met de buitensporig lange duur van de procedure. In administratieve aangelegenheden staan twee zaken in het teken van excessief formalisme dat de toegang tot het gerecht belet en betreft één zaak een beroep voor de Hoge Raad voor de Justitie wegens het niet-slagen voor het toelatingsexamen voor de gerechtelijke stage.

Artikel 5 (**recht op vrijheid en veiligheid**) houdt uitsluitend verband met zaken in het kader van de detentie van geïnterneerde personen in de gevangenis (voornamelijk binnen psychiatrische afdelingen en afdelingen ter bescherming van de maatschappij).

Artikel 3 (**verbod van foltering en van onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen**) houdt merendeels verband met zaken in het kader van asiel en migratie, in het bijzonder terugzendingen; en in penitentiaire aangelegenheden gaat het voornamelijk om de specifieke situatie van geïnterneerde personen. Voorts staan twee zaken in het teken van uitleveringen en betreft één zaak de afwezigheid van ernstig en diepgaand onderzoek ingevolge een klacht wegens verkrachting en aanranding van de eerbaarheid.

Uitspraken en beslissingen ten aanzien van België

Wat de eigenlijke uitspraken en beslissingen ten aanzien van België in de referentieperiode (**deel II**) betreft, tellen we er in totaal 35:

-9 veroordelingen.

-7 uitspraken van niet-schending. Hier is het interessant te noteren dat het Hof systematisch besloten heeft tot de niet-schending van de artikelen 8, 9 en 14 juncto artikel 8 of artikel 9 in het kader van het verbod op het dragen van kledij die het gelaat bedekt in het openbaar.

-14 beslissingen tot niet-ontvankelijkheid.

-5 beslissingen tot schrapping.

Wat de eigenlijke uitspraken en beslissingen betreft waarvan de tenuitvoerlegging onder toezicht van het Comité van Ministers staat tijdens de referentieperiode (**deel III**), kunnen we de volgende punten aanstippen:

¹³¹ http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_FRA.pdf, bladzijde 203: deze vaststelling kan in nauwe samenhang gelezen worden met de statistieken van het Hof, die aangeven dat het voorwerp van de schendingen in 2016 - voor 72% van de zaken, voor alle Staten samen - betrekking had op diezelfde artikelen: artikel 6 (22,97%), artikel 5 (20,40%), artikel 3 (19,76%) en artikel 13 (9,63%).

- 6 eindresoluties zijn aangenomen – tot afsluiting van de tenuitvoerlegging van 9 oude uitspraken:

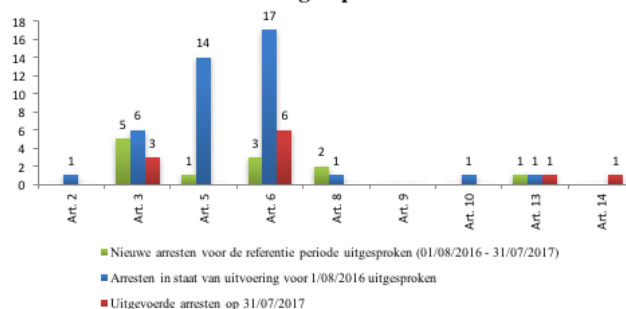
4 uitspraken betreffende de buitensporig lange duur van strafonderzoeken, 1 uitspraak betreffende het risico van slechte behandeling in geval uitlevering aan Marokko, 1 uitspraak betreffende een gebrek aan ijver bij de medische opvang in een gesloten centrum, 1 uitspraak betreffende het gebruik van geweld door de politie, 1 uitspraak betreffende discriminatie bij de toegang tot juridische bijstand en ten slotte 1 uitspraak betreffende een gebrek aan duidelijkheid inzake de vaststelling van de termijn voor verzet.

- De **47 zaken waarvan de tenuitvoerlegging op 31 juli 2017 nog steeds onder toezicht staat** worden gehergroepeerd – afgezien van minnelijke schikking – in **12 referentiegroepen**, waarvan **4 groepen** thans onder **consequent toezicht** staan van het Comité van Ministers (in 1 dossier voornamelijk voor de opvolging van de individuele situatie van de verzoeker en in de 3 overige dossiers wegens de structurele en/of complexe aard van de problematiek).

- **Dat cijfer zou binnen afzienbare tijd nog moeten dalen**, aangezien verscheidene uitspraken en beslissingen geen problemen inzake tenuitvoerlegging inhouden (in hoofdzaak de groep Gybels – 8 uitspraken over de assisenprocedure, die intussen gewijzigd is sinds de feiten alsook de 5 minnelijke schikkingen, waarvan de voorwaarden zijn uitgevoerd door de Belgische autoriteiten). Toch moet erop worden gewezen dat er niet kan worden voortgelopen op het **aantal zaken dat instroomt bij het Comité van Ministers**, aangezien de verweerende Staten niet op de hoogte zijn van de agenda van de uitspraken en beslissingen vanwege het Hof, net als de inhoud ervan.

De gegevens uit dit verslag (delen II en III) geven een algemeen **overzicht van problemen rond ‘mensenrechten’** in België. Zij bieden een goed overzicht van de artikelen waarvoor het Hof de meeste schendingen in België heeft vastgesteld.

Schendingen per artikel

Dit verslag laat ook zien dat er **nog aanzienlijke uitdagingen** zijn. Met name de daadwerkelijkheid van de rechtsmiddelen die toegankelijk zijn voor de gedetineerden (zaak-Bamouhammad, groep van zaken Vasilescu - 2 uitspraken, en groep van zaken L.B./W.D. - 15 uitspraken); de uitvoering van de masterplannen die de overbevolking in de gevangenissen moeten tegengaan en de detentieomstandigheden in de penitentiaire inrichtingen verbeteren (groep van zaken Vasilescu - 2 uitspraken), de duur van de gerechtelijke procedures (groep van zaken Bell - 7 uitspraken), het excessief formalisme voor het Hof van Cassatie en de preventieve censuur (uitspraak RTBF).

In het licht van de ten uitvoer gelegde uitspraken kan evenwel nadrukkelijk gewezen worden op de **fundamentele stappen die de afgelopen jaren zijn gezet**: het wegwerken van de gerechtelijke achterstand in strafzaken en de invoering van bijzondere supervisiemagistraten die toezien op de voortgang van de dossiers, zowel op nationaal niveau als op lokaal niveau (groep van zaken De Clerck); passende therapeutische begeleiding voor geïnterneerde personen (groep van zaken L.B./W.D.); de uitbreiding van de toegangsvoorwaarden voor rechtsbijstand voor illegale vreemdelingen (zaak-Anakomba Yula) en het onderzoek door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen van alle elementen in zijn bezit, waaronder de elementen die kortelings zijn voorgelegd door de verzoeker (zaak-Yoh Ekale Mwanje). Bovendien werden belangrijke maatregelen genomen op het vlak van detentie, wat toeliet de instroom van gedetineerden en geïnterneerden te beperken en de detentieomstandigheden te verbeteren. Hierbij kan gewezen worden op de goedkeuring van alternatieve maatregelen voor de gevangenisstraf (bijvoorbeeld de probatie en het elektronisch toezicht), de beperking van de draagwijdte van de interneringen tot de daders van misdrijven tegen de integriteit van derden en de renovatie van bepaalde verouderde gevangenissen, of gedeelten van gevangenissen (Leuven, Oudenaarde, Hoogstraten en Namen).

Bovendien worden extra plaatsen voorzien in de nieuwe gevangenissen door het omvormen van monocellen naar duocellen, nog steeds conform de standaarden van het CPT.

Het overzicht van de gerealiseerde stappen en van resterende uitdagingen betreft de zaken uit dit verslag die **problemen van meer structurele aard** aan het licht brengen en die, in voorkomend geval, de aanneming van algemene - ook budgettaire - beleidslijnen vereisen.

Ook moet worden benadrukt dat **dit verslag geenszins een volledige kijk biedt op de mensenrechtensituatie in ons land**. Men moet immers voor ogen houden primo, dat het Hof enkel bevoegd is om controle uit te oefenen op de eerbiediging van de rechten en vrijheden uit het Verdrag en de aanvullende Protocollen daarbij (in de Raad van Europa wordt de eerbiediging van de economische, sociale en culturele rechten die zijn bekrachtigd door het Europees Sociaal Handvest gecontroleerd door het Europees Comité inzake Sociale Rechten, terwijl andere vormen van controle op de tenuitvoerlegging van de fundamentele rechten bestaan op het niveau van de Verenigde Naties), en secundo, dat het Hof zich enkel mag uitspreken in het kader van zaken die aan het Hof worden voorgelegd. Aldus hangt de rechtspraak van het Hof vooral af van de vordering vanwege particulieren en niet-gouvernementele organisaties, die zich tot het Hof wenden omdat zij zich beschouwen als slachtoffer van een of meer schendingen van het Verdrag.

Tot slot, hoewel dit verslag beperkt is tot het contentieux van België voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zoals reeds aangegeven is in de inleiding, moeten we ook steeds **oog blijven hebben voor de uitspraken die het Hof heeft gedaan ten aanzien van andere Staten**, aangezien zij ertoe kunnen nopen om - preventief - maatregelen aan te nemen in België, zonder een veroordeling vanwege het Hof af te wachten.

V. Bijlage

1. Convention européenne des droits de l'homme, adoptée le 4 novembre 1950 et entrée en vigueur le 3 septembre 1953
2. Tableau récapitulatif des affaires pendantes au 31 juillet 2017 en cours de surveillance d'exécution par le Comité des Ministres
3. Bilan d'action du 29 juillet 2016 dans l'affaire De Donder et Clippel
4. Décision intérimaire du Comité des Ministres, juin 2017, dans l'affaire Trabelsi
5. Décision intérimaire du Comité des Ministres, décembre 2017, dans l'affaire Trabelsi
6. Plan d'action révisé du 6 novembre 2017 dans l'affaire Trabelsi
7. Bilan d'action du 24 octobre 2016 dans l'affaire M.D. et M.A.
8. Bilan d'action du 24 août 2017 dans l'affaire Paposhvili
9. Décision intérimaire du Comité des Ministres, décembre 2017, dans l'affaire Vasilescu
10. Communication des autorités dans les affaires L.B., W.D. et groupe Vasilescu c. Belgique
11. Plan d'action du 6 novembre 2017 dans le groupe d'affaires Vasilescu
12. Plan d'action du 12 octobre 2016 dans l'affaire Bamouhammad
13. Plan d'action révisé du 6 novembre 2017 dans le groupe d'affaires L.B. (internement)
14. Décision intérimaire du Comité des Ministres de décembre 2017 pour le groupe L.B.
15. Bilan d'action du 26 octobre 2015 pour notamment le groupe d'affaires Bell (durée excessive de procédures judiciaires)
16. Bilan d'action du 18 août 2017 dans l'affaire J.R.
17. Bilan d'action du 16 octobre 2017 dans le groupe d'affaires Gybels (absence de motivation des verdicts de culpabilité de Cours d'assises)
18. Bilan d'action du 23 août 2017 dans l'affaire Miessen
19. Bilan d'action du 23 octobre 2017 dans l'affaire Riahi
20. Plan d'action du 5 mars 2014 dans l'affaire B.
21. Bilan d'action du 18 août 2017 dans l'affaire Kalneniene
22. Plan d'action du 25 octobre 2012 dans l'affaire R.T.B.F.
23. Résolution CM/ResDH(2017)27 du 1er février 2017
24. Bilan d'action du 1er juillet 2016 dans l'affaire Ouabour
25. Résolution CM/ResDH(2016)213 du 14 septembre 2016
26. Bilan d'action du 2 mai 2016 dans l'affaire Yoh Ekale Mwanje
27. Résolution CM/ResDH(2017)46 du 8 février 2017
28. Bilan d'action du 5 septembre 2016 dans l'affaire Bouyid
29. Résolution CM/ResDH(2017)149 du 7 juin 2017
30. Bilan d'action du 3 mai 2017 dans le groupe d'affaires De Clerck (durée excessive d'instructions pénales)
31. Résolution CM/ResDH(2017)150 du 7 juin 2017
32. Bilan d'action du 12 octobre 2016 dans l'affaire Raihani
33. Résolution CM/ResDH(2016)243 du 21 septembre 2016
34. Bilan d'action du 24 août 2016 dans l'affaire Anakomba Yula